

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

57489

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÇEVRESEL İMAJ VE BEŞİKTAŞ MEYDANI ÖRNEĞİ

Şehir Plancısı Nilgün Çolpan ERKAN

F.B.E. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Anabilim Dalında
hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Zekiye YENEN

İSTANBUL, 1996

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÇEVRESEL İMAJ VE BEŞİKTAŞ MEYDANI ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER	I
ŞEKİL DİZİNİ	IV
FOTOĞRAF DİZİNİ	VII
TEŞEKKÜR	IX
TÜRKÇE ÖZET	X
SUMMARY	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Yöntem	1
1.3. Kapsam	2
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
2.1. Çevre Psikolojisi	3
2.2. Çevre	3
2.2.1. Çevrenin Tanımı Ve Özellikleri	3
2.2.2. Çevre ve İnsan Ölçeği İlişkisi	5
2.2.2.1. Göz ve Nitelikleri	9
2.2.2.2. Bakış Doğrultuları	11
2.2.2.3. Yarat-Düşey Boyutların Algılanması	12
2.2.2.4. Renklerin Algılanması	12
2.2.2.5. Diğer Duyular	13
2.2.3. Çevrenin Bileşenleri	13
2.2.3.1. Çevrenin Fiziksel Bileşenleri	13
i. Arazi Formu	14
ii. Arazi Örtüsü	14
* Doğal Örtü	14
* Kültürel Örtü	14
iii. Konum, Kültür ve Zamana Bağlı Unsurlar	15
2.2.3.2. Çevrenin Davranışsal Bileşenleri	15

i. Algılama	16
* Uzaklık Algılaması	17
* Hareket Algılaması	19
* Algısal Organizasyon	19
* Algısal Değişmezlikler	21
* Mekan Algılaması	21
* Çevresel Algıyı Etkileyen Etmenler	22
ii. İhtiyaç	26
iii. Öğrenme, Kavrama ve Hafıza	27
iv. Mekansal Davranış	28
2.3. Mekan	28
2.3.1. Sosyal Mekan ve Nitelikleri	28
2.3.1.1. Güvenlik	29
2.3.1.2. İşlevsellik	29
2.3.1.3. Toplumsal İlişki	29
i. Donatı Düzeni	30
ii. Görelî Yerleşim Düzeni	30
iii. Hareketlilik	30
2.3.1.4. Simge	30
2.3.1.5. Doyum	31
2.3.1.6. Eğitcilik	31
2.3.2. Psikolojik Mekan ve Bileşenleri	31
2.3.2.1. Çevre Etmenleri	33
2.3.3. Kentsel Mekan	33
2.3.3.1. Kentsel Mekanın Fonksiyonel Türleri	35
i. Özel Mekanlar	37
ii. Yarı Özel Mekanlar	37
iii. Kamusal Mekanlar	38
iv. Yarı Kamusal Mekanlar	39
2.3.3.2. Kentsel Mekan Oluşumu ve Türleri	40
i. İç Mekanlar	40
ii. Dış Mekanlar	40

* Mekanı Çevreleyen Elemanların Niteliğine Göre	41
* Mekanın Çevrenme Düzeyine Göre	41
* Mekanın Biçim Karakterine Göre	42
* Mekanın Aktivite Karakterine Göre	43
* Mekanı Çevreleyen Elemanları Düzenine Göre	44
2.3.3.3. Kentsel Mekan-İnsan Ölçeği İlişkisi	45
i. Statik-Dinamik Mekan	45
ii. Zıt Mekanlar	45
iii. Mekan Yüksekliği, Derinliği ve Genişliği	46
iv. Mekanlarda Peyzaj Öğelerinin Etkisi	49
3. MEKAN, İNSAN VE ÇEVRE PSİKOLOJİSİ İLİŞKİSİ	53
3.1. Çevresel İmaj	53
3.1.1. Çevresel İmajın Tanımı ve İşlevi	53
3.1.2. Çevresel İmajın Oluşum Süreci	54
3.1.3. Çevresel İmajın Özellikleri	55
3.1.4. Çevresel İmajın Öğeleri	56
3.1.4.1. Etkin Şehırsel Doku ve Bölgeler	57
3.1.4.2. Kentsel Açık Alanlar ve Döğüm Noktaları	58
* Kentsel Açık Alanların İşlevsel ve Biçimsel Nitelikleri	60
3.1.4.3. Sınırlar	64
3.1.4.4. Yollar	66
* Yol Mekanında İlişkiler ve Nitelikler	68
* Yol Mekanının Biçimsel Nitelikleri	70
3.1.4.5. Anıtsal Öğeler	74
3.1.4.6. İşaretler	76
4. ÇEVRESEL İMAJ BAĞLAMINDA BEŞİKTAŞ MEYDANI ÖRNEĞİ	78
4.1. Beşiktaş Meydanı'nın Konumu	78
4.2. Beşiktaş Meydanı'nda Çevresel İmaj Öğelerinin Değerlendirilmesi	82
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	110

KAYNAKLAR	114
EKLER	118
EK 1 ANKET FORMU	118
EK 2 ANKET DÖKÜM CETVELLERİ	120
EK 3 BEŞİKTAŞ MEYDANI İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ ÇİZİMLERİ	132
ÖZGEÇMİŞ	136

ŞEKİL DİZİNİ

BÖLÜM 2

Şekil 2.1 İnsan Ölçeği, Reekie, 1976:51	6
Şekil 2.2 a, b, c İnsan ve Mekan Ölçeği, Krier, 1984:22	7
Şekil 2.3 İnsan Gözünün Düşey Görüş Açıları (Ashihara Kabulü), Gül, 1989: 63	10
Şekil 2.4 İnsan Gözünün Yatay Görüş Açıları, Gül, 1989 63	10
Şekil 2.5 İnsan Gözünün Görüş Alanı (Gusiew Kabulü), Gül, 1989:63	11
Şekil 2.6 Uzaklık Algılamada Araya Girme, Giritlioğlu, 1991: 15	17
Şekil 2.7 Uzaklık Algılamada Büyüklüğün Küçülmesi ve Doğrusal Perspektif, Giritlioğlu, 1991: 11	18
Şekil 2.8 Uzaklık Algılamada Yatay Düzlemin Yükselmesi, Giritlioğlu, 1991: 12	18
Şekil 2.9 Algısal Organizasyon 1, Aydınli, 1992: 46	19
Şekil 2.10 Algısal Organizasyon 2, Aydınli, 1992: 46	20
Şekil 2.11 Algısal Tamamlama, Morgan, 1986: 268	20
Şekil 2.12 Algısal Gruplama, Morgan, 1986: 267	20
Şekil 2.13 Kentsel Mekanı Oluşturan Elemanlar, Gül, 1989:49	34
Şekil 2.14 Kentsel Mekanın Fonksiyonel Türleri, Gül, 1989:26	36
Şekil 2.25 Yarı Kamusal Mekanlar, Gül, 1989:33	39
Şekil 2.16 a Yumuşak Mekan	41
Şekil 2.16 b Sert Mekan	41
Şekil 2.17 a, b Zayıf Sınırlanmış Mekan	42
Şekil 2.17 c Güçlü Sınırlanmış Mekan	42
Şekil 2.18 a Negatif Mekan	43
Şekil 2.18 b Pozitif Mekan	43
Şekil 2.19 a Statik Mekan	44
Şekil 2.19 b Dinamik Mekan	44
Şekil 2.20 a Dikdörtgen Düzenli Mekan	45
Şekil 2.20 b Serbest Düzenli Mekan	45
(Şekil 2.16-2.20 Yenen, 1993:1 ve Çakmaklı, 1992:5'deki şekillerden geliştirilmiştir)	
Şekil 2.21 a Kapanmış Mekan, Gül 1989: 79	47

Şekil 2.21 b Rahatsız Mekan, Gül 1989: 79	47
Şekil 2.22 Mekanın Genişliği, Yüksekliği ve Uzunluğu, Gül, 1989: 82	47
Şekil 2.23 Mekan Boyutları, Gül, 1989: 83	48
Şekil 2.24 Peyzaj Elemanlarının Mekana Etkisi	
a Bitkilendirilmemesi / Çıplak Mekan	49
b Alçak Bitkilerle Boyutlandırılmış Mekan	50
c Alçak ve Yüksek Bitkilerle Boyutlandırılmış Mekan, Cullen, 1971: 168-170	50
Şekil 2.25 Zıt Ölçekli Yapı ve Peyzaj Elemanları ile Oluşturulan Mekanlar	
a Yüksek Yapı - Alçak Bitki Örtüsü	51
b Alçak Yapı ve Yüksek Bitki Örtüsü, Cullen, 1971: 169-170	51
Şekil 2.26 Eş Ölçekli Yapı ve Peyzaj Elemanları ile Oluşturulan Mekanlar	
a Alçak Yapı - Alçak Bitki Örtüsü	51
b Yüksek Yapı - Yüksek Bitki Örtüsü, Cullen, 1971: 169-170	51

BÖLÜM 3

Şekil 3.1 Kentsel Odak, Cullen, 1971: 118	59
Şekil 3.2 Temel Meydan Tipleri, Krier, 1984:29, Giritlioğlu, 1991: 69	61
Şekil 3.3 Meydan Tipleri, Form ve Merkez İlişkileri, Giritlioğlu, 1991: 58	62
Şekil 3.4 Meydanları Çevreleyen Yapı Kesitleri, Krier, 1984: 24	63
Şekil 3.5 Meydanı Çevreleyen Yapı Cepheleri, Krier, 1984:25	65
Şekil 3.6 a-t Yol mekanları, Giritlioğlu, 1991: 39-46	72, 73
Şekil 3.7 İzmir Saat Kulesi - Kentsel Anıtsal Öge, Özerdim, 1983: 35	74
Şekil 3.8 Anıtsal Yapı, Cullen, 1971: 122	75

BÖLÜM 4

Şekil 4.1 Beşiktaş Meydanı Çevresindeki Fonksiyon Alanları ve Bölgeler	84
Şekil 4.2 Beşiktaş Çalışma Alanında Ardışık Mekanlar	86
Şekil 4.3 Yaya Hareket Yönleri, Toplanma Noktaları	102
Şekil 4.4 Beşiktaş Meydanı Çevresindeki İmaj Ögeleri	103
Şekil 4.5 Sınır Elemanları	106
Şekil 4.6 Yaya Ulaşım Aksları ve Araç Yolları	107

EK 3

BEŞİKTAŞ MEYDANI İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ ÇİZİMLERİ

Şekil Ek 3.1	Daha öce Beşiktaş Meydanı'nı analiz etmiş bir öğrencinin çizimi	132
Şekil Ek 3.2	Beşiktaş Meydanı'nı çok sık kullanmayan bir öğrencinin çizimi	132
Şekil Ek 3.3	Ölçeği ve oranları kaymış başka bir öğrenci çizimi	133
Şekil Ek 3.4	Başka bir öğrenci çizimi	133
Şekil Ek 3.5	Üstgeçidin bağlantı noktası konusunda emin olamayan bir öğrencinin çizimi	134
Şekil Ek 3.6	MSÜ ve tören alanının unutulduğu oranların şaştığı çizim	134
Şekil Ek 3.7	Boyutların ve konumların şaştığı başka bir çizim	135
Şekil Ek 3.8	Boyutlar ile birlikte yönlerin de şaştığı bir öğrenci çizimi	135

FOTOĞRAF DİZİNİ

BOLÜM 4

Fotoğraf 1	1950'lerde Beşiktaş ve Sinan Paşa Camii, Tayfur, 1995:111	79
Fotoğraf 2	1995'te Beşiktaş ve Sinan Paşa Camii, N. Erkan	80
Fotoğraf 3 a	Barbaros Bulvarı açıldıktan sonra Beşiktaş, 1950'ler, Tayfur, 1995:110	81
Fotoğraf 3 b	Beşiktaş 1988, Tayfur, 1995:109	82
Fotoğraf 4	Çalışma Alanına Genel Bakış, N. Erkan	83
Fotoğraf 5	Barbaros Hayrettin Paşa (Kadıköy) İskelesi ve 2A no'lu Açık Alan, (hafta içi öğlen 12:50), N. Erkan	87
Fotoğraf 6	2A no'lu Açık Alan ve Kaymakamlık Eski Girişi, (hafta içi öğlen 12:50), N. Erkan	87
Fotoğraf 7	2A no'lu Açık Alandan Otobüs Duraklarına Bakış, (hafta içi sabah 8:40), N. Erkan	88
Fotoğraf 8	Duraklardan 2A no'lu Açık Alana Bakış, (hafta içi öğlen 12:35), N. Erkan	88
Fotoğraf 9	Duraklardan 2A no'lu Açık Alana Bakış, (hafta içi sabah 8:40), N. Erkan	89
Fotoğraf 10	Üsküdar İskelesi ve Batısındaki Park, N. Erkan	90
Fotoğraf 11	3 no'lu Açık Alan ve Barbaros Hayrettin Paşa Heykeli, N. Erkan	91
Fotoğraf 12	3 no'lu Açık Alan ve Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, N. Erkan	92
Fotoğraf 13	4 no'lu Açık Alanda Halk Pazarının Arkası, N. Erkan	93
Fotoğraf 14	3 no'lu Açık Alanda Beltaş ve İşportacılar, N. Erkan	93
Fotoğraf 15	1, 3 ve 5 no'lu Açık Alanlar, N. Erkan	94
Fotoğraf 16	5 no'lu Açık Alan, N. Erkan	94
Fotoğraf 17	5 no'lu Açık Alanda Üstgeçit, N. Erkan	96
Fotoğraf 18	Büyük Beşiktaş Çarşısı'ndan 6 no'lu Açık Alana Bakış, N. Erkan	97
Fotoğraf 19	Yaya Üstgeçidinden 6 no'lu Açık Alan ve Mc Donald's, N. Erkan	97
Fotoğraf 20	6 no'lu Açık Alanda Mc Donald's'ın Önü, N. Erkan	98
Fotoğraf 21	7 no'lu Açık Alandan Sinan Paşa Camii'ne Doğru Bakış, (kış), N. Erkan	99

Fotoğraf 22	7 no'lu Açık Alandan Sinan Paşa Camii'ne Doğru Bakış, (bahar), N. Erkan	99
Fotoğraf 23	7 no'lu Açık Alan ve Denizcilik Müzesi, N. Erkan	100
Fotoğraf 24	Üsküdar İskelesi'nin Batısındaki Park ve Motorlar, N. Erkan	101
Fotoğraf 25	Üsküdar İskelesi, N. Erkan	105
Fotoğraf 26	Motor İskelesi, N. Erkan	105
Fotoğraf 27	Dolmabahçe Caddesi Ortasındaki Parmaklıklar ve Deniz Müzesi Tabelası, N. Erkan	108
Fotoğraf 28	Kaymakamlığın Kapısı Önündeki Yön Tabelaları, N. Erkan	109
Fotoğraf 29	Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü ve Trafik Tabelaları, N. Erkan	109

Bu çalışmaya eleştiri ve değerlendirmeleri ile yön veren danışmanım Sayın Doç. Dr. Zekiye YENEN'e, bilgisayar konusundaki yardımları için Özcan BIÇER'e, destek ve katkılarından ötürü aileme ve arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim

ÖZET

İnsan sosyal ve dinamik bir varlıktır. Bunun sürdürülebilmesi yerleşmelerde yer alan açık alanların düzenine bağlıdır. Türkiye’de uygulanan tasarım projelerinde ekonomi faktörü ve yasaların ağır basması, insan varlığının fiziksel, sosyal ve psikolojik boyutlarının ihmal edilmesine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak ekonomik etkenlerin yanısıra yönetmelikler ile birbirinin kopyası haline gelen olumsuz mekanlar insanların stresli, mutsuz ve verimsiz olmasında etkilidir.

Bu çalışmanın amacı çevre psikolojisi bağlamında insan faktörünün 1. derecede önem verildiği kentsel mekan niteliklerinin araştırılmasıdır. Bu amaçtan yola çıkılarak insan duyu organları ile mekanı algılama yetileri incelenerek, bireylerin mekan hakkında oluşturdukları imgeler incelenmektedir. Algılamanın özellikleri doğrultusunda mekansal boyutların ve oranların, insan ve çevre psikolojisi üzerindeki etkileri araştırılmaktadır. Elde edilen veriler seçilen örnek alan olan Beşiktaş Meydanı’nda yapılan gözlem ve anket çalışmaları ile değerlendirilmektedir.

Birinci bölümde konunun amacı, kapsamı ve yöntemi ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, çalışmada yer alan kavramlar çevre psikolojisi, çevre ve mekan sıralamasıyla ele alınmaktadır.

Çevre psikolojisi tanımından sonra, çevre, çevrenin fiziksel ve davranışsal bileşenleri, sosyal ve psikolojik mekan tanımları ve bileşenleri ile kentsel mekan tanımı, türleri, kentsel mekan ile insan ölçeği ilişkisi ayrıntılı biçimde incelenmektedir.

Üçüncü bölüm mekan, insan ve çevre psikolojisi üçlüsünün etkileşimi ile ortaya çıkan öğelerden birisi olan, kısaca fizik çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmi anlamındaki çevresel imaj ögesinin araştırıldığı bölümdür. Bu bölümde çevresel imajın tanımı yapılmakta, işlevi, insan zihnindeki oluşum süreci, özellikleri ve imaj öğeleri olan etkin şehirsal doku ve bölgeler, açık alanlar ve düğüm noktaları, sınırlar, yollar, anıtsal öğeler ve işaretler tek tek örneklerle açıklanmaktadır.

Dördüncü bölüm, çevresel imaj kapsamında Beşiktaş Meydanı’nın irdelendiği bölümdür. Bu bölümde öncelikle böyle bir çalışma için Beşiktaş Meydanı’nın seçilmesinin nedenleri açıklanmaktadır. Bunun devamında meydanın konumu, kısaca tarihsel gelişimi, alandaki fonksiyonlar ve imaj öğeleri araştırılmakta, elde edilen veriler harita ve fotoğraflarla sunulmaktadır.

Beşinci bölümde ise çevresel imaj bağlamında Beşiktaş Meydanı ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar değerlendirilmekte yapılan anketler sonucunda geçmiş deneyimlerin ve meslek farklarının mekanı algılama ve imaj oluşturma konusundaki farklılıkları ve ortak noktaları ortaya konulmaktadır.

SUMMARY

Human is a social and dynamic existence. The open spaces in cities are very important to help social life and dynamism continue.

The fact that the economical factor and the law are more and more emphasized in design projects practiced in Turkey proves that the physical, social and psychological dimensions of being a human have been neglected. In addition to economical conditions, regulations and spaces which have been simply copies of each other, result in unhappy, distressed and unproductive people.

Deriving from the environmental psychology, this project aims at researching the quality of the urban spaces, which have been formed on the basis of human factor. Therefore, by examining their skill of perceiving spaces with the help of their senses, the images that human beings have formed in their minds have been evaluated.

So, the quality of human perception is being taken into consideration, the effects of space dimensions and proportions on the individuals have been studied, and the data has been analyzed in the light of the observations and the survey made in Beşiktaş Square

In the first section, the goal contents and methods of the above mentioned subject have been discussed.

In the second section, the notion, along with the description of environmental psychology and its physical and behavioristic components have been examined and explained in details. The definitions, formation and qualities of social, psychological and urban space have been included under this heading.

In the third section, the relationship among space, human and environmental psychology consisting the environmental image: the function, the process, qualities and elements of the image have been examined.

In the fourth section, Beşiktaş Square, its location, a summary of its historical process, its functions, and finally the elements of its image have been examined, in terms of environmental image.

Regarding the environmental image, the results of the research and its evaluations about Beşiktaş Square have been introduced in the fifth section

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÇEVRESEL İMAJ VE BEŞİKTAŞ MEYDANI ÖRNEĞİ

BÖLÜM 1 GİRİŞ

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı; son zamanlarda kentsel planlama ve tasarım çalışmalarında ağırlıkla ekonomik ve yasal çerçevenin dikkate alınması ve giderek mekanların birbirlerinin kopyası haline gelmesi ve buna karşılık insan ögesi ile psikoloji etmenlerinin zamanla göz ardı edilmesi üzerine ortaya çıkan olumsuz ortamlar nedeniyle bu unsurların önemini araştırmak ve vurgulamaktır. Bu bağlamda, çevre psikolojisi kavramından yola çıkarak, insanların daha rahat, emniyetli ve sosyal olabilecekleri kentsel mekanların nitelikleri ve bu etmenlerin kentsel tasarım çalışmaları ile mekana nasıl yansıtılabileceğinin araştırılması amaçlanmaktadır.

Örneğin, kentsel mekanda çevre psikolojisi ve imaj faktörüne bağlı olarak, mekanda fiziksel, algısal ve davranışsal boyutun, görsel oranların, perspektiflerin, rengin, ışık-gölgenin ve peyzaj elemanları, döşemeler, kaplamalar ve diğer kent mobilyalarının kentsel tasarım çalışmalarında nasıl kullanılması gerektiğinin araştırılarak, uygulamalara yansıtılabilecek sonuçların çıkarılması öngörülmektedir.

Kısaca mekansal boyutların, oranların insan ve çevre psikolojisi üzerine etkilerinin araştırılması, mekandaki peyzaj öğelerinin, kentsel tasarım donatım elemanlarının insan ve çevre psikolojisi üzerine etkileri ve bunların olumlu yönde bilinçli olarak mekana nasıl yansıtılacağı bir örnek üzerinde anket çalışmaları ile belirlenmesi tasarlanmaktadır.

1.2. Yöntem

Çalışmanın içeriğine yönelik olarak yapılan kitaplık çalışmalarının yanısıra araştırmalar sonucu elde edilen verileri desteklemek amacıyla anket soruşturması ve gözlemler yapılmıştır. Örnek olarak seçilen Beşiktaş Meydanı'nın üniversite öğrencileri kullanıcı grubundan 50 adet kız, 50 adet erkek (50 adet mimarlık ve şehir planlama bölümü öğrencisi, 50 adet diğer bölümlerden) öğrenci ile toplam 100 adet anket çalışması

yapılmış, bunların yanısıra gözlemler ve 30 adet öğrenci çizimi ile konunun gelişimi desteklenmiştir

1.3. Kapsam

Beş bölümde oluşan çalışmanın birinci bölümünde konunun amacı, yöntemi ve kapsamı ele alınmaktadır

İkinci bölümde kavramsal çerçeve ele alınmakta, çevre psikolojisi kavramının tanımı, ve inceleme alanlarından yola çıkılarak çevre, çevrenin fiziksel ve davranışsal bileşenleri incelenmektedir. Bunun devamında mekan tanımları ele alınmaktadır. Bu tanımlar da sosyolojik, psikolojik ve kentsel mekan sırası izlenmektedir. Kavramlar geniş bakış açısıyla ele alınan çevre kavramından daha dar fizik mekanı kapsayan mekan ölçeğine doğru sıralanmaktadır. Bunun sebebi örnek olarak incelenen alanın, bir kentsel mekan olması nedeniyle, kentsel mekan kavramı ile bağlantılı kavramsal sürekliliğinin sağlanmasıdır

Üçüncü bölümde mekan, insan ve çevre psikolojisi ilişkisinin kurulduğu çevresel imaj ele alınmaktadır. Bu altbaşlık altında çevresel imajın tanımı yapılmakta, işlevi, oluşum süreci, özellikleri ve öğeleri sıralanmaktadır

Dördüncü bölümde çevresel imaj ile ilişkili olarak Beşiktaş Meydanı incelenmektedir. Meydanın konumu ve kısa tarihçesinden sonra meydan imaj öğeleri açısından değerlendirilmektedir.

Beşinci bölümde çevre imajı ve Beşiktaş Meydanı ile ilgili değerlendirmeler ele alınmaktadır. Bu bölümde, yapılan anketler sonucunda geçmiş deneyimlerin ve meslek farklarının mekan algılama ve imaj oluşturma konusundaki farklılıkları ve ortak noktaları ortaya konulmaktadır

BÖLÜM 2 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çevre Psikolojisi

Çevresel psikoloji bireyin yakın çevresi dışında onun sosyal çevresini de kapsayan bir olgudur. Bunun yanı sıra çevresel psikoloji yapısal çevre dışında doğal çevreyi de kapsamaktadır. Çevresel psikoloji daha kapsamlı olarak “kişilerin, fiziksel çevreyi oluşturan istenen ya da istenmeyen nitelikli nesneler arasında seçici bir yaklaşımla dolaşırken deneyimledikleri uyarımlara, tepkilerini incelemeye yönelik ve insanın mekanı zihninde temsil etmek için oluşturduğu kavramları inceleyen bilim dalı” olarak tanımlanmıştır. (Işıkpınar, 1990: 1)

Çevresel psikolojinin, klasik psikolojiden farkı, çevresel psikolojide laboratuvar kontrollü şartlarda araştırma yapılmamasıdır. Bu tür araştırmalar yüksek düzeyde, yapılanmış uyarım organizasyonuna sahip olan çevre hakkında yeterli bilgi vermemektedir. Çevresel psikoloji fiziksel çevrede yaşanan deneyimler, heyecan, inanç, tutum, tercih ve değerleri de kapsadığından kısaca duygulara hitap eden deneyimlerle yüklü olduklarından oldukça kapsamlıdır.

2. 2. Çevre

2.2.1. Çevrenin Tanımı ve Özellikleri

Çevre sözcüğü günümüzde çok farklı anlamlarda oldukça sık kullanılmaktadır. Çevre sözcüğünün anlamı çok geniş olduğundan bu kullanımların tümü doğru ve anlamlıdır. Türkçe Sözlük'te “çevre” sözcüğünün anlamı “muhit, etraf, dolay, havali” sözcükleri ile tanımlanmaktadır. Bu sözcüklerin içerdiği ortak anlam “çevrelemek, sarmak, kuşatmaktır”. Bu tanımlar sadece bir nesneyi veya yeri sarmak anlamlarını taşımamaktadır, bunların yanısıra insanı ya da nesneyi çevreleyen ve etkileyen dış faktörleri de kapsamaktadır.

Bu konudaki diğer bazı tanımlar ise benzer niteliktedir:

“Çevre bir organizmayı ve performansını dışardan etkileyen tüm dış koşul ve faktörlerdir.” (Erkman, 1982: 40 - Drever J.)

“Çevre, organizmayı kapsayan canlı, cansız, durum ve etkenlerin karışımıdır. Çevre, dış etkenlerin tümü ya da zaman-mekan koordinatları içinde organizmanın yer aldığı ilişkiler ve ortamlar bütünüdür. Çevre, kişiyi etkileyen, şekillenmesini ve yaşamını belirleyen iklimsel, biyotik ve toplumsal etmenlerin tümüdür ” (Çubuk, 1977: 26)

Bu tanımların tümünün ortak noktası “çevre”nin sadece saran çevreleyen nitelikte olmadığı, aynı zamanda etkileyen dış etmenler bütünü olduğudur.

Bu tanımlamaların dışında çevre sözcüğü daha farklı bir açıdan değerlendirildiğinde şu şekilde tanımlanabilir:

“Çevre, tamamlanıp bitmiş şeylerin, parçaların bir bileşimi olarak değil, görünüşte kalımlı parçaların kesintisiz varoluş ve göçüp gidiş değişmesinden geçtikleri bir süreçler bileşimidir.” (Çubuk, 1977: 26)

“Çevre, yaşayan varlığın duyarlı olduğu ve tepkide bulunabildiği tüm nesnelerden, koşullardan, güçlerden ve ayrıca uyarıcıların yoğunluk ve yönlerindeki değişimlerden oluşur ” (Erkman, 1982: 41)

Bu tanımların da ortak noktası, organizmanın çevreden etkilenmesinin yanı sıra çevrenin de organizmadan etkilenmesidir. Gerçekte de insan hem çevrenin merkezi hem de çevrenin onunla bütünleşmiş bir parçasıdır. Bu nedenle insan çevreden etkilenirken aynı zamanda çevreyi de etkiler. Kısaca “çevre” , yaşayan bir canlının yaşamını, gelişimini etkileyen değişebilir tüm dış etmenlerdir.

Çevre ve insan ilişkilerini belirleyen üç temel fonksiyon söz konusudur. Bunlar kısaca;

- Çevre, insanın fizyolojik ihtiyaçları ve bunlardan doğan amaçlarına imkan verir,
- Çevre, insanın amaçlarını gerçekleştirmesi için gerekli olan özel davranış örüntülerine imkan sağlar,
- Çevre, insanın amaçlarını gerçekleştirmesinde gerekli olan psikolojik koşulları, belli simgesel ve etkileyici görevleri yerine getirerek destekler. (Erkman, 1982: 42)

Gerçekte bu üç fonksiyon, çevrenin insan ihtiyaçlarını karşılayışının bir ifadesidir. Bu görevi yerine getiren ise, bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla “düzenlenmiş” çevre’dir.

Bu düzenlenmiş çevre genelde fiziksel çevre olarak tanımlanmakla birlikte sadece fiziki unsurları kapsamamaktadır. Buna karşılık fiziksel çevre kavramı ses, ışık, ısı, koku gibi fiziksel uyarıcılarla da özdeşleştirilmemelidir. Kısaca çevre, insanın içinde belirli sürelerde yaşadığı, karşılıklı etkileştiği ve eylemlerde bulunduğu fiziksel bir yeri belirleyen karmaşıklık bütünü olarak tanımlanabilir.

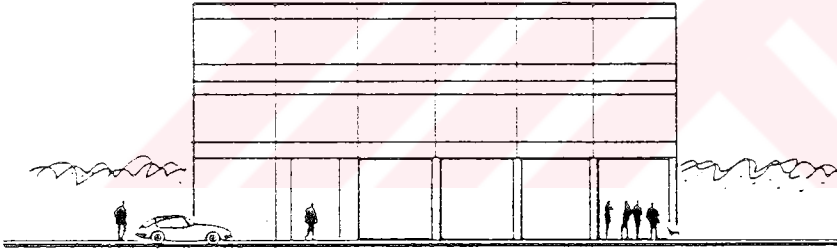
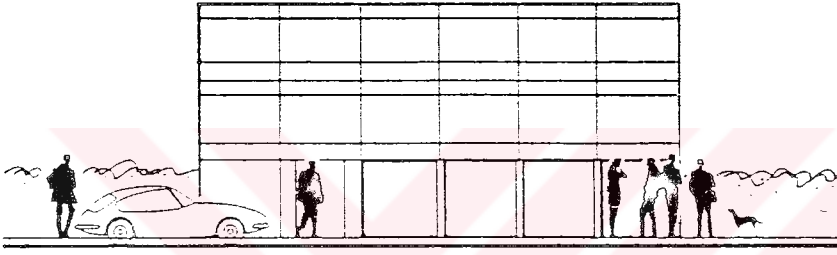
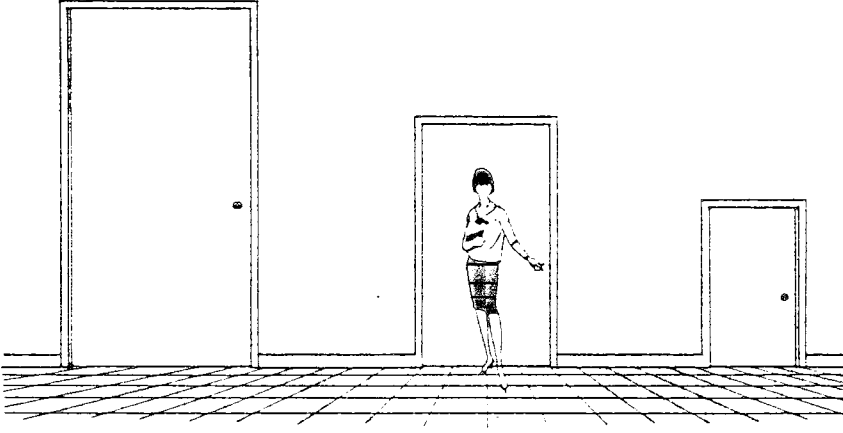
Sonuçta kapsamlı bir çevre tanımı, tüm biyolojik, sosyolojik, psikolojik özellik ve eylemleriyle *insan*'ı ve tüm fiziksel, simgesel, kozmik özellikleriyle *ortam*'ı içermelidir (Erkman, 1982: 41)

Çevrenin özellikleri ele alındığında farklı amaçlar için düzenlenmiş çevrelerin farklı özellikler taşıdığı bir gerçektir. Ancak her çevrenin temel ortak özellikleri de vardır. Bu temel özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Nesne çevrenin birçok bileşeninden birisi yani parçasıdır bu nedenle çevre nesneye oranla daha karmaşık bir yapıdadır.
- Nesne statik bir yapı iken çevre sürekli olarak değişen dinamik bir sistemdir
- Nesne kapalı bir sistem iken çevre açık bir sistemdir.
- İnsan, nesne ile ilişkisinde bir gözlemci ya da kullanıcı iken, çevre ile ilişkisinde katılan ve rol alan konumundadır.
- Nesneler birbirine benzer ya da eş olabilirler ancak çevre *tek*'tir. Özellikle zaman ve mekan konumları nedeniyle, eş çevrelerden söz etmek mümkün değildir
- Çevre sarar ve çevreler. Hiç bir nesne ve kişi, çevreden ayrı ve çevrenin dışında olamaz. (Erkman, 1982: 44)

2.2.2. Çevre ve İnsan Ölçeği İlişkisi

İnsanlar için üretilen tüm ürünlerde insan ölçeğine uydurma çabaları vardır. Mekan da insanlar için oluşturulduğuna göre insan ölçeğine uygun olarak oluşturulmalıdır (Şekil 2.1) Mekanın insan ölçeğinde olması onun insanlar tarafından daha çok benimsenmesini dolayısıyla daha çok kullanılmasını ve mekanın yaşamasını sağlar

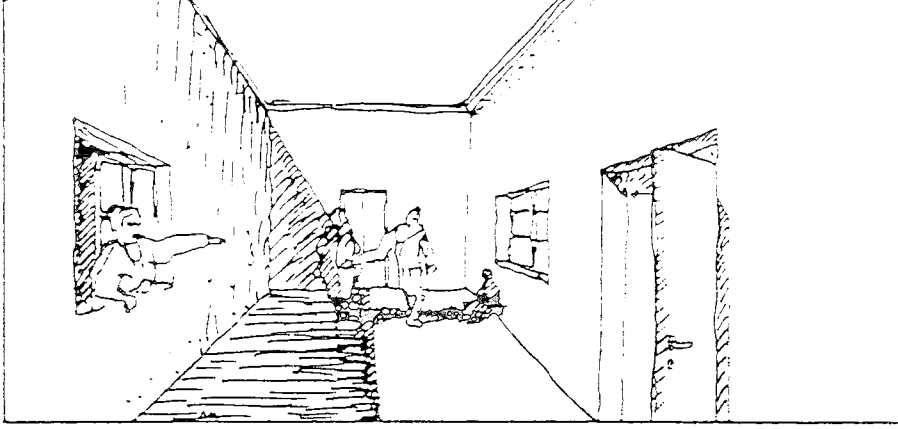
ÖLÇEK

Şekil 2.1 İnsan Ölçeği. Reekie, 1976:51

Mekan insan ölçeğinden uzaklaşmışsa, bu da mekanın üst ölçekteki başka amaçlara hizmet ettiğini ortaya koyar.

Bir mekanda insanın fiziksel boyutları, fizyolojik yapısı gözetilmemişse insanlar bu mekanda tedirgin olurlar ve uzaklaşmak isterler, benimseyemezler. Mekanın

bıçımılenmesi sırasındaki ölçüler, darlık, genişlik, büyüklük, küçüklük, alçaklık, yükseklik gibi değerler insan boyutu ile direkt ilgili ölçülerdir (Şekil 2.2 a.b.c)

Şekil 2.2 a. b, c İnsan ve Mekan Ölçeği. Krier, 1984:22

İnsan ölçeğinin dışındaki küçük hacimler insanlara sıkıntı ve tedirginlik hissi verirken, ölçeğin dışındaki çok büyük alanlar ise azametli boyutları ile insan üzerinde kuvvet, saygı ve itaati simgeleyen politik mekan etkisi uyandırmaktadır. Yapılarla oluşturulacak mekanlarda bu ölçek ilişkisi geçerlidir.

Speiregen'e göre kentsel dış mekan kategorilerinde, insan ölçeği göz önüne alındığında, insan görüşüne bağlı boyutlar kapsamında 3 tip dış mekan söz konusudur:

1. Yakınlık ölçeği: 27 m., insanların yüzlerinin tanınabileceği bu mesafe eski konut alanlarına ait ölçektir.
2. Kentsel ölçek: 150 m., bu mesafe büyük kentsel mekanlara ait ölçektir.
3. Anıtsal Ölçek: 1300 m., artık insanlar algılamaz, bakış, görüş ve anıtsal yerleşmede insan unsuruna bağlı olmayan bir yapılaşma ve açık alan söz konusudur. (Spreiregen, 1965:73-76)

İnsanlar sadece fiziksel yapılarına ve görsel algılarına dayalı olarak değil, diğer duyularına ve psikolojilerine uygun mekan ölçeği isteminde de bulunurlar. Örneğin, boyutları yakalanamayan, çok geniş açık alanlarda insanlar, açık yerlerde bulunma korkusu olan "agorafobia"ya kapılmaktadırlar Aynı şekilde çok dar basık ve kapalı alanlar insanlar üzerinde "klastrofobia" yani kapalı yerlerde bulunma korkusuna neden olabilmektedir.

Manhattan'da inşa edilen gökdelenler insan ölçeğinin çok dışındaki yapılara örnek gösterilebilir. Bu gökdelenlerin insan ölçeği ile ters orantısı, insanları o mekanlardan uzaklaştırmakta ve soyutlamaktadır. İnsanlar o yapıların dibinde durmaktan huzursuz oldukları için yakınına gelememektedirler. Bu gibi durumlar gökdelenleri insansız mekanlar haline getirmektedir.

İnsan yakın çevresini, içinde bulunduğu mekan ve mekanı oluşturan öğeleri duyuları ve duygularıyla algılar, kavrar ve değerlendirir. Kişinin algılamasındaki temel amaç, kişinin mekan içindeki yerini belirleme isteğidir.

Bu algılama işleminde görme duyusunun payı % 70, işitme duyusunun payı % 12.5, dokunma duyusunun payı %12.5, koku alma duyusunun payı % 0.5 olarak tespit

edilmiştir. (Özdeş, 1986) Buradan da anlaşıldığı üzere algılamada görmenin işlevi diğer duyulara oranla oldukça fazladır

2.2.2.1. Göz ve Nitelikleri

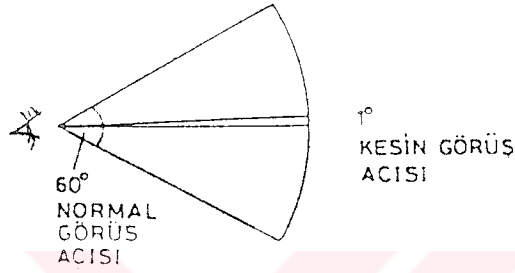
Mekan ve mekandaki öğelerin algılanmasında fiziki, fizyolojik ve psikolojik koşulların dışında bireylerin o güne kadarki tecrübeleri de büyük önem taşımaktadır. Belirli niteliklere sahip öğelerin önceden öğrenilmiş olması o öğelerle tekrar karşılaşıldığında onun algılanmasını kolaylaştırır. Bu da “mekanın algılanmasında kişiler arası ne kadar farklar oluşmakta” sorusunu akla getirmektedir. Bu konuda yapılan deneyler bir mekanın algılanmasında değişik bireyler tarafından benzer ve ortak değerlendirmelerin yapıldığını göstermiştir. Fiziki mekanda, şehirseldokuda kullanılan öğelerin boyutları ve nitelikleri, kullanıcılar tarafından genellikle tanınan, bilinen, tekrarlanan boyutlar olduğu için bunların değerlendirilmesi çok farklı olmamaktadır. Örneğin, bir pencerenin, bir kapının, bir ağacın boyutları gün ışığında, eşdeğer koşullar altında değişik denekler tarafından çok az farkla saptanabilmektedir.

İnsan gözünün uzaklığa bağlı görme yeteneği şöyledir:

- * 500-1000 m. çevre ve ışık şartlarına göre, bu mesafeler içinde göz, sınırları içindeki objenin niteliğini ayırt edebilir. (insan -ağaç)
- * 100 m. insanın sosyal yaşantısının geliştiği mekanın sınırlarıdır
- * 70-100 m.'de göz çevre şartlarına bağlı olarak, insanın cinsiyetini, yaşını ve hangi eylem içinde olduğunu algılayabilir
- * 30 m. mesafe içinde göz insanın detay özelliklerini algılayabilir
- * 20-25 m. sınırları içinde göz insanın ruh haline ve duygularına ilişkin verileri algılayabilir
- * 1-3 m. ise tüm detayların algılanabildiği uzaklıktır. (Hatipoğlu, 1994:23; Gehl :67)

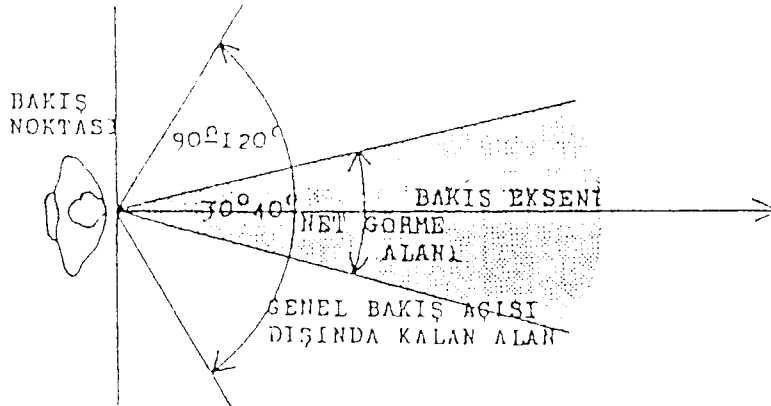
Gözün nitelikleri ile ilgili bir nokta da, mekanın üç boyutlu olması ancak izleyicinin hareketsiz durumda bu üç boyutlu mekanı ve objeleri izlemesinin mümkün olmadığıdır. İnsan gözlerini hareket ettirmeden, tek doğrultuda bakarsa 10^0 - 11^0 lik bir açı içinde kalan

alanı ve objeleri net olarak görür. bu açı dışında kalan objeler gözün içbükey kısmına rastladığından silik olarak görülürler. Başın hareketsiz gözün hareketli olması halinde farklı kaynaklara göre düşeyde alt yarı görme açısı $45''$, $65''$ veya $70''$ düşeyde üst yarı görme açısı ise $30''$, $55''$ veya $50''$ olmaktadır. Bu değerlerin ortalaması alındığında gözün düşeyde 120 açı yaptığı kabul edilmektedir. (GÜL, 1992: 145,146) (Şekil 2.3)

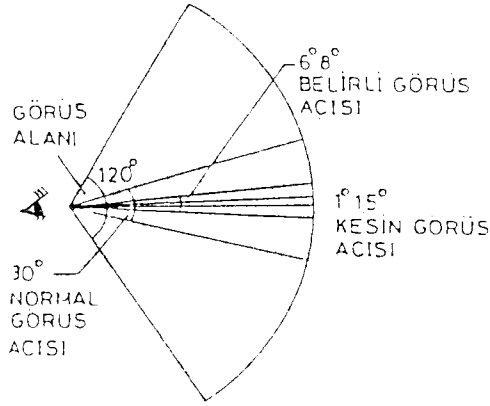

Şekil 2.3 İnsan Gözünün Düşey Görüş Açıları (Ashihara Kabulü). Gül, 1989:63

İnsanın başını hareket ettirmesi halinde bu objeler bir arka fon oluşturacak şekilde algılanır. (Şekil 2.4, 2.5)

Şekil 2.4 İnsan Gözünün Yatay Görüş Açıları. Gül, 1989:63

Şekil 2.5 İnsan Gözünün Görüş Alanı (Gusiew Kabulü), Gül, 1989:63

Gözlerin ve başın hareketiyle mekana ve objelere bakış doğrultuları değişir ve bunlar farklı olarak algılanırlar. Hareket halinde görülen bir çok öge ve ögelere ait çekici alanlar, biçimler göz tarafından seçilir ve beyinde kalıcı izler bırakan görüntüler elde edilir. (Giritlioğlu, 1991: 6-9)

2.2.2.2. Bakış Doğrultuları

Fizik çevrede doğal öğelere insan katkısıyla oluşturulmuş düz doğrulardan oluşan öğelerin yanısıra eğrilerden, dar açılı, geniş açılı kırıklardan oluşan doğal öğeler de yer almaktadır. Belirtilen bu doğrular doğal ve yapay öğeler üzerinde, arasında görülen, devamlılığı olan ya da olmayan doğrulardır. Bakış doğrultusuna paralel olan ve bu doğrultuya yaklaşan doğru demetleri bakış doğrultusunda dikkatin toplanmasını ve görüntü derinliğinin artmasını sağlarlar. Bu doğrulara dinamik doğrular adı verilir. Diğer bir grup doğru da statik karakterli doğrulardır. Bunlar derinliği değiştirmez, belli derinliklerde durağanlık yaratırlar. Bunlar görüntünün algılanmasında durağanlık sağlamada, görüntünün sınırlanmasında, bakış doğrultusunun kesilmesinde rol alırlar. Değişik mekan derinliklerinin oluşturulmasında, istenen öğelerin vurgulanmasında bakış doğrultusuna dik doğruların kullanılması mekana zenginlik kazandırır.

Mekanda bu doğruların yoğunluğu, çeşitliliği algılanan görüntülerin derinliliğinin ve çekiciliğinin artmasına neden olur, mekanı zenginleştirir.

2.2.2.3. Yatay-Düsey Boyutların Algılanması

Yatay ve düsey boyutlar gözün yerden yüksekliğine bağılı olarak farklılıklar göstermektedir. Ayakta duran bir insanın gözü 1.50 m.- 1.60 m., oturan bir insanın gözü ise 1 m.- 1.20 m. yüksekliktedir. Yapılan araştırmalar aynı uzaklıktaki düsey ögeler ya da boyutların, yatay boyutlara oranla daha uzun olarak algılandığını ortaya koymuştur. Yatay boyutlar ve uzaklıklar gerçek boyutlara göre daha kısa, yakın, buna karşılık düsey ölçüler ise gerçek ölçülere göre daha uzun olarak algılanmaktadır. Yapılan araştırmalar ögenin uzaklığının artmasıyla birlikte yatay boyuttaki yanılgının arttığını ortaya koymuştur.

Yatay uzaklıkların kısılması ve mekan boyutlarının belirlenmesinde iki önemli olgu söz konusudur. Birincisi, birbirinin arkasına düşecek biçimde yer almış yapılarda görüntü olduğundan yüksek ve yoğun olarak algılanır. Bu konumda yapılar arası uzaklık farkları 0'a iner. İkinci durum ise birbirine göre kaydırılarak konumlanmış yapı alanlarında gözlenir. Bu durumda ufuk hattı, yapı çizgileri arasındaki ilişkiler açık olarak seçilebilir.

2.2.2.4. Renklerin Algılanması

Mekanın algılanması, ışık algılanması, mekansal organizasyonların algılanması ve renk algılanması gibi algılama türlerinin bütünleşmesiyle ortaya çıkar. Mekan algılanmasında ışık kaynağının durumu, yoğunluğu dışında mekanı oluşturan elemanların renk türü, tokluğu ve değerleri de elemanların arasındaki uzaklığın algılanmasında önem taşır (Kıran, 1992:18).

İnsan, güneşinin bir prizmadan geçirilerek elde edilen renk spektrumu üzerinde kırmızı ile mor arasında kalan renkleri görebilir. Renkler, insan üzerinde aktiflik, pasiflik, neşe, cansıkıntısı gibi duygular yaratan olgulardır. Mekanı dolaylı olarak genişletmek, daraltmak yanı mekânın etkisini değiştirmek renklerle sağlanabilir. Örneğin koyu renklerin aşağıya doğru bastıran etkileri kullanılarak çok yüksek tavanlı mekânların bu etkileri tavanları koyu renk ile boyayarak giderilebilir. Açık renkler ise tam tersi bir etki sağlarlar.

İtici kuvveti olan renkler (sıcak renkler: turuncu, kırmızı, yeşil, erguvan) bir mekânda küçük yüzeyler için, itici kuvveti olmayan renkler (soğuk ve pasif renkler: mavi, yeşil-

mavi ve mor) ise mekandaki büyük yüzeyler için uygundur. Sıcak renkler, aktif heyecan verici ve teşvik edici, soğuk renkler, pasif, sakinleştirici ve içedönüklük etkisi sağlarlar.

Renklerin etkisi, aydınlığa ve etki ettiği mekana da bağlıdır. Açık renkli yüzeylerin, koyu renkli yüzeylerden ölçü bakımından daha büyük algılandıkları deneylerle saptanmıştır. Ayrıca sıcak, koyu ve parlak renklerin, soğuk açık ve mat renklerden daha yakın algılandıkları tespit edilmiştir. (Danby, 1963:86) Sıcak ve açık renkler, yukarıda teşvik edici, yandan ısıtıcı, yakınlaştırmacı, aşağıdan hafifletici, kaldırıcı etki ederler. Sıcak ve koyu renkler, yukarıdan vakur, ağırbaşlı, yandan etrafı çevrili, aşağıdan emniyet duyguları uyandırır. Soğuk ve açık renkler yukardan aydınlatıcı, dinlendirici, yandan genişlik ve enginlik, aşağıdan üzerinde yürümek için düzlük etkisi yaratırlar. Soğuk ve koyu renkler yukardan tehdit edici, yandan soğuk ve kederli, aşağıdan şikayet edici ve aşağıya çekici etki ederler. Ayrıca renklerin kan basıncı ve mide salgıları üzerine etkileri deneylerle saptanmıştır. Bazı renkler dikkat yeteneğini artırırken bazıları azaltmaktadır. Kısaca mekanın renkleri bireyin sağlıklı-hasta, mutlu-mutsuz hissetmesine neden olmaktadır (Kıran, 1992:19)

2.2.2.5. Diğer Duyular

İşitme, koku alma, dokunma, kinestesis (kas, tendon ve eklem duyuları) ve denge duyuları fizik mekanı algılamaya yarayan diğer duyulardır.

2.2.3. Çevrenin Bileşenleri

Çevre temelde insan davranışları ve fiziksel ortam bileşenlerinden oluşmaktadır.

2.2.3.1. Çevrenin Fiziksel Bileşenleri

Yaşadığımız çevreyi oluşturan, ona biçim veren ve niteliğini kazandıran her tür nesne ve unsur çevrenin fiziksel bileşeni içine girer. Çevrenin fizik bileşenleri temelde iki başlık altında ele alınır. Bunlar arazi formu ve arazi örtüsüdür. Arazi örtüsü de doğal örtü ve yapay örtü olmak üzere iki alt başlık altında gruplanabilir.

i. Arazi Formu

Arazi formu çevrenin insan ve doğal güçler tarafından kolay kolay değiştirilemeyen bölümüdür. Topoğrafik oluşumlardan oluşan arazi formu dağları, tepeleri, ovaları, kıyı şeritlerini, denizleri, akarsuları, gölleri v.b. gibi oluşumları kapsar

ii. Arazi Örtüsü

İnsan ve doğal güçlerin etkisinde oluşan ve devamlı bir değişim halinde olan, çevrenin doğal ve yapay yüzey örtüsüdür.

* Doğal Örtü

Ekolojik sistemler ile atmosfer ve iklim gibi doğal koşulların bir sonucu olarak gelişen yüzey örtüsüdür. Bitki örtüsü ve bitki dışı örtü olmak üzere iki altbaşlıkta gruplanır

- Bitki Örtüsü

Arazi yüzeyini kaplayan bitki örtüsünün alt grupları, yüzeyden yüksekliklerine göre

- Ağaç seviyesi (kitle, grup, tek)
- Çalı seviyesi (kitle, grup, tek)
- Tarla seviyesi
- Yüzey seviyesi, olarak saptanmaktadır

- Bitki Dışı Örtü

- Kaya
- Çıplak toprak
- Kum
- Buz ve kar, alt gruplarından oluşur.

* Kültürel Örtü

İnsanın arazi kullanış ve yapay strüktürler oluşturma faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkan yapay yüzey örtüsüdür.

- Arazi Kullanışın Oluşturduğu Örtü

- Bitki örtüsü (Ağaçlandırma, ormancılık, tarım faaliyetleri sonucunda oluşan örtü)

- Bitki dışı örtü (Yüzey madenciliğinin neden olduğu yapay örtü)

Su örtüsü (barajlar v.b. gibi yapay su yüzeyleri) alt gruplarını kapsar.

- Yapay Oluşumlar

Yapay oluşumlar insanların barınma gereksinimlerini gidermek, bir arada yaşayarak üretim ve diğer faaliyetlerini sürdürmek amacıyla oluşturdukları yerleşim alanları ve diğer sistemleri kapsar.

- Yerleşmeler
- Tek yapılar ya da yapı grupları
 - Konut yapıları
 - Turizm yapıları
 - Endüstri yapıları
 - Kurumsal yapılar
 - Ticari yapılar
 - v.b

- Ulaşım sistemleri

- Enerji üretim ve iletim sistemleri

- Sulama sistemleri olarak sıralanabilir. (Yürekli, 1977: 8)

iii. Konum, Kültür ve Zamana Bağlı Unsurlar

Çevrenin fiziksel bileşenleri arasında çevreye özellik kazandıran ses, ışık, koku, ısı, nem gibi fiziksel nitelikler de vardır.

Bunların dışında çevrenin kullanımında gerekli olup, kullanıcıya mesajlar veren her tür işaret ve simgeler de bu bileşenler içinde yer alır. Bunlar trafik işaretleri, reklam panoları, büro, okul ve benzer binalarda kullanılan yön ve kullanım belirleyen işaretler ve yazılardır.

2.2.3.2. Çevrenin Davranışsal Bileşenleri

Davranış, organizmanın, ihtiyaçlarını gidermek amacıyla gerçekleştirdiği organize olmuş girişimlerdir. Bu tanımlama da temel olgu, davranışın kökeninin ihtiyaçları karşılama amacı olduğudur. İhtiyaçların tatmin edilmesi amacıyla gerçekleştirilen davranışlar, üç

psikolojik sürecin etkisi ve yardımıyla gelişirler. Bu üç psikolojik süreç algılama, kavrama ve mekansal davranıştır. Bu davranışsal süreci etkileyen faktörler şunlardır:

ORGANİZMA: İnsanın organizması ile ilgili özelliklerdir. Bireyin fizyolojik yetenekleri, onun çevreyi algılamasını, tanımasını, çevre hakkında düşünmesini ve çevreyi kullanmasını etkiler. Bu özellikle, fizyolojik yeteneklerde bir yetersizlik (örneğin: sakatlık, akıl hastalıkları v.b.) olduğu durumlarda, daha da önem kazanır.

KİŞİLİK: Bu özellik bireyi psikolojik açıdan tek kılan özelliklerdir.

SOSYAL GRUP: İnsan yaşamının değişik dönemlerinde ilgileri dolayısıyla birçok sosyal grup içinde yer alır. Bu gruplar bireyin sadece hareketlerini değil, çevreyi algılama ve düşünme biçimini de etkiler.

KÜLTÜR: Bu faktör, sosyal grupları ve bireylerinin davranışlarını dil, gelenekler, normlar, değerler, semboller ve yaptırımlar doğrultusunda etkiler.

i. Algılama

Algılama en genel tanımıyla, çevreden bilgi alma sürecidir. Yani algılama, bir olayı ya da bir nesnenin varlığını duyum yolu ile yalın bir biçimde bilic altına almak, duyumları yorumlamak, onları anlamlı hale getirmektir. (Morgan, 1986: 265) Başka bir tanıma göre algılama, organizmanın o anki yaşantısı sırasında çevreden gelen uyarıcı etkilerin duyu organları yardımıyla hissedilmesi ve kavranmasına (beyin tarafından örgütlenip yorumlanmasına) ilişkin zihinsel bir olgudur. (Morgan 1986: 55) Buna bağlı olarak uyarıcı etkileri algılayabilme, kişinin ilgi ve tutumlarına bağlı olarak etkinlik kazanır. (Aydınlı, 1992: 15) Başka bir tanıma göre algılama, çevredeki uyarıcı paternlerini organize etmemizi ve düzenlememizi sağlayan süreçtir. (Işıkpınar, 1990: 41)

Algılamadaki çarpıcı gerçek, duysal bilgilerin daima nesnelere dönüştürülüyor olmasıdır. Örneğin kolun üzerindeki bir dizi basınç duyumunu sürünen bir böcek, uzaktan gelen sirene benzer bir ses ise yaklaşan cankurtaran olarak algılanır. Örneklerde görüldüğü gibi insanlar sadece uyarıcı topluluklarını değil, aksine devamlı olarak nesne algılarlar. (Morgan, 1986: 266)

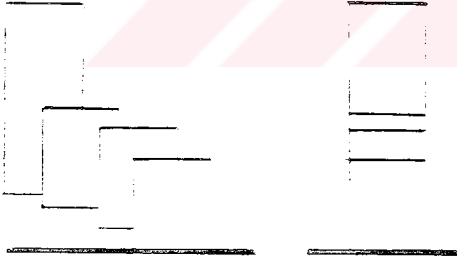
* Uzaklık Algılaması

Uzaklık algılaması, bir görüntünün iki göz ile algılanması (binoküler ipuçları) ve her gözdeki uyarımlar (monoküler ipuçları) sonucunda oluşur. Uzaklık algılaması birçok ipucuna bağlı olduğu için çok karmaşık bir olgudur.

Binoküler ipuçları iki gözün çok az farklı görüntüyü alması ve bu iki görüntünün tek bir görüntü olarak birleşmesinden kaynaklanan ipuçlarıdır. Buna stereoskopik görme adı verilir. Binoküler ipuçları ısıtma sistemi için de geçerlidir. Stereofonik ısıtma ses kaynaklarının her iki kulaktan yararlanılarak saptanmasını sağlamaktadır.

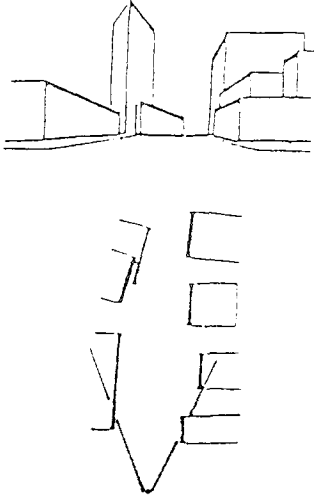
İnsan uzaklık algılaması için sadece binoküler ipuçlarına bağımlı değildir. Tek gözün kapanması halinde duyarlılık azalması olmakla birlikte uzaklık algılamasını ortadan kaldırmaz. Derinlik algılamasında dört önemli monoküler ipucu söz konusudur. Bunlar;

1. Araya girme: Monoküler bir ipucu olan araya girme bir nesnenin diğerinin görüntüsünü engellediği durumlar için geçerlidir. Örneğin bir obje diğerinin önünü kapatıyorsa o obje daha yakın algılanır (Morgan, 1986: 271) (Şekil 2.6)

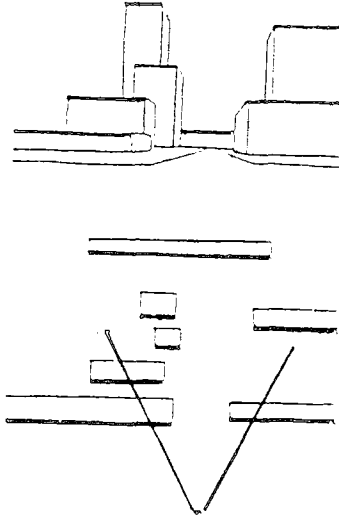
Şekil 2.6 Uzaklık Algılamada Araya Girme. Giritlioğlu, 1991:15

2. Büyüklüğün küçülmesi ve doğrusal perspektif: Aynı büyüklükteki objeler arasında daha küçük olanlar daha uzak algılanır ve büyüklükleri bilinen nesneler uzaktayken, yakında olmalarına oranla, birbirlerine daha yaklaşmış gibi görünürler. Demiryollarının arasında durulduğunda ufukta rayların birleşiyor gibi görünmesi buna örnektir. (Morgan, 1986: 270,271) (Şekil 2.7)

Şekil 2.7 Uzaklık Algılamada Büyüklüğün Kuçulması ve Doğrusal Perspektif. Giritlioğlu, 1991:11

3 Yatay düzlemde yükseklik: Yatay düzleme baktığımızda uzak objeler görme alanımızdan daha yüksektir (Şekil 2.8)

Şekil 2.8 Uzaklık Algılamada Yatay Düzlemin Yükselmesi, Giritlioğlu, 1991 12

4 Doku derecelenmesi, açıklık. Doku derecelenmesi de uzaklık algılama açısından önemli bir monoküler ipucudur. (Işıkpınar, 1990: 42-45)

* Hareket Algılaması

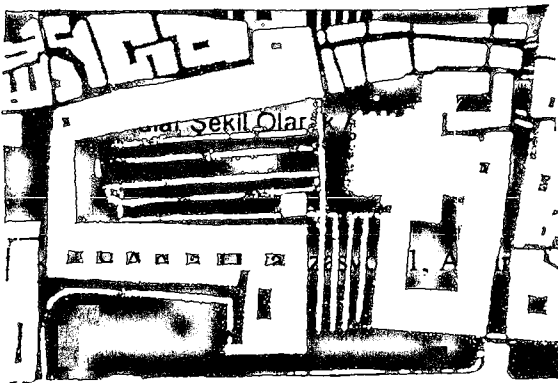
Objenin hareketinin algılanması için gerekli ipuçlarının çevrede olduğu varsayımı söz konusudur. Bir objenin hareketinin algılanmasındaki temel ipucu objenin hareket halinde iken arka plandaki görüntüyü örtüp açmasıdır. Buna bağlı olarak tüm görsel alanın hareket halinde olması vanlış algılamalara neden olmaktadır. Örneğin trende iken yandaki trenin mi yoksa içinde bulunulan trenin mi hareket ettiği algılanamaz. Bunun yanı sıra hareketin algılanması objenin değimesinin izlenmesi sonucunda gerçekleşir.

Hareket halinde olmayan uyarımların hareket ediyormuş gibi algılanmasına **görünüşde hareket** denir. Buna bir örnek olarak sinema filmleri örnek gösterilebilir. Bu hareket tipinin algılanmasına stroboskopik hareket adı verilir. (Işıkpınar, 1990: 45,46)

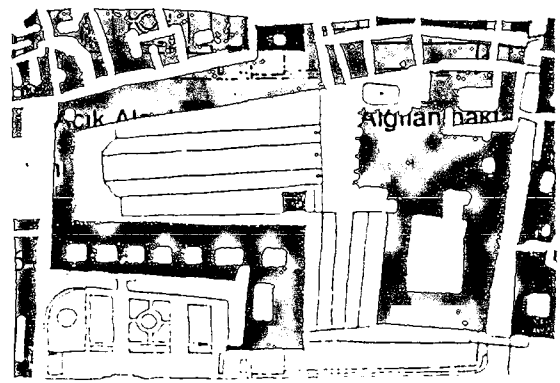
* Algısal Organizasyon

Algısal organizasyonda figür ve zemin ilişkisi ile algısal gruplama sayılabilir.

Paternlerin figür ve zemin olarak algılanması için bilinen objeleri içermeleri gerekmez. Kağıt üzerine basılmış olsa bile figür olarak görünen kısım daha cisimsel ve daha iyi tanımlanmış olarak ve arka planın önündeymiş gibi algılanır. (Şekil 2.9, 2.10)

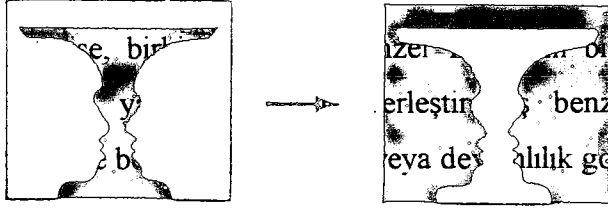
Binalar Şekil Olarak Algılanmakta

Açık Alanlar Şekil Olarak Algılanmakta

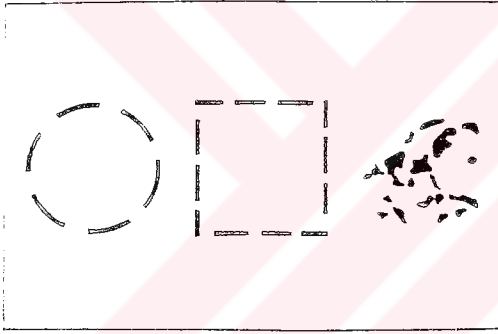
San Marco Meydanı

Şekil 2.9 Algısal Organizasyon 1. Aydın, 1992:46

Şekil 2.10 Algisal Organizasyon 2. Aydın, 1992:46

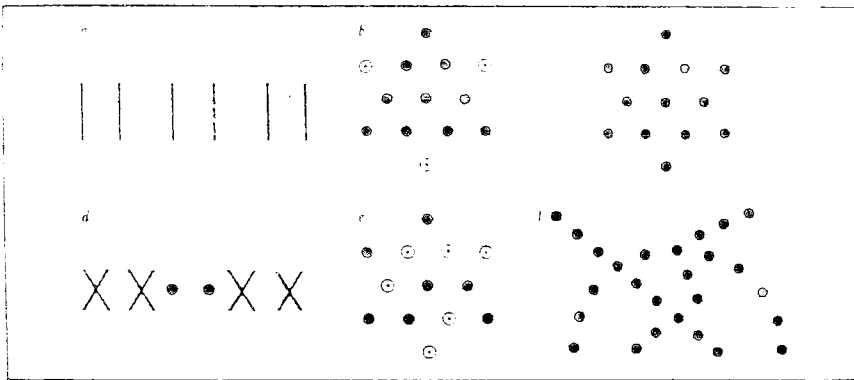
Algisal gruplama ise, birbirine yakın, benzer figürlerin bir bütünmüş gibi algılanması eğilimidir. Birbirine yakın aralıklarla yerleştirilmiş benzer figürler, eşit aralıklarla yerleştirilmiş birbirine benzer figür çiftleri veya devamlılık gösteren figürlerin gruplanması ya da bir bütün oluşturan ancak sınırları belirsiz olan figürün parçalarının birleştirilerek sınırlarının kapalıymış gibi algılanması algisal organizasyon olarak tanımlanmaktadır. (Işıkpınar, 1990: 47-50) (Şekil 2.11, 2.12)

Algisal tamamlama boşlukları doldurur. Nesne bütününe mevcut olamayabilir, ama biz yine de onu tamam olarak algılamak eğilimi gösteririz.

Şekil 2.11 Algisal Tamamlama.

Morgan, 1986:268

Görmede algisal gruplamaya örnekler.

Şekil 2.12 Algisal Gruplama. Morgan, 1986:267

* Algısal Değişmezlikler

Fiziksel uyarımdaki farklılıklara rağmen, nesnelerin görüntülerinin algı düzeyindeki değişmezliklerine algısal değişmezlik adı verilir. (Morgan, 1986: 269) Rengi ve şekli bilinen bir nesnenin ışık şartları ne olursa olsun aynı renkte ve açıklıkta algılanmasına renk ve açıklık değişmezliği, örneğin karın daima beyaz olarak algılanması, bakış açısı değişse de nesneyi aynı biçimde algılamaya da şekil değişmezliği adı verilir. Örneğin tabak bir açıdan bakıldığında daireye, başaka bir açıdan bakıldığında çembere benzemez; halbuki ağ tabakaya düşen imgeler bunlardır (Morgan, 1986: 268) Bunun dışında bir objenin uzaklığı ne olursa olsun aynı büyüklükte algılanmasına büyüklük değişmezliği, bir objenin etrafında hareket edilse bile o objenin durumunu koruyarak algılanmasına lokasyon değişmezliği adı verilir. (Işıkpınar, 1990: 50-53)

* Mekan Algılama

Algılamanın özellikle kentsel tasarım ve mimari tasarım açısından önemli özellikleri vardır. Bu özellikler,

a) Algılama, kişilere göre değişen bir olgudur. Kişinin algılama sistemlerine, kişiliğine, yaşadığı sosyal gruba, kültürüne ve çevresine bağlıdır. Bunların dışında algı sahip olunan çevre imajına, mevcut motivasyona ve tutumlara bağlı olduğu kadar, geçmiş deneyimlere de dayanmaktadır. (Aydınlı, 1992: 15)

b) Algılamada hareket büyük önem taşımaktadır. Çünkü hareket halindeki gözlemci, durağan bir gözlemciye oranla yapıların çok daha çeşitli özelliklerini algılar. Yapısal özellikler yanında, önemli olan yapıların değişik anlamsal fonksiyonlarının algılanmasıdır.

Yürümek, görme ve duymaya bağlı ilişki kurmada en etkin hareket biçimidir. Genel olarak uygun yürüme mesafesi 400-500 m'dir. Yürünen yolun geometrisi, yüzey şartları ve çevre koşulları yürümeyi rahat, keyifli veya yorucu ve sıkıcı hale getirebilir. Kısaca insan-çevre ilişkisi, dinamik bir süreç içerir, bu nedenle hareket-devinim, algılamada önemli rol oynar.

Örneğin, cami ve çarşı arasındaki alanda yürüyen bir kişi, camiyi, önceleri daha çok o alanı çevreleyen bir sınır, duvar olarak algıladığı halde, uzaklaştıkça bu duvar fonksiyonu yerini kütsel bir simge-yapı'ya bırakmaktadır. (Erkman, 1982: 47)

c) Algılamada, insan çevreden amaçlarına uygun bilgiler alır. Çevre her zaman insanın algılayabileceğinden çok daha fazla bilgi ve mesaj içermekte ve yaymaktadır. İnsanın algı kapasitesi bu bilgilerin ve mesajların hepsini algılamaya yetmemektedir. Ancak bu zaten gerekli değildir, çünkü insan sadece kendisine gereken mesajları algılamakla yetinmektedir, beklentiler ve eğilimler algılamayı yönlendirir.

d) Algılama, aktif bir süreçtir; davranış, algılayan bireyin ve algılanan nesnenin özelliklerinin bütünlüğü içinde değerlendirilir.

Çevreden gelen bilgiler belirsiz ve karşıt olabilir. Bunların seçilmesi ve algılanması gözlemcinin nitelikleri ve amaçları ile ilgilidir. Örneğin, tarihi bir çevrede yaşayan kişi ile o çevredeki bir turistin algıları, amaçları açısından değişik olacaktır. (Erkman, 1982: 48)

* Çevresel Algıyı Etkileyen Etmenler

Çevre psikolojisini etkileyen etmenler temelde iki grupta toplanabilirler, bunların birincisi fiziksel çevre ile ilgili etmenler ikincisi ise fizik çevreyi gözlemleyen kişinin özellikleri ile ilgili etmenlerdir

Fizik çevrenin tanınması ve hatırlanmasını sağlayan beş temel nitelik şöyledir: hareket (kişinin binanın etrafındaki etkinlik oranını gösteren nitelik), tasarlanabilirlik (yapı tasarlamaya ilişkin nitelikler, yükseklik, büyüklük vb.), görülme düzeyi (kişisel faaliyetlerde kullanılma düzeyi ile ilgili nitelik), kültürel anlam ve biçimsel nitelikler. Bu nitelikler hem sosyal hem de fiziksel özellikleri içerirler.

Çevre psikolojisini etkileyen etmenler üç alt grupta toplanırlar bunlar, çevre deneyimine ilişkin değişkenler, sosyal boyutlar, bireysel etmenlerdir. (Morval, 1985: 30)

- Çevre Deneyimine İlişkin Değişkenler

İnsanın içinde bulunduğu çevreyi daha önceden tanınması yani o çevreye ilişkin çevresel deneyime sahip olması kişinin o çevre ile ilgili psikolojisini ve imajını etkilemektedir.

Çevre deneyimine ilişkin etmenler ise doğum yeri, oturma süresi, oturma hareketliliği, ulaşım tarzı olarak sıralanmaktadır

Doğum Yeri

Bir kentin yerlileri, kentleri ile ilgili daha zengin ve bireyselleştirilmiş bilgilere sahiptirler. Yapılan araştırmalara göre bir kentte 3 ile 7 yıl yaşayanların, orada doğup 15 yıldan fazla zamandır o kentte oturanlara ve yeni gelip yerleşenlere (3 yıl ve daha az) oranla daha iyi ve detaylı tanımlar üretmektedirler. (Morval, 1985: 31)

Oturma Süresi

Yapılan araştırmalar kentte uzun süredir oturanların yeni gelenler ve turistlere oranla daha detaylı ve doğruluk düzeyi yüksek haritalar çizdiklerini saptamıştır. Bunun temelinde kentte oturma süresinin artmasıyla birlikte kentte dolaşım frekansının artması ve dolaşım alanının genişlemesi yatmaktadır. Bunun dışında kentte bulunma nedeni ile bağlantılı olarak kişilerin gözlemlerinin farklı konularda yoğunlaşması da kentin algılanmasında ve çevre psikolojisinde etkisini göstermektedir. Örneğin bir turist kentin, tarihi ve turistik değerlerini incelerken, kente yeni taşınmış bir kişi anayolları, temel donatıları, kaybolmamak amacıyla belirli simgeleri, belki bir turistin hiç ilgilenmeyeceği otobüs durakları ve güzergahlarını inceler ve öğrenmeye gayret gösterir (Morval, 1985: 31)

Oturma Hareketliliği

Oturma hareketliliği yüksek olan bir kent sakini kenti çok sayıda farklı referans noktasından öğrenme şansına sahip olmuştur. Ancak kente yeni taşınmış bir kişi kent ile ilgili mekansal bilgilerini tek bir noktadan itibaren örgütlemek zorundadır. Uzun süre aynı kentte yaşamış bir kişinin oturma hareketliliğinin yüksek olması olasılığı mümkündür. Ancak oturma hareketliliğinin oturma süresinden daha farklı ve özel bir deneyim getirdiğini eklemek doğru olur. Oturma hareketliliğinin dışında iş hareketliliği de kenti tanıma, algılama açısından en az oturma hareketliliği kadar önem taşıyan bir unsurdur. İş hareketliliği ile birlikte değinilmesi gereken bir unsur da ulaşım tarzıdır ki kentin tanınması ve psikolojik çevrenin geliştirilmesi açısından önemli bir etkidir (Morval, 1985: 32)

- Ulaşım Tarzı

Monreal'de yapılan bir araştırma arabalıların yaptığı haritaların en iyi, toplu taşın araçlarını kullananların yaptıklarının orta halli, yayaların haritalarının ise en kötü haritalar olduğunu ortaya koymuştur. Çeşitli ulaşım tarzlarının kişilerin dikkat düzeylerini ve çevresel uyarımları etkilediğinden farklı davranışlara yol açmaları normaldir. Örneğin arabalılar kent içinde daha büyük bir alanda hareket ederler ve sokaklara, işaretlere daha çok dikkat ederler. Ancak arabaların sürücüleri görsel detaylara dikkat eden yayaların aksine genel bütünleri hafızalarına kaydederler. Trafik işaretleri araçlardan kolay algılanacak biçimde düzenlendiğinden araç içindekilerin dikkatleri işaretlerde yoğunlaşırken, otobüs içinde seyahat edenlerin dikkatleri duraklarda, yayaların ise yapı cephelerinde yoğunlaşmaktadır. Metrodaki yolcuların dikkatleri ise diğer yolcularda, reklam afişlerinde ya da okudukları kitapta yoğunlaşmaktadır, çünkü metrolarda mekansal enformasyonlar minimum düzeydedir. (Morval, 1985: 32)

- Sosyal Boyutlar

Sosyal boyutlar, sosyal sınıfların mekansal davranışları ve imaj haritalarında sosyal sınıflara göre ortaya çıkan farklılıklar açısından iki grupta ele alınabilir.

. Sosyal Sınıflar Açısından Mekanın Kullanımı

Yapılan araştırmalar işçi sınıfının kent içindeki hareketliliğinin en düşük düzeyde olduğunu göstermiştir. İşçi kesiminde erkekler ev ile iş yeri arasında bir hareketlilik gösterirken, kadınlar kendi mahallelerindeki diğer kadınlarla arkadaşlık etmekte, çocuklar ise en azından ergenlik dönemine kadar mahallede oynamaktadırlar. İşçi sınıfının evine dönük bir yaşam sürmesine karşılık zengin sınıflar eğlence yerlerine, klüplere, kütüphanelere ve alışveriş merkezlerine dönük bir yaşam sürmektedir. Yapılan araştırmalar alışveriş merkezlerine, parklara, eğlence yerlerine devam olgularının da sosyal sınıflarla ilişkili olduğunu, buna bağlı olarak da kenti en çok kullananların üst sınıflar olduğunu ortaya koymuştur. (Morval, 1985: 33)

. Psikolojik Haritalar ve Sosyal Sınıflar

Bu konuda yapılan araştırmalar üst sınıfların işçi sınıflarına oranla daha başarılı haritalar çizdiğini göstermektedir. Amerika'da yapılan bir deney sonucuna göre New York'taki Birleşmiş Milletler anıtı, işçi sınıfında % 24, meslek sahipleri arasında % 67 oranında doğru olarak tanımlanmıştır. Bunun nedeni işçi sınıfının yakın komşuluk ve ev üzerine merkezlenen yaşamları sonucunda sadece sınırlı bölgeleri, örneğin evlerine bitişik sokakları kapsayan haritalar çizebilecek kadar kenti tanımlarındır. Bu konuda öğrenim hayatı kısa olan insanların harita çizmek ve bunun tekniğı konusunda da yeterli bilgi sahibi olmamaları etkindir. Buna bağılı olarak çok yolculuk eden ve bir çok kenti gören ve bu kentlerin örgütlenme şekline ilişkin genel bilgilere sahip olan kişiler, haritalar ve rehberlerle de sürekli ilişki halinde olmaları nedeni ile daha zengin ve başarılı haritalar çizebilmektedirler. (Morval, 1985: 33,34)

. Grup Tercihleri

Bireylerin çizdikleri haritalar sadece bireysel ürünleri değildir. Kent bir çok elemandan oluşmaktadır ve insanlar bunların arasından seçim yapmaktadırlar. Bu seçimler sadece bireysel tercihlerinin değil sosyal tercihlerinin de bir sonucudur. Bu nedenle kentlerin psikolojik haritalarının önemli olguları rastlantısal değil, bir seçme süreci sonucunda sosyal bir tercih tanımlamasıdır. Bu olgular öğrenilmiş kültür, sosyo-ekonomik ve mesleki düşünceler ve iletişim kodları gibi bir çok etmene bağılı olarak oluşmaktadırlar. (Morval, 1985: 34)

. Kişisel Etkenler

Yaş, cinsiyet ve kişilik, kişinin psikolojik haritasının etkileyen kişisel etmenlerdir.

. Yaş

Yapılan araştırmalar 30 yaşın altındaki bireylerin haritalarda % 57 ve % 53 oranında yol ve sadece % 11 ve % 25 oranında işaret noktaları çizdiğini göstermiştir. Daha yaşlıların haritalarında ise yol ve işaretler daha dengeli bulunmuştur. Bunun olası bir nedeni kenti öğrenme sürecinde olan gençlerin sokakların şemalarıyla daha çok ilgilenmeleri, buna

karşılık yaşlandıkça bireylerin parklar ve bahçeler gibi işaret noktalarına daha çok önem vermeleridir.

Ergenlik dönemi kenti tanımayı öğrenmenin ve bireylerin kendi semtlerinin dışına çıkmaya başladıkları dönemin başlangıcıdır. Buna karşılık yaşlılık ise kalıcı bir imge olgusunun olduğu dönemdir. Örneğin çoktan yıkılmış yapılar ve simgeler bile yaşlıların psikolojik haritalarında halen yer almaktadırlar. Yaşlılar kentteki çok sayıdaki değişime tanık olduklarından onların algıları pek çok yeniden şekillendirmenin sonucudur. harita çizimindeki gösterdikleri performans da orta düzeydedir. Ancak yaş artışıyla birlikte araç sahibi olma şansı arttığından, daha geniş çevre tanıma imkanı da artmaktadır (Morval, 1985: 34,35)

. Cinsiyet

Yapılan araştırmalar erkeklerin çizdiği haritaların daha iyi olduğunu göstermiştir. Bunun nedeni de erkeklerin daha çok hareketlilik göstermeleridir. Bu da aynı yaştaki kız ve erkek çocuktan erkek olanına daha çok mekansal özgürlük verilmesinden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık bir kentin zihinsel haritası konusunda yapılan araştırmalar cinsler arası farklılaşmaların olmadığını ortaya koymuştur (Morval, 1985: 35)

. Kişisel Özellikler

Bireylerin kişisel özellikleri de çevrenin algılanmasındaki etkenlerden birisidir. Şöyle ki bireylerin mekandaki belli öğeler üzerinde yoğunlaşmaları ve mekanı algılama konusunda seçici olmaları kısaca çevre konusunda kişilerin algısal eğilimlerindeki etken kişisel özellikleridir. (Morval, 1985: 36,37)

ii. İhtiyaç

Çevresel algıyı etkileyen etmenlerden birisi de ihtiyaç faktörüdür. Bir insanın ihtiyaçları onun kendi fizyolojik özellikleri dışında o insanın yaşadığı çevrenin fiziksel özelliklerine ve içinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerine de bağlıdır.

Birey kentsel mekan içinde belli bir ihtiyaca yönelik bir hareketlilik gösterdiğinde özellikle ihtiyacını karşılayacak fonksiyonu algılamak üzere çevreden gelen uyarıları değerlendirir ve algıda seçicilik olgusunu ortaya koyar. Örneğin, daha önce tanımadığı bir

kentsel mekan içinde kırtasiye dükkanı arayan birey o mekan içindeki bir çok fonksiyona dikkat etmez ve sadece kırtasiye malzemeleri satan bir dükkana ait tabela, vitrin vb. gibi işaretleri algılamaya kendini yönlendirir. Böylece o mekan içinde nerelerde kırtasiyelerin yer aldığını öğrenir ve çevreye ilişkin ihtiyaç ile başlayan öğrenme ve deneyim süreci yaşar.

“İhtiyaç”ı tasarlama açısından ele aldığımızda önemli bir nokta da ihtiyaçların ampirik nitelikte olmayışıdır. Tasarlamanın amacının, insan ihtiyaçlarını karşılamak olduğu kabul edilen en genel ve ortak görüştür. Ancak bu görüş uygulama bakımından yetersizdir, çünkü tasar çalışmalarını veri olarak sayılabilen ve görülebilen verilere ihtiyaç duymaktadır. Oysa ihtiyaç gözlenemeyen bir kavramdır. Buna karşılık ihtiyaçların gözlenebilen görünümü vardır ki bunlar da davranışlardır. (Erkman, 1982: 45)

iii. Öğrenme, Kavrama ve Hafıza

Kavrama, simgesel değerleri hissetmeyi, hatırlamayı, öğrenmeyi ve zihinsel gelişmeyi içeren bir süreçtir. Kısaca, insanın çevreden aldığı bilgiyi değerlendirmesidir.

Çevrenin yaydığı mesajlar, mesaj türü olarak insanlara göre aynıdır, ancak insanların bu mesajları alışları ve değerlendirmeleri değişiktir. Örneğin, trafik lambasının kırmızı ışığını gören iki kişi de bunu algırlar, ancak trafik kurallarını bilen kişi ışığın anlamını anlayıp duracaktır, diğer kişi eğer kuralları bilmiyorsa durmayacaktır, çünkü bu ışık onun için anlamsız bir kırmızı ışıktır. (Erkman, 1982: 49)

Belirli çevrelerde insanların yabancılaşma çekmeleri de aynı nedeni dayanmaktadır. Bilmedikleri, tanımadıkları çevrelerde, insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için daha çok bilgiye ve mesaja ihtiyaçları vardır. Kendi çevrelerinde otobüs durağının nerede olduğunu bilen, önündeki sokağın varacağı yeri hatırlayan ve karşıdan gelen insanı tanıyan bir kimse ile bunları bilmeyen, hatırlamayan ve tanımayan bir kimse arasında o çevrenin yaşanması açısından büyük farklar olacaktır.

İnsan, çevresinin simgesel anlamını da bu süreç içinde değerlendirmektedir. Örneğin, Türkler için simgesel bir önemi olan Anıtkabir, bir yabancı için ilginç bir mimari eser olmaktan öte bir anlam ifade etmeyecektir. (Erkman, 1982: 49)

iv. Mekansal Davranış

Algılama, bilginin alınışı, kavrama bilginin değerlendirilmesi olduğuna göre mekansal davranış da bu bilgilerin doğrultusunda insanların gösterdiği tepkiler ve eylemlerdir. Belli bir amaca yönelik tüm eylem ve eylem sistemleri, mekansal davranışı oluşturur.

Eylem sistemleri, bir davranış akımı olarak da değerlendirilebilir. Eylem sistemleri birbirleriyle ilişkili, ancak kendi içlerinde anlamlı, ayrı yan olgulardan oluşur. Her yan olgu, belli bir yerde olagelen, organize olmuş eylem dizelerinden oluşur.

Uğur Erkman'ın verdiği bir örneğe göre, dükkanda alışveriş yapma eylemi bir eylemsel sistemdir. “Dükkana girme” ya da “mal seçme”, “para ödeme” bu sistemin birer alt sistemleridir. Dükkana girmek için kapıyı açmak, yürümek, raflara yaklaşmak ya da para ödemek için kasaya yürümek, para çıkarmak v.b. gibi eylemler birer yan olgudur.

Görüldüğü gibi, mekansal davranış diğer alt sistemlerden oluşan bir sistem yapısındadır.

2. 3. Mekan Tanımları

Mekan farklı disiplinler tarafından farklı farklı tanımlanmış bir kavramdır. Mekan kavramı coğrafi mekandan psikolojik mekana kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Örneğin doğada bulunan bir ağaç serbest bir olgu iken çevresinde bordür olan ağaç bir mekan sınırlaması getirmektedir. Bunun yanı sıra piknikte açık alanda yere serilen bir örtü, yağmurda açılan bir şemsiye, bir konuşma ortamında konuşmacı etrafında toplanmış dinleyiciler de algısal bir mekan olgusu oluşturmaktadır.

Kentsel tasarımda söz konusu olan mekan türleri fizik mekan, sosyal ve psikolojik mekan, kentsel mekan başlıkları altında toplanabilir

2.3.1. Sosyal Mekan ve Nitelikleri

Sosyal mekan, fizik mekan içinde insanların mekan ve birbirleriyle girdikleri ilişkinin tümüdür. Fizik mekandan farklı ancak fizik mekan olmadan var olamayan bir mekandır. Karmaşık bir yapıya sahiptir, ancak homojen değildir.

Fizik mekan ve sosyal mekan ie içe girmiş bir sistemler bütünüdür. İnsanların ihtiyaçlarının karşılamak üzere oluşturdukları yapay ve doğal elemanlardan oluşan fizik mekan ile bu mekanda yaşayan ve onu kullanan insanların oluşturduğu toplumsal bütün birbirinden ayrılamayan iki olgudur.

Sosyal mekanın nitelikleri, güvenlik, işlevsellik, toplumsal ilişki, simge ve doyum olarak sıralanabilir.

2.3.1.1. Güvenlik

İlk mekan, insanlar tarafından doğanın olumsuz koşullarından korunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bugün mekanın bu özelliği daha da gelişmiş daha karmaşık bir hal almıştır. Günümüzde mekanlar çok eskiden olduğu gibi insanları istenmeyen doğa koşullarından (rüzgar, güneş, soğuk) korurken aynı zamanda istenmeyen toplumsal ve psikolojik etmenlerden (meraklı bakışlar, gürültü) de korumaktadır. İnsanların en temel ihtiyaçlarından birinin güvenlik hissi olduğu kabul edilirse, buna bağlı olarak mekanın temel özelliğinin güvenlik olması gerekmektedir.

2.3.1.2. İşlevsellik

Mekanın diğer önemli özelliği de ihtiyaçları karşılamak üzere düzenlenen bu fiziksel çevrenin üstlendiği görevi yerine getirecek bir zemin oluşturmasıdır. Eğer bir mekan düzenleme amacına uygun olarak kendisinden beklenen fonksiyonlara cevap veremiyorsa, o mekan belirli hizmeti bekleyen toplumsal gruplar tarafından terkedilerek amacının dışında kullanılmaya yani fonksiyon değiştirmeye dolayısıyla tahrip edilmeye başlar.

2.3.1.3. Toplumsal İlişki

Mekanın niteliklerinden birisi olan toplumsal ilişki faktörü fiziksel mekan ile sosyal mekanın bütünleşmesinin bir sonucudur. Mekan içinde sosyal davranışlar, mekanı biçimlendirirken aynı zamanda mekan da sosyal yapıyı etkilemektedir. Buna bağlı olarak fizik ve sosyal mekanın biçimlenmesinde toplumsal ilişkiler ön planda tutulur. Mekan içinde toplumsal ilişkileri düzenleyerek sosyal ve fiziki mekanın biçimlenmesine dolaylı etki eden faktörler donatı düzeni, görelî yerleşim düzeni, hareketliliklerdir.

i. Donatı Düzeni

Mekan içindeki donatı elemanları düzeni, insanların o mekanda yer almalarını sağlayan etmenlerin başında yer almaktadır. Eğer donatı düzeni toplumsal ilişkiler yönünden istenen biçimde düzenlenmemişse, insanlar o mekanda yer almak istemezler sonuçta o mekan fiziksel ve sosyal işlevselliğini yitirir. Bunun tersi söz konusu olduğunda, donatılar toplumsal ilişkileri teşvik edici ve toplumsal açıdan istenen biçimde düzenlendiğinde, mekan insanların içinde yer almaktan hoşlandıkları bir çevre olur. Bu olgu da o mekanın fiziksel ve sosyal işlevlerini yerine getirdiğini gösterir.

ii. Göreli Yerleşim Düzeni

Mekanı oluşturan öğelerin, mekandaki yerleşim düzenleride mekandaki toplumsal ilişkileri etkileyen etmenlerden birisidir. Örneğin farklı sosyal ve fiziksel grupları bir arada barındıran bir toplu konut alanında, yerleşim düzeni bu alt grupları birbirinden ayırmak ve da birbirleriyle ilişkilerini sağlamak amacıyla yapılır. Şöyle ki yeşil alanların konumları, yapıların birbirlerine bakış yönleri, uzaklıkları, yapıların hareketliliği gibi etmenler yerleşim alanı içinde arzulanan toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde kullanılan birer araçtır.

iii. Hareketlilik

Toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi ve düzenlenmesindeki bir etmen de hareketliliktir. Bu hareketlilik insanların mekan içindeki fiziksel hareketliliğinin sınırlanmaması anlamındadır. Örneğin bir semt parkının tatil günleri yoğun kullanımı sonucunda, insanların birbirlerini tanımaları ve toplumsal ilişki kurmaları buna karşılık çok yoğun araç trafiği ve insan hareketliliği olan kent merkezlerinde, insanlar arasında toplumsal ilişkilerin en aza indiği gözlenebilir.

2.3.1.4. Simgeler

Simgeler, bir objenin ya da mekanın kullanımı sırasında algılama ve çağrışımla ortaya çıkan kavramsal bir sürecin sonucunu ifade etmektedir. Bir objenin, yapının ya da çevrenin simgesel anlamı gözlemcinin ona biçtiği değerden çıkartılabilmektedir. (Aydın, 1993: 70)

Simge, mekanın kullanıcıları üzerinde o mekanın özelliği olan, mekan hakkında tanıtıcı bilgi veren, mekanın kimlik kartı niteliğindedir (Gül, 1989: 18) Fizik mekan, görsel etkinliğin yanı sıra simgesel bir anlam da taşımaktadır. Bu anlamların dolaylı ya da dolaysız olarak anlaşılması ve tanımlanması, insanların bulundukları mekan hakkındaki duygularına katkıda bulunmaktadır. Fizik çevrenin simgeler ile tanımlanması, insanların bir topluma veya bir yere ait olam duygusunu kazanmaları açısından önemli bir faktördür. (Aydınlı, 1993: 70; Rapoport, 1982)

2.3.1.5. Doyum

Mekan kullanıcının ihtiyaçlarını karşılayarak, ona hizmet ettiği sürece kullanıcıda bir doyum yaratacaktır. Kısaca mekanın kullanıcıya verdiği tatmin hissidir. Mekanın kullanıcıyı doyuma ulaştırması, mekanın fiziksel özelliklerine, kullanıcının psikolojik durumuna, kültür ve algı düzeyine bağlıdır. Bu faktörler de doğrudan kişinin duyu organlarına hitap eden ses, ışık, renk, malzeme, koku, ısı gibi etmenlerdir. Kişinin o anki psikolojik durumu da mekanı farklı algılamasında etmendir. Açık alan fobisi (agorafobia) olan bir insan ile sağlıklı bir insan, geniş bir meydana aynı duyguları hissetmezler. Bunun yanı sıra mekanın doyuruculuğu kültürel birikime de bağlıdır. Örneğin Hristiyan kültürü altında oluşturulmuş bir meydan ile Türk meydanları arasındaki farklar da bu kültürel farktan ileri gelmektedir.

2.3.1.6. Eğitcilik

Mekanlar kullanıcılarına değişim ve gelişmeleri yansıtarak eğitcilik özelliğini de kapsarlar. Gelişmelerin ve süreçlerin kolayca algılanabildiği mekanlar, insanlara hem mekanı hem de kendilerini tanıma imkanı verirler. (Gül, 1989: 20; Lynch, 1968)

2.3.2. Psikolojik Mekan ve Bileşenleri

İnsanlar çevre ile günlük ilişkilerinde, karşılıklı olarak doyurucu ayarlamalar yapmaktadırlar ancak yine insanlar mekana ilişkin hareketlerinde bilinçli değildirler. Psikolojik mekan kısaca bireyin kendi çevresinde koruduğu mekanın niteliği ve boyutlarıdır. Psikolojik mekan buna bağlı olarak kişisel özelliklere göre biçimlenmektedir. Antropolog Edward Hall'a göre bu mekan tipi mesafelere bağlı olarak 4 ana grupta toplanmaktadır:

1. Samimiyet sınırları: Rahatlık, neşe, kızgınlık gibi durumların ifade edildiği 0 -145 cm'lik alandır.
2. Kişisel sınırları: Yakın arkadaşlar veya aile üyelerinin konuşma mesafesidir. (0 - 45 - 130 cm)
3. Sosyal-toplumsal sınırları: Arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları arası normal konuşma mesafesidir. (130 - 375 cm)
4. Genel (özel olmayan) sınırlar: 375 cm'den fazla olan daha formel durumlarda söz konusu olan mesafedir. İnsanların başkalarını duyup gördüğü ancak onlara katılamadığı uzaklıktır (Hall, 1976:158-169)

Kişisel-psikolojik mekan, özel bir alansallık biçimi gibi görünse de, bireyle birlikte yer değiştirme, esnek olma ve hızla değişebilme özelliklerine sahiptir.

Yaş, cinsiyet, kişilik özellikleri ve sosyal nitelikler psikolojik mekanı etkileyen temel etmenlerdir. Yapılan araştırmalar özellikle yaş faktörünün psikolojik mekan üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan bu araştırmalara göre çocukların psikolojik mekanlarının yetişkinlere oranla oldukça dar olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni çocuklardaki güvenlik hissinin ve buna bağlı olarak fiziksel temas ihtiyacının yoğun olmasıdır. (Morval, 1985:43)

Cinsiyet etmeni ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda kızların daha istikrarlı ve daha dar buna karşılık erkeklerin daha kalıplaşmış yargılar etkisinde ve daha büyük bir psikolojik mekan oluşturdıklarını ortaya koymuştur.

Psikolojik mekanı etkileyen kişilik özellikleri ise içe dönüklük-dışa dönüklük, kaygı düzeyi, heyecansal rahatsızlıklar ve fiziksel özürler olarak sıralanır. Örneğin dışadönük kişisel özelliklere sahip olan bireylerin diğerlerine oranla daha dar bir psikolojik mekana sahip oldukları tespit edilmiştir.

Başka bir örneğe göre Kaygı düzeyi yüksek olan bireyler normal bireylere oranla çevrelerinde daha büyük psikolojik mekan korumaktadırlar. Bunların dışında yapılan araştırmalar sağlıklı insanların fiziksel özürlü kişiler ile aralarında daha geniş mesafe bıraktıkları tespit edilmiştir.

Psikolojik mekanı etkileyen sosyal nitelikler ise statü, kişiler arası arkadaşlık, tanışıklık, yabancılık gibi etmenler ve kültürel öğelerdir. (Morval, 1985: 46-48)

2.3.2.1. Çevre Etmenleri

Çevre etmenleri, kişisel mekanın oluşmasındaki temel etmenlerden birisidir. Çevrenin yarattığı, bireyin kaydettiği uyarılma dereceleri, yerlerin sosyal ve fiziksel özellikleri çevre etmenleri konusunda dikkate alınması gereken önemli etkenlerdir. Örneğin konuşan iki kişinin bulunduğu ortam karartıldığında, görsel uyarılar azalacağından o kişilerin konuşması güçleşir ve dialogda kesintiler belirir. Yapılan araştırmalar görsel uyarı yokluğunda kadınların erkeklere oranla daha çok rahatsız olduklarını ortaya koymuştur. Başka bir örneğe göre çok kalabalık olmayan bir otobüs durağında bekleyen insanlar birbirleri ile aralarında en az 100 cm bırakırlarken aynı insanlar dolu bir otobüse bindiklerinde aralarındaki mesafe çevresel etmenlere bağlı olarak birkaç cm'ye kadar düşebilmektedir.

Başka bir düzeyde, gruplar çevrenin fiziksel özelliklerine ve diğer etmenlere bağlı olarak daha rahat veya rahatsız olmaktadır. Gürültü, ışık, sıcaklık bu etmenler arasında sayılabilir. (Morval, 1985: 49)

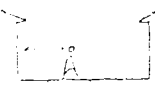
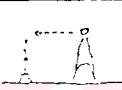
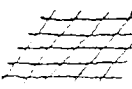
2.3.3. Kentsel Mekan

Kentsel mekan, kısaca kentsel eylemleri barındıran mekan olarak tanımlanabilir. Kentsel mekan, bu eylemleri barındıran yapılar, yapıları çevreleyen ve mekanı tamamlayan açık alanları ve kentsel elemanları kapsar. (Şekil 2.13) Başka bir tanıma göre kentsel mekan yapılardan oluşan, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların gerçekleştiği bir bütündür. (Konuk, 1979)

Kentsel mekan içindeki yapay, doğal stürüktürleri, içinde yer alan fonksiyonları, yapıları ve yapılanmamış alanları ile bir bütündür. Buna tanıma göre kentsel mekan, kullanıcıları etkinliklerine, toplumun değişimine, kültürel gelişime bağlı dinamik bir olgudur.

Castells'e göre kentsel mekan, ekonomik, politik, ideolojik sistem ve elemanlarının ve toplumsal ilişkilerin bütünüdür. Bu olguda ekonomik sistem belirleyici, politik sistem

düzenleyici, ideolojik sistem de simgesel mekanların oluşumundaki etmen olarak tanımlanmaktadırlar. (Gül, 1989: 24)

AHA ELEMANLAR	BİNA DUVARLARI	
	BÜYÜK AĞACLAR	
	ZEMİNLER	
İKİNCİL ELEMANLAR	DUVARLAR	
	ÇİTLER FARMAKLILAR	
	YÜKSELTİ DEĞİŞİMLERİ	
	YER BİÇİMLEMELERİ	
	ÇALILAR	
	KUÇUK AĞAÇ GR.	
	DÖŞEMELER	
	BORDÜRLER	
	KENTSEL MOBİLYALAR	
	ALTYAPI	

Şekil 2.13 Kentsel Mekanı Oluşturan Elemanlar, Gül, 1989:49

Yapılanma düzeyine göre kentsel mekan sıralanacak olursa, şöyle bir tablo oluşur.

KENTSEL MEKAN

YAPILANMIŞ ALANLAR	YAPILANMAMIŞ ALANLAR
* Eğitim	* Park
* Sağlık	* Bahçe
* Sanayi	* Spor Alanı
* Ticaret	* Meydan
* Konut	* Sokak
* ...	* ...

KENTSEL DIŞ MEKANLAR	
AÇIK ALANLAR	KAPALI ALANLAR
* Park	* Meydan
* Çocuk Bahçesi	* Avlu
* Oyun Alanı	* Sokak
* Spor Alanı	* Pazar Yeri
* ...	* ...

Kentsel mekan, oluşum nedeni ve dinamik yapısına bağlı olarak 6 boyutlu bir mekan olarak tanımlanabilmektedir. İlk üç boyutu fiziksel özelliklerine bağlı uzunluk, genişlik ve yükseklik ile ilgili değerler, dördüncü boyut zaman faktörü, beşinci boyut işlevsel, altıncı boyut ise tarihsel boyut olarak tanımlanabilir.

2.3.3.1. Kentsel Mekanın Fonksiyonel Türleri

Kentsel mekanlar özel mekanlar ve kamusal mekanlar olmak üzere iki tiptir. Özel mekanlar, özel mülkiyete ait ilgili olmayan kullanıcıların özgürlüğünün sınırlandığı mekanlardır. Kamusal mekanlar ise tüm kullanıcılara açık mekanlardır. Bu iki tip mekan kesin çizgiler ile birbirlerinden ayıramazlar. Bu nedenle yarı özel ve yarı kamusal

mekanlar olarak adlandırılan geçiş mekanları da kentsel mekan içinde yer alır. (Şekil 2.14)

KENTSEL MEKAN

ÖZEL MEKAN

- * Özel Mekan
- * Yarı Özel Mekan

KAMUSAL MEKAN

- * Kamusal Mekan
- * Yarı Kamusal Mekan

YAPILAŞMIŞ ALANLAR

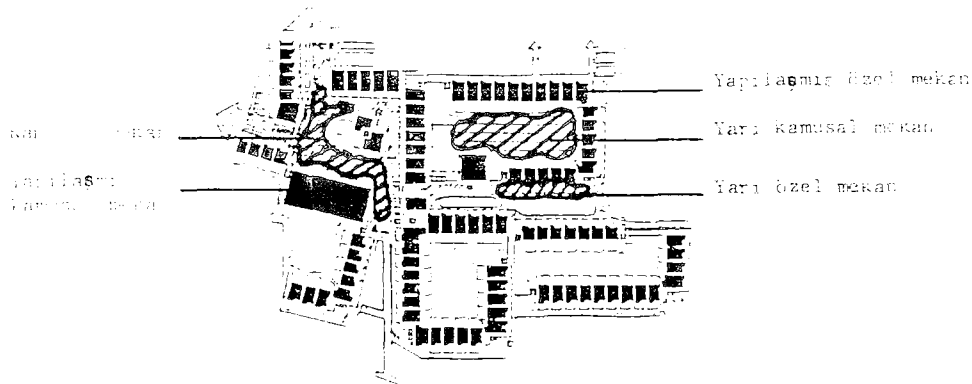
Konut	Eğitim
İşyeri	Sağlık
Tarım	Hizmet
Hizmet	Sosyo-kültürel
...	Yönetim

KENTSEL YAPILAR

YAPILAŞMAMIŞ ALANLAR

Arsa	Park
Arazi	Çocuk Bahçesi
Bahçe	Spor Alanı
Tarım Alanları	Pazar Yeri
...	Meydan, Açık Alan
...	Cadde, Yol, Sokak

KENTSEL DIŞ MEKANLAR

Şekil 2.14 Kentsel Mekanın Fonksiyonel Türleri, Gül, 1989:26

i. Özel Mekanlar

Bu mekanlar kullanıcısının denetiminde olan, kullanıcısı tarafından belli oranda biçimlendirilen, yapıların içinde yer alan mekanlardır

Özel mekanlar, her zaman tasarlama yöntemlerine göre değil, çoğu zaman kullanıcı isteklerine göre biçimlendirilirler. Yapılanmış özel mekanlar, konut, işyerleri, tarım, hizmet, sanayi yapıları, yapılanmamış özel alanlar ise arsa, bahçe, arazi ve kişiye özel olarak sıralanabilir.

Özel mekanlar, kullanıcının kontrolü tapu, ruhsat vb gibi yasal araçlarla sağlanmış mekanlardır. Kısaca yasalar kişilere mekana sahip olma ve onu özgürce kullanma hakkını tanımışlardır. Bu haklar doğrultusunda değerlendirilen alanlar ise özel mekanlardır.

ii. Yarı Özel Mekanlar

Yarı özel mekanlar, özel mekanlar ve kamusal mekanlar arasında bir geçiş alanıdır. Bu mekanlar, kamu mülkiyetinde olmayıp ancak çevresinde yaşayan kişiler tarafından ortaklaşa kullanılan alanlardır. Konutlarda girişler, iç avlular, arka bahçeler, apartmana ait otoparklar yarı özel mekanlardır. (Gül, 1989: 27)

Yarı özel mekanlar, kentsel alan ile konut arasındaki geçiş ve hazırlık mekanıdır. Bu mekanlarda kullanım özgürlüğü özel mekanlara oranla biraz daha sınırlanmış, ancak hala kişi mülkiyetinde olan alanlardır.

Yarı özel mekanlar, bahçeli konutlarda bahçe girişi, ön bahçe, konutlarda ise balkon ve kapı önü kişi mülkiyetindeki ancak kullanımına sınırlar getirilebilen mekanlardır. Bu mekanlar dışarıdan gözlenebildiği için dışarda toplumsal denetimin söz konusu olduğu mekanlardır. Yarı özel mekan hem toplum hem de mülk sahibi tarafından izlenip denetlenebilen bir mekandır. Şöyle ki, bu mekana giren kişi, kamusal mekanı terk etmiş özel mekana girmeye hazırlanmaktadır. Mülk sahibi ise bu kişiyi yarı özel mekan içinde denetleyerek tam kontrolünde olan özel mekanına girme izni verip vermeyeceğine karar verir.

Yarı özel mekanlar, kentsel mekanlar içinde kişilerin yalnızlık duygularını azaltan, kişileri birbirine yaklaştıran, bir yere sahip olma duygusunu uyandıran, güven veren ve kişilerin

kendilerini tanıyarak yansımalarını sağlayan bu nedenle toplumsal onemi olan mekanlardır. Komşuların birbirleriyle karşılaşp konuştukları, çocukların arkadaşlarıyla oynadıkları alanlar yarı kamusal alanlardır. Bu alanlar boyut olarak çoğu zaman küçük olmakla birlikte toplumsal ve simgesel görevleri açısından çok önemli alanlardır. Kişinin özel yaşamını kent yaşamından ayıran bahçe duvarı, mülk sahibi ve ziyaretçi arasında da pratik ve simgesel bir rol oynamaktadır. (Çubuk, 1978: 29)

iii. Kamusal Mekansal

Kamusal mekanlar, bütün kullanıcı kesime açık, toplumsal kurallarla denetlenen, kişilerin özgürce hareket ettiği, tarih içinde toplumsal dengelerin kurulup, bozulduğu ve bu nedenle simgesel değerler taşıyan mekanlardır. Bu mekanlar kamu eliyle oluştururlur, düzenlenir, denetlenir ve ait oldukları toplumun kültürünü yansıtır. Bu mekanlara örnek verilecek olursa; alışveriş yerleri, sokaklar, meydanlar, ulaşım terminalleri, duraklar, parklar, postaneler gibi rastlantı sonucu bir araya gelmiş kişilerin kullandığı mekanlardır. (Çubuk, 1978: 29)

Kamusal mekanlar ile özel mekanlar arasındaki temel fark, bu mekanlara ait sorumluluk, bakım ve kullanma yetkisinin elde bulundurulmasından kaynaklanmaktadır. Kamusal mekanlar temelde özel mekanlara hizmet vermek amacıyla gerçekleştirilmişlerdir. Bu hizmet, yapım, idare ve bakımı içermekte ve bu da kamunun yükümlülüğü altındadır. Kamusal mekanların tüm yapım, işletme ve bakım maliyetleri vergiler yolu ile bu hizmetlerden yararlanan kullanıcılar tarafından karşılanmaktadır.

Kamusal mekanlar hem bireyin hem de toplumun ihtiyaçlarına cevap veren mekanlardır. Bu nedenle toplumsal değişime bağlı olarak sürekli bir değişim içinde olan dinamik mekanlardır. Özel ve kamusal mekanlar, toplumdaki üretim ve sosyal ilişkilerin değişimine bağlı olarak yorumlanır ve sınırlarında esneklik gösterirler.

Buna karşılık ticari amaç güden ancak toplumun ihtiyaçlarını gidermek amacıyla topluma hizmet veren donatı alanları da üzerinde bulundukları toprağın özel mülkiyet üzerinde bulunmasına bakılmadan kamusal alan olarak değerlendirilebilirler. Bunlara örnek verilecek olursa özel okullar, özel hastaneler, özel kütüphaneler gibi donatılar bu sınıf içinde yer alırlar.

Yapılanmış kamusal alanlar ise özel mekanların dışındaki kentsel yapıları oluşturan hizmet, eğitim, sağlık, yönetim, dinlenme ve eğlence yapılarıdır. Parklar, meydanlar, sokaklar, caddeler, sular, kıyılar gibi açık alanlar ise yapılanmamış kamusal alanlardır (Gül, 1989: 30,31)

iv. Yarı Kamusal Mekanlar

Yarı kamusal açık mekanlar, ortak kullanıcı grubuna ait, bakım, kullanım ve işletmesinden bu grubun sorumlu olduğu kentsel mekanlardır. Mülkiyetleri bir grup kentliye ait olabildiği gibi, kamu yönetimi elinde bulunabilen, konut düzeyinde bahçe, avlu, otopark, (Şekil 2.15) merdiven boşluğu, üniversitelerde kürsü odaları, diğer kamu binalarında bekleme odaları, dinlenme odaları da yarı kamusal mekanlardır.

Şekil 2.15 Yarı Kamusal Mekanlar; girişler, otopark alanları, kaldırımlar, ön avlular.
Gül, 1989:33

Kullanıcıları belirlenmiş ve böylece kontrol gücü ve sahiplenmenin geliştiği, kullanıcılara ortak işlevler sunan mekanlardır. Bu mekanlarda, yabancılar hemen tanınır ve yabancıların eylemlerini düzenlemeleri mesajı, kullanıcılara ise farklı statü verilir. Bu statü özelliği ile yarı özel mekan sınırları dışında da sahiplenilip yabancılar karşı savunulabilen ortak mekanlardır.

Kent içindeki kamusal ve yarı kamusal mekanların tam olarak ayırdedilemediği ve rollerin birbirine karıştığı mekanlar da vardır. Bu mekanlar özel mülkiyet duygusu ve kamu gözetimi dışında yer aldıklarından sorunlara neden olan mekanlardır. Suç ve yasa dışı olaylarının çoğu bu gözetimsiz mekanlarda gerçekleşmektedir. Bunun nedeni suç işleyen

kışilerin böyle mekanlarda tanınamayacakları ve gözlenemeyeceklerini düşünmeleridir. Bu tür mekanların kullanımı, düzenlenme ve denetimlerinin yasallaştığı ölçüde bu mekanlarda başarı sağlanacağı öngörülmektedir. (Çubuk, 1978: 29)

Kısaca yarı özel ve yarı kamusal mekanlar sosyal ilişkilerin çeşitlendiği, konut dışı kullanım mekanlarıdır.

Ekonomik ve sosyal sistemlere bağlı olarak kentsel mekan içinde kamu ve özel mekan ayrımı farklılaşabilmektedir. Örneğin kapitalist sistemde sanayi üretiminin özel sektör elinde olması, sanayi yapılarını ve alanlarını özel mekanlar haline sokmaktadır. Fakat üretimin niteliğinin devlet için önemi o mekanı kamusal mekan içine sokabilmektedir. Buna karşılık sosyalist sistemde üretimin devletleşmesi, sanayi yapılarını yapılaşmış kamusal mekanlara dahil etmektedir.

2.3.3.2. Kentsel Mekan Oluşumu ve Türleri

i. İç Mekanlar

İç mekan, insanların barınma, çalışma, eğitim, kültür v.b. gibi işlevlerini karşılayan ve büyük ölçüde özelliği-mahremiyeti olan mimari mekandır.

ii. Dış Mekanlar

Dış mekanlar, binalar dışında kalan, duvarlar, yeşil dokular v.b. gibi elemanlarla sınırlanmış mekanlardır. Bu mekanlar ışık, hava, dışarda yaşama olanakları ve güzel görünüş sağlayarak iç mekanların yaşanılabilirliğini arttıran açık ve yarı açık özel oturma alanları (balkon, teras, hayat, ...), avlu, ön, arka ve orta bahçeler, oyun bahçeleri, park meydan gibi alanlardır. Yarı açık özel oturma alanları dışında bu mekanların ortak özellikleri sınırlayıcıların: tavan ve duvar elemanlarının kesin olarak tanımlanmamış olmasıdır.

Dış mekanlar, çevreleyen elemanların niteliğine göre, çevrelenme düzeyine göre, biçimine göre, aktivite karakterine göre, çevreleyen elemanlara göre beş grupta incelenebilir.

* Mekanı Çevreleyen Elemanların Niteliğine Göre

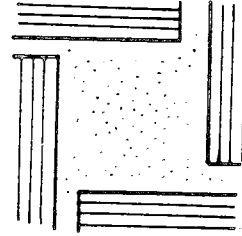
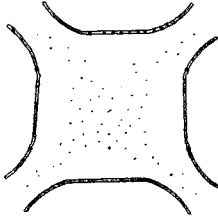
Çevreleyen elemanların doğal ya da yapay elemanlar olmasına bağlı olarak mekan iki alt gruba ayrılır. Bunlar yumuşak mekan ve sert mekandır

• Yumuşak Mekan

Yumuşak mekanlar, binalar ve duvarlar gibi sert yüzeylerin yanı sıra ağaçlar, çalılar, çimenler gibi doğal elemanlar tarafından oluşturulan ancak doğal strüktürlerin egemen olduğu mekan türüdür. Bu tür mekanlar bütünlüğü olan mekanlardır, doğaya yakınlığı ve mevsimlerin algılanmasını sağlarlarken insanları da psikolojik olarak rahatlatırlar. (Şekil 2.16 a)

• Sert Mekan

Sert mekanlar büyük ölçüde binalar ve duvarlar gibi sert yüzey ve yapay elemanlar tarafından oluşturulmuş mekanlardır. Bu tür mekanlar insanlarda yapaylığın ve sert zeminlerin getirdiği soğukluk, buna karşılık disiplin ve korunma hissi uyandırmaktadır (Şekil 2.16 b)

Şekil 2.16.a Yumuşak Mekan

Şekil 2.16 b Sert Mekan

(Yenen,1993:1 ve Çakmaklı, 1992:5'deki şekillerden geliştirilmiştir.)

* Mekanın Çevrenenme Düzeyine Göre

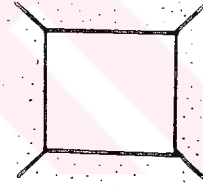
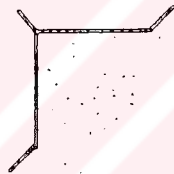
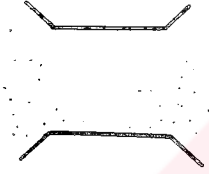
Mekanda çevrenenmenin az ya da çok oluşu mekanın dışı doğru akışının kontrol etmektedir. Bu da mekanı serbest ve kapalı mekan olarak iki alt gruba ayırır.

- Zayıf Sınırlanmış Mekan

Zayıf sınırlanmış mekanlar, çevreleyen elemanların az olması sonucu ortaya çıkan mekanlardır. Bu mekanlar daha çok açıldıkları mekanlar ile bir bütün olarak algılanırlar. Geniş bakış açısı ve zengin perspektif imkanları sağladığından insanlar üzerinde özgürlük hissi uyandıran mekanlardır. (Şekil 2.17 a.b)

- Güçlü Sınırlanmış Mekan

Çevrelenme düzeyinin yüksek olduğu mekanlardır. Bu mekanlar büyük ölçüde tanımlanmış olduğu için güçlü bir mekan etkisi yaratırlar. Kontrolü kolay, sosyal etkinliklere elverişli, insanların kendilerini korunaklı, kontrollü ve güvenli hissettikleri dolayısıyla vandalizmin en az olduğu mekanlardır. Çünkü bu mekanlarda insan ölçeği söz konusudur. Ancak ölçek kavramı bilinenin aksine insan boyutları anlamında değil insanların eylemleriyle ilgili ölçektir. (Şekil 2.17 c)

Şekil 2.17 a.b Zayıf Sınırlanmış Mekan

Şekil 2.17 c Güçlü Sınırlanmış Mekan

(Yenen,1993:1 ve Çakmaklı, 1992:5'deki şekillerden geliştirilmiştir.)

- * Mekanın Biçim Karakterine Göre

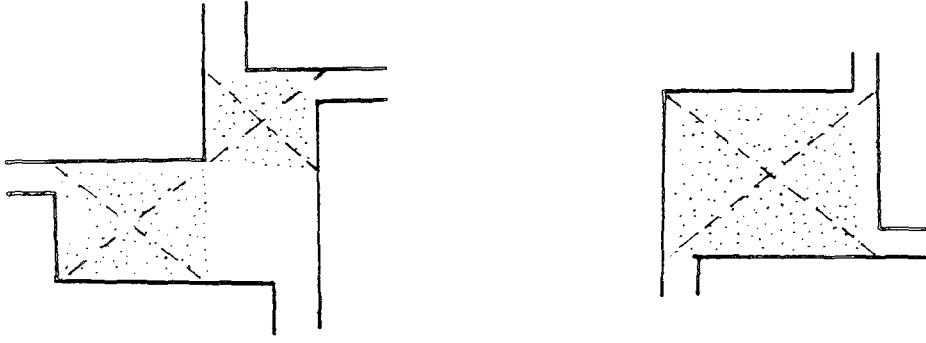
Dış mekanlardaki yüzeyin biçimsel olarak içe dönük ya da dışa dönük olması sonucunda pozitif ve negatif olmak üzere iki mekan tipi oluşur.

- Negatif Mekan

Negatif mekanlar, mekanın her noktadan tam olarak algılanamadığı, işlevsel ve görsel olarak rahatsızlıklar veren dışbükey mekanlardır. (Şekil 2.18 a)

- Pozitif Mekanlar

Bu tip mekanlar, mekanın her noktadan algılandığı, insana rahatlık hissi veren, kullanıma uygun içbükey mekanlardır. (Şekil 2.18 b)

Şekil 2.18 a Negatif Mekan

Şekil 2.18 b Pozitif Mekan

(Yenen, 1993:1 ve Çakmaklı, 1992:5'deki şekillerden geliştirilmiştir.)

- * Mekanın Aktivite Karakterine Göre

Mekan içindeki yatay hareketlerin düzeyine göre durağan ve devingen olmak üzere iki tür mekan oluşur.

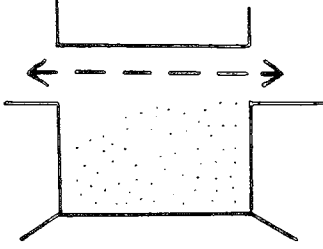
- Statik Mekan

Statik mekan, dolaşımda sürekliliğin olmadığı, mekan içindeki sirkülasyonun kullanımı etkilemediği. Çoğunlukla kare ve daire biçimine yakın, büyük ölçüde kapalı, mekan duygusu güçlü, dinlenme ve bütünlük etkisi olduğundan, oturma ve dinlenmeye elverişli mekanlardır. Bütünlük hissi, mekan algısı, oturma ve dinlenme olasılıkları konusunda aktif, sirkülasyon, canlılık ve uyarıcılık konusunda pasif mekanlardır. (Şekil 2.19 a)

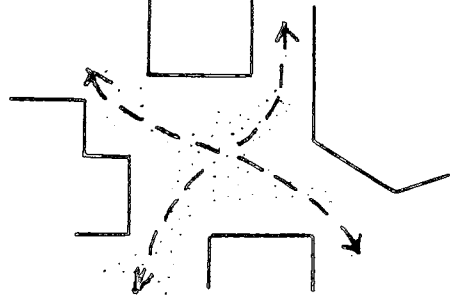
- Dinamik Mekan

Dinamik mekanlar, hareketi sağlayan ve destekleyen, sirkülasyonun egemen olduğu mekanlardır. Bu mekanlar genellikle ulaşım amaçlı doğrusal mekanlardır, ancak içinden çaprazlama olarak yol geçen kare mekanlar da devingen mekan tipine dahil edilebilir. Bu

tip mekanlar da sirkülasyon, canlılık ve uyarıcılık hissi aktif, oturma, dinlenme, oyun olanağı ve mekan algısı pasif mekanlardır (Şekil 2.19 b)

Şekil 2.19 a Statik Mekan

Şekil 2.19 b Dinamik Mekan

(Yenen,1993:1 ve Çakmaklı, 1992:5'deki şekillerden geliştirilmiştir.)

* Mekanı Çevreleyen Elemanların Düzenine Göre

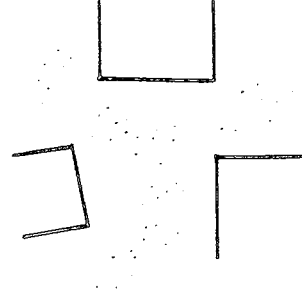
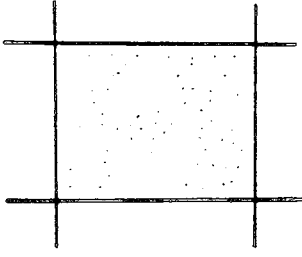
Mekanı çevreleyen elemanların dikdörtgen düzenli ya da serbest yerleşmelerine göre mekan tipleri düzenli ve düzensiz mekanlar olarak iki alt gruba ayrılır.

• Dikdörtgen Düzenli Mekan

Dikdörtgen düzenli mekan, mekanı çevreleyen elemanların belli bir düzen kaygısı içinde birbirine dik konumda yerleştiği mekan türleridir. Kitle olarak sade ancak sert ve keskin hatlara sahip, disiplin ve kararlılık hissi uyandıran, aynı zamanda tekdüzelik hissi de verebilen biçimselliğin ağır bastığı mekan türleridir. (Şekil 2.20 a)

• Serbest Düzenli Mekan

Bu mekan türü, mekanı çevreleyen elemanların konumlanmalarında belli bir geometrik düzenin gözetilmediği, elemanların serbest konumlandığı mekan tipleridir. Bu mekanlarda bina kütleleri girinti ve çıkıntılarla hareketlilik gösterir. Bu özellik iyi kullanıldığında doğaya yakın canlı, ilginç ve gizemli mekanlar oluşturulabilir. (Şekil 2.20 b)

Şekil 2.20 a Dikdörtgen Düzenli Mekan

Şekil 2.20 b Serbest Düzenli Mekan

(Yenen,1993:1 ve Çakmaklı, 1992:5'deki şekillerden geliştirilmiştir.)

2.3.3.3. Kentsel Mekan ve İnsan Ölçeği İlişkisi

i. Statik-Dinamik Mekan

Statik mekanlar insan ölçeği ile ilişkili olarak kentsel mekanlar içinde toplayıcı özelliği olan mekanlar, avlular, meydanlardır. Bu mekanlar kapalı özellikleri ile odaya benzer ve görsel olarak hareketsiz bir mekan oluştururlar. Statik mekanların olumlu yanları ilişkileri artırma, dışarıdan soyutlama, uygun fizik şartlar, mikro-klimadır. Olumsuz yönü ise dışarıdan soyutlanma ile birlikte fazla kapalılık hissine neden olması ve içedönüklüktür.

Dinamik mekanlar ise fiziksel, görsel ve fonksiyonel olarak süreklilik, akıcılık ve yönlendiricilik özelliğine sahip mekanlar olan yol mekanlarıdır. Bu mekanların olumlu özellikleri yönlendirici olmaları, yapıların kolay giriş almalarını sağlamalarıdır. Olumsuz yanları ise mekan düzeninde çeşitliliğin sınırlı olmasıdır. (Gül, 1989: 75,76)

ii. Zıt Mekanlar

Zıt mekanlar insanın fiziksel ve psikolojik özellikleri doğrultusunda mekanda ilgıyı canlı tutma ve doyumu sağlama amacına hizmet eden mekanlardır. Bu mekanlar birbirlerine geçiş vererek ard arda sıralanan mekanlardır. Mekanlar arası geçişler fonksiyon ya da derece değıştirme yolu ile oluşturulabilir.

Zıt mekanlardaki bütünlük detayda, malzeme birliğı ve mekanların ard arda gelmesiyle oluşmaktadır. Ancak bu mekanlar insan ölçeğı doğrultusunda nitelik kazanırlar. Aynı boyut, ölçek, detay, malzemeye sahip olan bir çok mekan, insanlar için ilgi

uyandırmayan, algıyı zayıflatıcı, monoton mekanlar olarak etki ederler. Zıt mekanlar ise işlevsel, görsel değişiklik, ilgiyi canlı tutma, monotonluktan uzaklaşma vb. gibi özellikleri ile insanlar için daha çekici mekanlar olmaktadır. Kentsel mekanların insan ölçeğinde tek düzelik özelliğini ortadan kaldırmak amacıyla zıt mekanların yaratılması gereklidir. (Çubuk, 1977: 34) Bu da ard arda sıralanan mekan tiplerinin, boyut ve ölçeklerinin, yapı tiplerinin, formlarının, mekanların sınırlandırma derecelerinin, yüksekliklerinin, mekan dizisindeki sınırlayan elemanların değiştirilmesi ile sağlanabilir (Gül, 1989: 77)

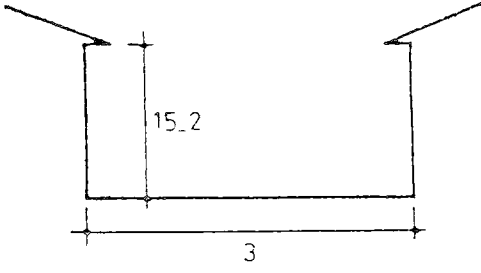
iii. Mekan Yüksekliği, Derinliği ve Genişliği

İnsan ölçeği ile ilgili olan zıt mekanlar, dinamik-statik mekanlardaki en önemli faktör boyut faktörüdür. Düzenlenen mekanların başarılı olabilmesi için öncelikle mekan boyutlarının insanların fiziksel özellikleri ile ilişkilendirilmeleri gerekmektedir. Bu mekanlardaki boyutlandırma subjektif bir olgu olmakla birlikte mekanın statik veya dinamik oluşuna, kültürel özelliklere, mimari akımlara, coğrafyaya, iklime ve tasarımcı yaklaşımlarına bağlıdır.

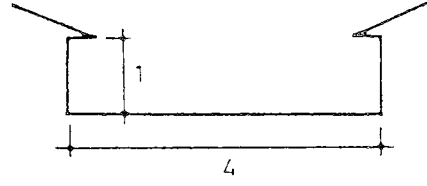
Lynch bu konuda, “Duvarların yüksekliği, mekan genişliğinin yarısı ya da üçte biri kadar olursa mekan kapanmıştır ve daha rahattır. Eğer oran dörtte bire inmişse kapanma rahatsız olacaktır.” yaklaşımını ortaya koymuştur (Lynch, 1962:) Bu yaklaşımı olduğu gibi kabul etmek yanlış olur. İnsan ölçeği dışında kültür gibi dinamik olgulara bağlı olan mekan boyutlarının kalıplaşmış bir yargı doğrultusunda düzenlenmesi hatalı olur

Mekan ve insan arasındaki en temel bağ konfor duygusudur. Derinliği ve genişliği yüksekliğine oranla çok az olan kapalı mekanlar, insanı boğan, sıkışmışlık ve baskı hissi uyandıran mekanlardır. Bunun yanı sıra yüksekliği, yatay boyutlarına oranla çok az olan mekanlar yeterli sınırlanmanın olmaması nedeniyle yalnızlık, desteksizlik, izlenme kaygısı sonucunda kaçma hissi veren mekanlardır. (Şekil 2.21 a,b)

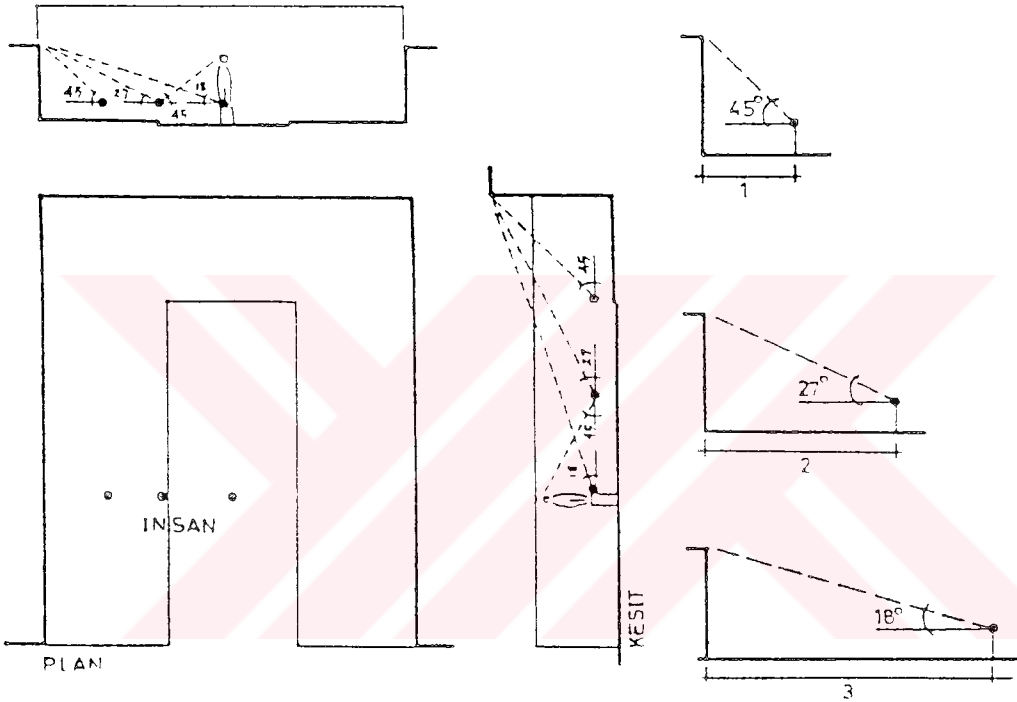
Statik mekanlar statik özelliklerinden dolayı daha az yükseklik ve derinlik verilerek düzenlenmesi gerekirken, dinamik mekanlar her zaman mekandan rahat bir çıkış imkanı verdiklerinden bu özellikleri dikkate alınarak daha fazla genişlik ve yükseklik ile boyutlandırılmalıdırlar. (Şekil 2.22)

Şekil 2.21a Kapanmış Rahat Mekan

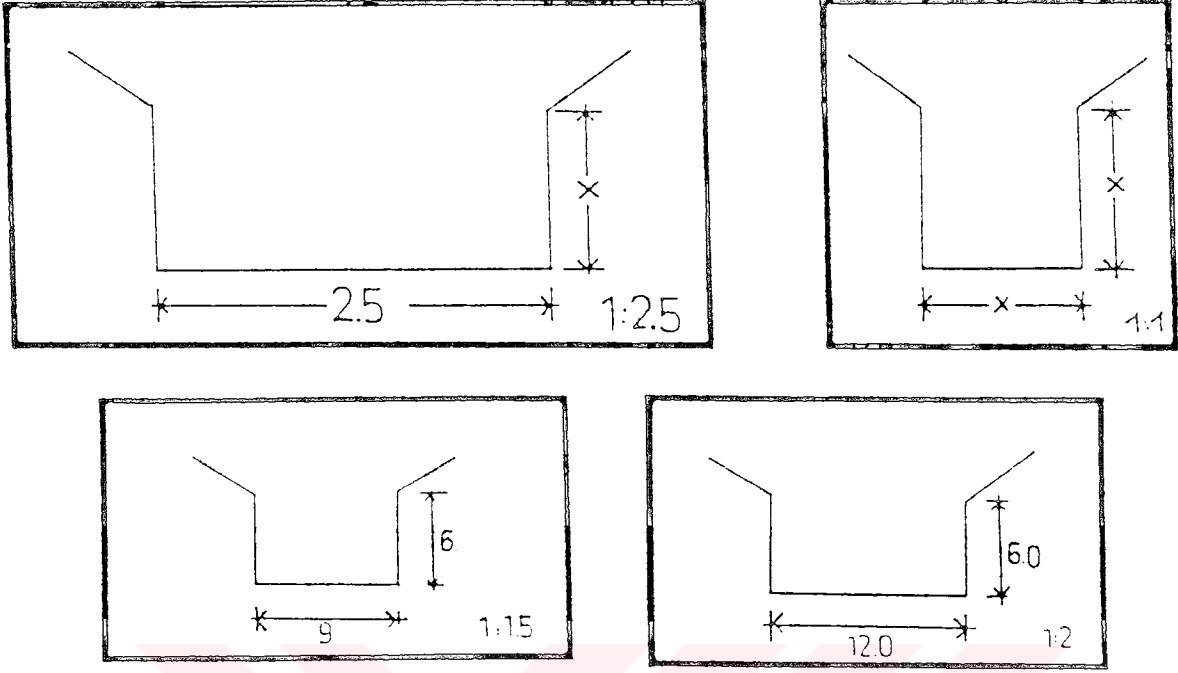

Şekil 2.21 b Rahatsız Mekan. Gül. 1989:79

Şekil 2.22 Mekanın Genişliği, Yüksekliği ve Uzunluğu. Gül. 1989:82

Pratikte statik mekanlarda yüksekliğin genişliğe oranı $1/4$, dinamik mekanlarda ise bu oran $1/1$, gereken durumlarda $1/2.5$ da olabilmektedir. (Şekil 2.23) İnsanlar tarafından konforlu olarak nitelendirilen ticaret meydanları üzerinde yapılan araştırma bu meydanların genelde kare ve kareye yakın 15-25 m. arası ölçülerde ve yüksekliği 6-10 m. arasında değişen mekanlar olduğunu ortaya koymuştur. Bu boyutlar ise insanın karşısındakinin mimiklerini gördüğü 12 m. ve tanıdık bir yüzün seçildiği 24 m. arasındadır ve kişilerin birbirlerini gördükleri, rahatça karşılıklı vitrinleri kontrol edebildikleri orantılı mekan boyutunu ortaya koymaktadır. (Gül, 1989: 82,83)

Şekil 2.23 Mekan Boyutları. Gül. 1989:83

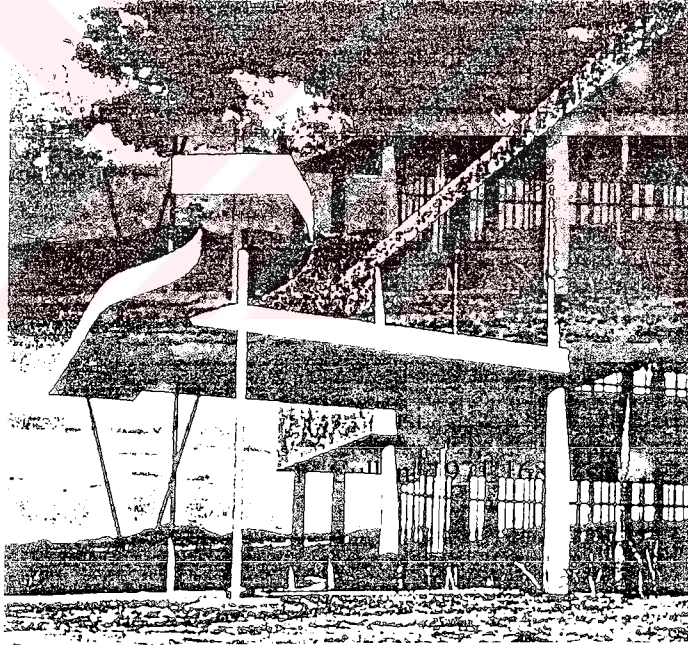
Mekanların uzunluğu söz konusu olduğunda, bir mekanın bir aksı diğerinden % 50 oranında ve daha fazla uzun ise bu mekan doğrusal mekan olur. Mekan uzunluğunda uygun oranı bulabilmek için çeşitli oransal ifadeler vardır, ancak Altın Oran adı ile anılan Rönesanstan beri güncelliğini koruyan $A/B=(A+B)/A=1.618$, kısaca $8/5=1.6$ olarak ifade edilen orandır. Bu oran iki göz ile birlikte bakıldığında ortaya çıkan en iyi görüş alanına sahip oransal uzunluğun yatayda düzenlenmesidir.

Mekan uzunluğu yukarıda ifade edilen oranların dışında insanların hareketleri ve hızları ile de orantılıdır. İnsanların normal yürüme hızı ile dikkatleri dağılmadan yürüyebildikleri sınır, mekanın uzunluğunun belirleyicisi olmaktadır. İnsanın psikolojik ve algısal boyutunu kapsayan bu uzunluğu mekanın genişliği ve yüksekliği ile ilişkilendirerek mekanın oluşturulması başarılı bir sonuç elde edilmesi için çok önemlidir. Bu kriterlere göre düzenlenen mekanlar yayalar ve araçla hareket halinde olan kişilerce aynı şekilde algılanmamaktadır. Aracın hızına bağlı olarak araç içindeki kişiler hız arttıkça daha az detayı algılayabilmekte ve yayaya oranla mekanı daha kısa sürede terk etmektedirler.

Mekanın çok uzun olması, tasarımcıya mekanı düzenlemede ve esneklik getirmede zorluklar yaratırken, yaya için bir mekandan diğerine ulaşmada mesafenin artması sonucunda yıldırcılık ve tek düzelige neden olur. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için şu çözüm yolları uygulanabilir: Yapıları ile geri kaydırarak mekana hareketlilik kazandırmak, sokağın yönünü değiştirmek, kot değişikliği düzenlemek, farklı zemin malzemesi, peyzaj öğeleri, volun iki tarafında farklı öğeler kullanmak

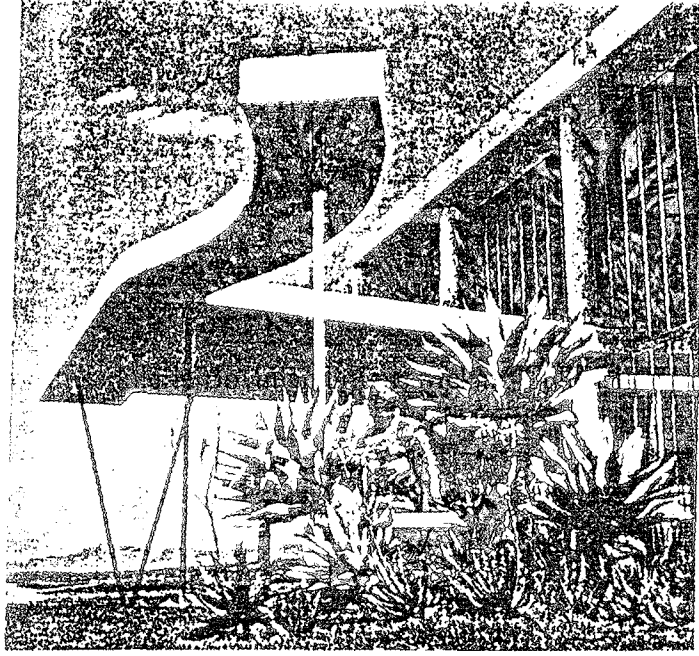
iv. Mekarlarda Peyzaj Öğelerinin Etkisi

Peyzaj öğeleri olan ağaçlar, çalılar ve daha alçak bitkiler mekarlarda açıklık-kapalılığı dengeleyen, mekana boyut ve oran kazandıran, belirleyici, tamamlayıcı ve vurgulayıcı öğelerdir. Peyzaj öğeleri renk, doku, boyut gibi özellikleri ile mekallara derinlik kazandırırken, mekanda farklılıklar yaratmaları, arkalarını gizlemeleri açısından tasarımda önemli olan öğelerdir (Şekil 2.24 a,b,c)

Şekil 2.24 Peyzaj Elemanlarının Mekana Etkisi,

a Bitkilendirilmemiş, Çıplak Mekan. Cullen, 1971:168

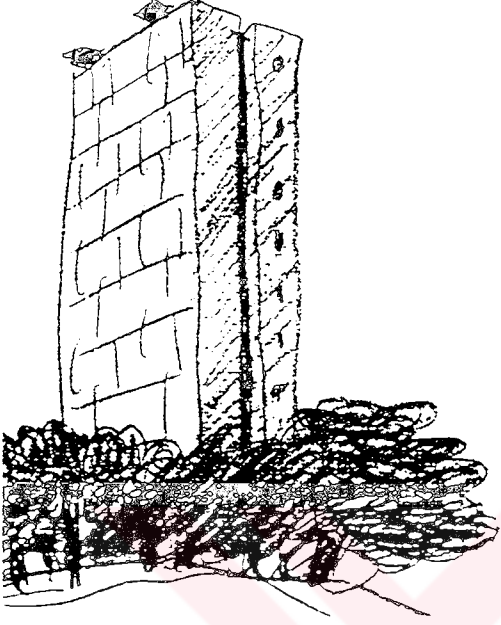
Şekil 2.24 b- Alçak Bitkilerle Boyutlandırılmış Mekan, Cullen, 1971:169

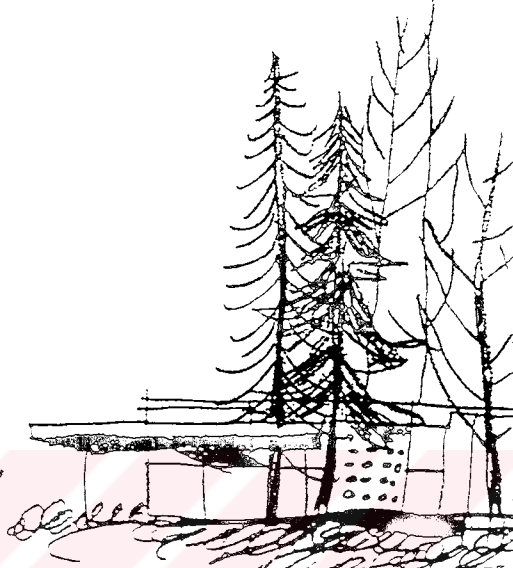
Şekil 2.24 c- Alçak ve Yüksek Bitkilerle Boyutlandırılmış Mekan, Cullen, 1971:170

Uygun düzenlemeler ile dar mekanlara algısal genişlik hissi yaratmak, çok geniş mekanları sınırlandırmak, yükseklikten, uzunlukları veya genişlikleri ile insan boyutlarını aşmış dış mekanların rahatsız edici etkilerini ortadan kaldırmak mümkündür. (Şekil 2.25)

a.b. 2.26 a.b) Yeşil elemanların özellikle açık ortak kullanım alanlarında tek ağaç, sıra ağaçlar, birli, ikili, üçlü gruplar halinde kullanılması biçimsel özelliklerin yanı sıra işlevsel özellikler de kazandırmaktadır.

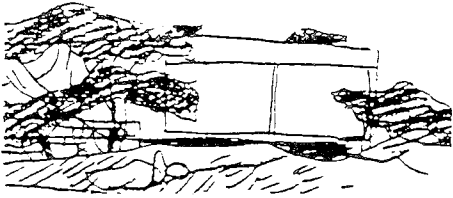

a Yüksek Yapı - Alçak Bitki Örtüsü

b Alçak Yapı - Yüksek Bitki Örtüsü

Şekil 2.25 a. b Zıt Ölçekli Yapı ve Peyzaj Elemanları ile Oluşturulan Mekanlar, Cullen, 1971, 169-170

a Alçak Yapı - Alçak Bitki Örtüsü

b Yüksek Yapı - Yüksek Bitki Örtüsü

Şekil 2.26 a, b Eş Ölçekli Yapı ve Peyzaj Elemanları ile Oluşturulan Mekanlar, Cullen, 1971:169-170

Örneğin tek ağaçlar optik olarak çok çekici olmakla birlikte aynı zamanda değişik mekansal bölünme ve bütünleşme olanakları sağlarlar. Bunun yanı sıra ağaçlar ve diğer peyzaj elemanları ile mekandaki sınırlanmalar ve dolaşım alanları vurgulanırken, bireylerin hareketlerinin yönlendirilmesi de bu elemanlar ile sağlanabilir. Başka bir örnek ise karşılıklı iki sıra halinde dizilmiş ağaç ve ağaç gruplarının kapı veya geçit etkisi yaratması sonucunda hareketi yönlendirmesi, mekana ölçek ve işlev kazandırmasıdır. (Giritlioğlu, 1991: 61-66)

BÖLÜM 3 MEKAN, İNSAN VE ÇEVRE PSİKOLOJİSİ İLİŞKİSİ

3.1. Çevresel İmaj

Çevre tasarımında çevrenin fiziksel nitelikleri kadar sosyo-psikolojik nitelikleri de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle kentsel tasarım çalışmalarında çevrenin niteliklerinin değerlendirilmesi amacıyla o çevre ile ilgili kişilerin imajlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece kullanıcılar için optimum mekanlar kullanıcıların katılımıyla gerçekleştirilmiş olacaktır.

Mekan değerlendirmeleri fiziksel ve matematiksel tekniklerle yapılabilir. Ancak bu tekniklere dayalı tanımlar ne derece detaylı olursa olsun mekanı tanımlamak için yetersizdir. Mekanlar içinde insanların yaşadığı, sosyal ve psikolojik birer çevre de oluşturduklarından mekanları gerçek anlamlarıyla anlayarak tanımlayabilmek için psikolojik ve sosyal değerleri de bu tanımlara katmak gerekmektedir.

Çevrenin sosyo-psikolojik yönünü tanımlayabilmek, çevre biçiminin davranışsal açıdan ele alınmasını gerektirmektedir. Bunun yanı sıra kişilerin kendilerini yönetme ve yöneltmede dayandıkları zihinsel şemaların yani taşıdıkları çevre imajının sistematik bir şekilde açıklanması gerekmektedir. (Yürekli, 1977: 52)

3.1.1. Çevresel İmajın Tanımı ve İşlevi

İmaj dış fiziksel çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmi ya da kişinin zihninde taşıdığı şematik bir çevre haritası veya modeli olarak tanımlanabilir. Bu tanıma bağlı olarak bir yerin imajı bir ölçüye kadar temsil ettiği çevreye benzer. (Yürekli, 1977: 53)

Çevresel imaj, çevrenin görsel bileşenleri dışında tarihsel, ekonomik, politik ve diğer özelliklerini de kapsamaktadır. Lynch'e göre imaj, çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmidir. Bu imaj hem o anki duyguların hem de geçmişteki deneyimlerin bir bütünü olup, edinilen çevresel bilgileri yorumlama ve davranışları yönlendirmede etkindir. (Lynch, 1962: 46)

Çevresel imajın işlevi dolaysız olarak insan davranışlarına yöneliktir. Çevresel imaj insanların o çevre içindeki davranışlarını düzenleyen etkindir. Bu imajın temel amacı bireye hareket özgürlüğü vermektir. Şöyle ki bir kaza sonucu beyinden yaralanarak

hafıza kaybına uğramış ve oryantasyon yeteneklerini yitirmiş insanları düşünürsek, bu insanlar konuşabilir, düşünebilir, bazı şeyleri zorlanmadan hatırlayabilirler ancak hatırladıkları resimleri sistemli bir şekilde peş peşe sıralayamazlar. Bu insanlar kendi odalarını ya da evlerini bile bulamayabilirler. Kaza sonucunda unuttukları mekanda bırakılan bu tip insanların küçük bir detayın (uyarımı) yardımı ile zihinsel şemalarını tamamlayarak mekanı hatırladıkları ya da hiç hatırlamayarak mekan içinden başkalarının yardımı ile çıkarıldıkları gözlenmiştir. Mekanların bir çok uyarım ve objeyi kapsadıkları göz önüne alınırsa kimi insanların bir odayı bir tabeladan, bir sokağı da tramvayın numarasından ya da bir dükkanın tabelasından tanımaları normaldir. Bu sembollerin aniden değiştirilmesi sonucunda bu insanların zihinsel şemalarındaki simgeler ile mekandakilerin uyuşmaması sonucunda garip bir şekilde tanıdıkları bir mekanda kaybolmaları söz konusu olabilir. (Lynch, 1968: 144) Çevre imajının işlevi daha geniş ele alınırsa, algıları organize etmeyi, görsel ve mekansal bilgileri kodlamayı, çevresel yapıyı zihinde oluşturmayı ve saklamayı bunlara bağlı olarak görsel olgulara karşı tepkilerin düzenlemesini sağlar. Ayrıca çevresel imaj birey ile çevre arasında kişisel sembolik anlatım, iletişim, yorumlama ve anlamlandırma için temel başvuru sistemidir (Yürekli, 1977: 53) Bunların yanı sıra güçlü bir çevresel imaj, bireylere duygusal güven hissi vermekle birlikte kişiler arası iletişimi kolaylaştıran, ortak değerler ve simgelerin üretilmesini sağlayan bir olgudur. (Aydınlı, 1993: 90)

3.1.2. Çevresel İmajın Oluşum Süreci

Çevresel imajın oluşum süreci kısaca “girdi-işlem-çıkıtı” olarak üç sözcük ile açıklanabilir. Bu tanımda imajın oluşum sürecinin ilk aşamasını ifade eden girdi olgusu insanın eylemlerini kurduğu çevresel bilgileri kapsamaktadır. Çıkıtlar ise bireyin zihninde taşıdığı ve diğer insanlara sözlü, yazılı ya da grafik anlatımla ifade edebildiği çevresel imajdır (Aydınlı, 1993: 93) İnsan zihninin organik adaptasyonlarla başlayan ve nispeten sabitleşmiş sembolik elemanlara ulaşmakla biten bu faaliyeti somuttan soyuta giden bir süreç olarak karakterize edilebilir (Yürekli, 1977:54)

Birey çevreyi algılar, çevreden bilgi alır, çoğunluk için değişmeyen birtakım somut simgeler kullanarak zihninde resimler oluşturur. Kullandığı simgeler restaurant, okul gibi

bir fonksiyon ya da 2. sokak, 5. yapı gibi yazın-kışın, gece-gündüz, yağmurda-güneşte, yaya ya da sürücü için değişmeyen simgelerdir. Birey çevreden aldığı bilgiyi kendi kriterleri doğrultusunda analiz eder, soyutlama, ekleme ve yorumlama süreci ile çevresel imajı oluşturur, böylece bilgiyi düşünceye, düşünceyi de eyleme dönüştürür. Aynı olgu başka bireylere de benzer süreçte etki eder. Bu etki, gerilim veya rahatlama, benimseme ya da redetme gibi duygu ve davranışlara dönüşür. (Aydınlı, 1992: 26)

3.1.3. Çevresel İmajın Özellikleri

İnsanların günlük yaşamları her an şehrsel ögeler tarafından biçimlendirilir. Örneğin, her gün gidip gelen bir yol üzerinde hissedilen bir değişiklik bireyin o anki psikolojik durumuna etki edebilmektedir. Şöyle ki, yeşermiş bir çim alanı, çiçekli bir pencere, çiçek açmış bir ağaç, güneşten, yağmurdan koruyan bir saçak, ulaşım imkanı veren bir aks, rahat hareket edebilme imkanı, telefon kabini, gazete bayii, huzur veren bir su alanı, kuş sesleri, çiçek kokuları bireyin mutluluk kaynağı olabildiği gibi, yer döşemesinde açılıp da kapatılmamış bir çukur, kenarlarında su birikmiş ulaşım aksı, egzoz kokulu caddeler, gri renkli tek düze duvarlar bireyler için üzüntü ve karamsarlık kaynağı olabilmektedir. Bu mekanlardaki kalıcı monotonluk ve istenmeyen elemanlar bu mekanların zamanla terk edilmelerine neden olur. Böylece bu alanların yozlaşması ve suç yatakları haline gelmesi de kaçınılmaz olur.

Çevresel imaj ögeleri, kentli tarafından kolayca algılanır, değerlendirilir ve kentün bir bütün olarak kavranmasında etkili olurlar. İnsanlar bu ögelerden çok sayıda ve çok farklı uyarılar alırlar. Ancak bu uyarılar subjektiftir ve algılayan bireylerin kişisel özelliklerine bağlı olarak değişim gösterirler. Her zihinsel imaj eşsiz ve nadirdir, ayrıca paylaşılamaz bir takım unsurlar içerir. Her kentsel yerleşmenin bir dizi imajı vardır. Bu imaj kent sakinlerinin zihninde canlandırılmış birden çok şema ve imajın bütününden oluşur. Her bireyin zihninde kent ile ilgili birbirinin eşi olmayan, özgün imajlar dizisi oluşturduğu bilinmektedir. Buna göre bir kentin, en az kent sakinlerinin sayısı kadar zihinlerde oluşturulmuş imajı vardır.

Zihinsel şemalar üzerinde yapılan araştırmalar, bu şemaları çizen kişilerin soyut yoğunluk kavramlarına göre bu şemaların değişiklik gösterdikleri ve ayrıntıların seçilip

aktarılmasında da değişikliklerin olduğu ortaya konmuştur. Bu zihinsel şemalarda bir yapının özellikleri bir gözlemci tarafından renk, doku, form detayları ile verilirken başka bir gözlemci tarafından fonksiyonu ve korkutucu, sevimli gibi soyut nitelikleri ile verilebilir. Bu da imaj unsurunun kişiye göre değişkenliğini ortaya koymaktadır (Lynch, 1968: 107)

Çevresel imajın bir çok etkeni vardır. Bunlar mekanın sosyal anlamı, adı, fonksiyonu, tarihi, mekanın adı gibi imajı etkileyen unsurlardır. Bunun dışında çevresel imaj bakış açısına göre değişken bir olgudur. Örneğin araç yolu bir sürücü için yol iken yaya için bir sınır elemanı olmaktadır. Başka bir örnek ise bir kentsel merkezin bakış açısına göre odak noktası ya da kentsel bölge olarak algılanmasıdır.

Gerçek çevre ile çevre imajı arasında birebir ilişki yoktur. Zihinde oluşturulan çevre imajında uzaklıklar, yönler ve açılar ile değişmez bir ilişkiler modeli yerine, süreklilik, yakınlık, benzerlik, peşpeşelik ve bunlar gibi topolojik ilişkiler söz konusu olduğundan şekil ve ölçüler sapıtılmış, uzaklıklar ve mekansal ilişkiler değiştirilmiş kişiye bağlı olarak bazı noktalarda detaylar atılırken bazı noktalarda artırılmıştır. (Yürekli, 1977:55) Çevresel imajın özgünlük, değişkenlik özelliği dışında esneklik özelliği de söz konusudur. Bu esneklik mekanın fiziksel ve zamana bağlı boyutlarında söz konusudur. Fiziksel esneklik, bireylerin mekan ile ilgili, sanki esnek bir örtüye çizilmişçesine ölçeği, uzaklıkları ve yönleri şaşırmış ve tanınmaz zihinsel şemalar çizmeleri ile ortaya çıkmaktadır. (Lynch 1968:104) Ancak imajdaki fiziksel mekanın esnekliğine karşın imaj öğelerinde sıralama genellikle doğrudur, yani harita parçalanarak başka bir düzende tekrar birleştirilmemiştir. Bu devamlılık imajın değeri olmasını sağlayan unsurdur (Yürekli, 1977:56)

3.1.4. Çevresel İmajın Öğeleri

Çevresel imajın öğeleri çevre ve insan arasındaki iletişimi sağlayan etmenlerdir. Bu öğeler bireysel yaşantıya ve deneylere bağlı öğeler olabileceği gibi toplumsal önemi ve anlamı olan öğeler de olabilir. Örneğin bir insanın unutamadığı bir olay yaşadığı mekanın öğeleri ya da toplumsal değerleri ifade eden bir yapı (Anıtkabır), bir heykel gibi mekansal bir öğe olabilir.

İnsanların ve insan topluluklarının birarada içinde yaşadığı mekanın algılanması ve kavranmasında görev alan ögeler şunlardır:

1. Etkin şehirselsel doku ve bölgeler.
2. Kentsel açık alanlar ve düğüm noktaları.
3. Sınırlar.
4. Yollar.
5. Anıtsal ögeler.
6. İşaretler.

3.1.4.1. Etkin Şehirselsel Doku ve Bölgeler

Bu ögeler kentin, kent halkı tarafından daha kolay algılanmasında ve yerleşmenin gelişmesinde önemli etkinliği olan ögelerdir. Bu elemanlar yerleşmenin büyüklüğüne bağlı olarak, ana ulaşım aksları, merkez meydanları, su yolları, kentsel bölgeleri birbirinden ayıran yeşil alanlar olarak sıralanabilir.

Bu ögelerin temel özellikleri kentin tanınması ve algılanmasında önemli rol oynamalarıdır. Bunlar karakteristik mekansal nitelikleri ile tüm kent halkı tarafından bilinen ögelerdir. Örneğin, İstanbul'da Kapalı Çarşı ya da Taksim Meydanı tüm İstanbullu hatta Türkiye'de genellikle hemen herkes tarafından bilinir ve tanınır. (Giritlioğlu, 1991: 20)

Şehirselsel bölgeler, kentsel doku içinde özellikleri, fonksiyonları, sosyal ve fiziksel yapıları ile kentin diğer bölgelerinden ayrılabilen bölgelerdir. Konut alanı, sanayi alanı, ticaret alanı ya da bir liman birbirlerinden farklı özellikleri dolayısıyla birbirlerinden ayrılabilen bölgelerdir.

Kentsel yerleşmelerde belirli sosyal gruplara, belirli gelir gruplarına, kültür gruplarına ait yerleşme alanları gözlenebilir. Bu konut bölgelerinin farklı nitelikleri, farklı örf, adet ve geleneklerin, farklı çalışma anlayışlarının, farklı gelir düzeylerinin ve farklı kültürün o yerleşme alanı dokusuna yansımaları sonucunda gerçekleşir.

Sonuç olarak şehirs el bölgeler işlevsel olarak birbirlerinden konut alanı, rekreasyon alanı, çalışma alanı vb. gibi işlevsel nitelikleriyle ayrılırken, sosyal ve kültürel niteliklerin mekana yansınması sonucunda da sosyolojik olarak da birbirlerinden ayrılırlar. Örneğin üst gelir grubunun konut alanı yapı tipleri, donatı alanları ile bir geceköndü yerleşmesinden ayrılabilir. (Giritlioğlu, 1991: 20)

3.1.4.2. Kentsel Açık Alanlar ve Düğüm Noktaları

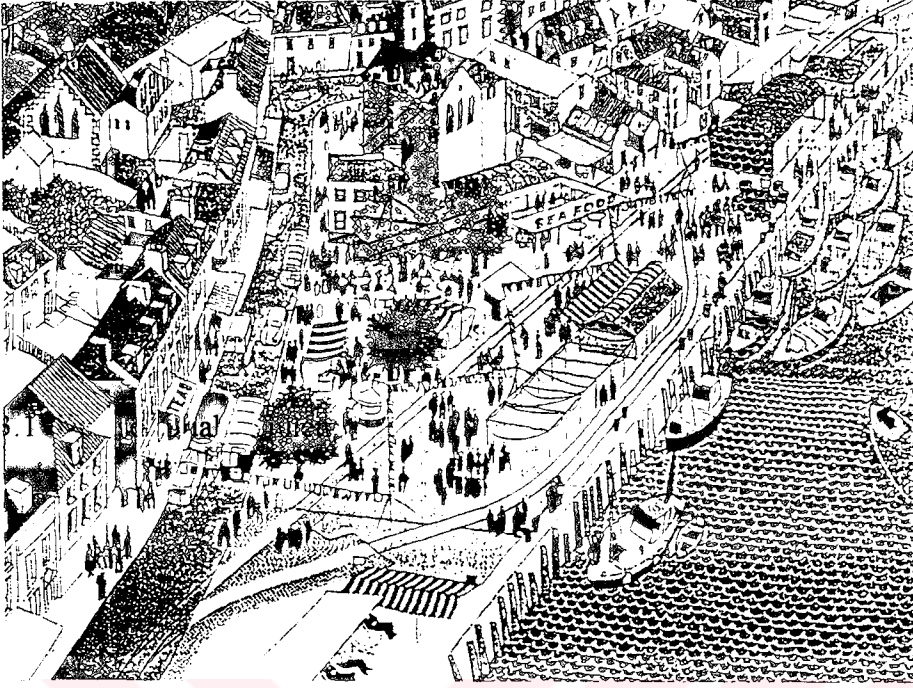
Kentsel açık alan üst yüzeyi (tavan) ya da yan yüzeyi kesin tanımlanmamış, kısmen sınırlanmış, biçimi yatay ve düşey elemanların birbirine uyumu ile tamamlanan hacimdir. Açık alanlarda yatay boyutlar (uzunluk, genişlik), düşey boyuttan (yükseklik) daha fazladır. Mimarî mekanla kıyaslanırsa daha az geometriktir. Çünkü açık alanlar tam kapalı hacim değildirler. (Yenen, 1983: 1)

Kent ölçeğinde açık alan kent insanın eylemlerini içeren, aydınlatma, havalandırma, mikroklima, ses düzeni, koruma, sığınma olanakları gözetilen yapılar arasındaki her türlü üç boyutlu düzenlemedir. (Yenen, 1983: 1)

Rob Krier'e göre açık alanlar "bireylere istemli ve istemsiz, gelişigüzel, hareketlilik sağlayan, içinde sürekli ve yönlendirilmiş bir hareket düzeninden çok oturma imkanı veren ve hareketliliğe zorlamayan mekanlardır" (Giritlioğlu, 1991: 49)

Kentsel açık alanlar birçok kentsel işlevin kesiştiği, kentsel mekan içinde çeşitli mekansal öğelerin biraraya geldiği düğüm noktalarıdır. Düğüm noktaları genellikle yoğun insan ve taşıt trafiğinin kesiştiği yol mekanlarıdır. Bu alanlar işlevsel olarak büyük önem taşıyan mekansal öğelerdir ve önemli ulaşım akslarının kesim noktası olarak farklı kotlarda ve belirli formlarda oluşurlar. (Şekil 3.1)

Açık alanların ilk örneği eski Yunan Kentlerinde (polis) Agora olarak görülür. Agora başlangıçta bireylere toplanma imkanı veren geniş bir yol mekanı niteliğindedir. Ancak MS 5 yüzyılda ticaret ve imalatın halk için serbest bırakılmasından sonra bu alanın pazar olma niteliği artmıştır. Bu dönemde agoralar etraflarını çevreleyen yapı adaları ve yapılara bağlı olarak biçimlendiğinden genellikle dörtgen biçimindeki alanlardır.

Şekil 3.1 Kentsel Odak. Cullen. 1971.118

Roma döneminde ise kentsel açık alanlar Forum adını almış, bireysel ilişkiler ve ticaret ilişkileri için kullanılan mekanlar olmaktan çok meydanı çevreleyen binaların izlenmesine olanak sağlayan alanlar niteliğindedir. Bu nedenle bu dönemde meydanı çevreleyen elemanların mimari nitelikleri önem kazanmış ve vurgulanmıştır.

Rönesans döneminde açık alanlarda var olan işlevlerin yanı sıra meydanı çevreleyen yapıların arasında yönetim ve din yapıları gibi otoriteyi simgeleyen yapılar da yer almıştır. Böylece Ortaçağ organik dokusu yerine otoriteyi simgeleyen geometrik düzen, simetri ve belli aksa bağlı geometrik kurguya bırakılmıştır. Mekan biçimlenmesinde en-boy için ideal oranlar verilerek mekan olgusu belirli kalıpların içine sokulmuştur. Fonksiyonel açıdan bu dönemin meydanlarında ek olarak dini ve yönetim ile ilgili törenlerin gerçekleşmesi söz konusudur.

20. yüzyılda kentsel açık alanlar işlevsel değişimler sonucunda bu ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte değişime uğramıştır. Bunun sonucunda bu alanlar pazar alanları, oyun alanları, toplantı mekanları, trafik meydanları, dini meydanlar, ticaret meydanları gibi işlevlerin yer aldığı ortak kullanım alanları, kentsel düğüm noktaları olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. (Giritlioğlu, 1991: 49-51)

Bu kentsel mekan ögeleri, kentsel alanların, kentsel ögelerin kolaylıkla izlenebildiği alanlardır. Bu alanlar toplanma ve dağılma noktaları olarak da tanımlanabilir; buna bağlı olarak bu alanlar hareketliliğin yoğun olduğu alanlardır. Düğüm noktaları kentliler için başka bir bölgeye geçiş noktasıdır o nedenle bu alanlarda duraklama çok uzun süreli olmaz ve buna bağlı olarak bu odaklarda ulaşım sistemlerinin farklı yapısal ögelerini gözlemek mümkündür. Bunlar alt-üst geçitler, çeşitli ulaşım sistemlerine (dolmuş, otobüs, taksi, metro) ait duraklardır. Düğüm noktaları kentsel aktiviteyi arttıran, yaşatan alanlardır. Bu alanlar toplumsal yaşamın bazı önemli olaylarına (toplantılar, törenler) tanık olan mekanlardır. İstanbul'da Eminönü, Taksim, Kadıköy düğüm noktaları olarak tanımlanabilecek alanlardır. (Giritlioğlu, 1991: 23)

i. Kentsel Açık Alanların İşlevsel ve Biçimsel Nitelikleri

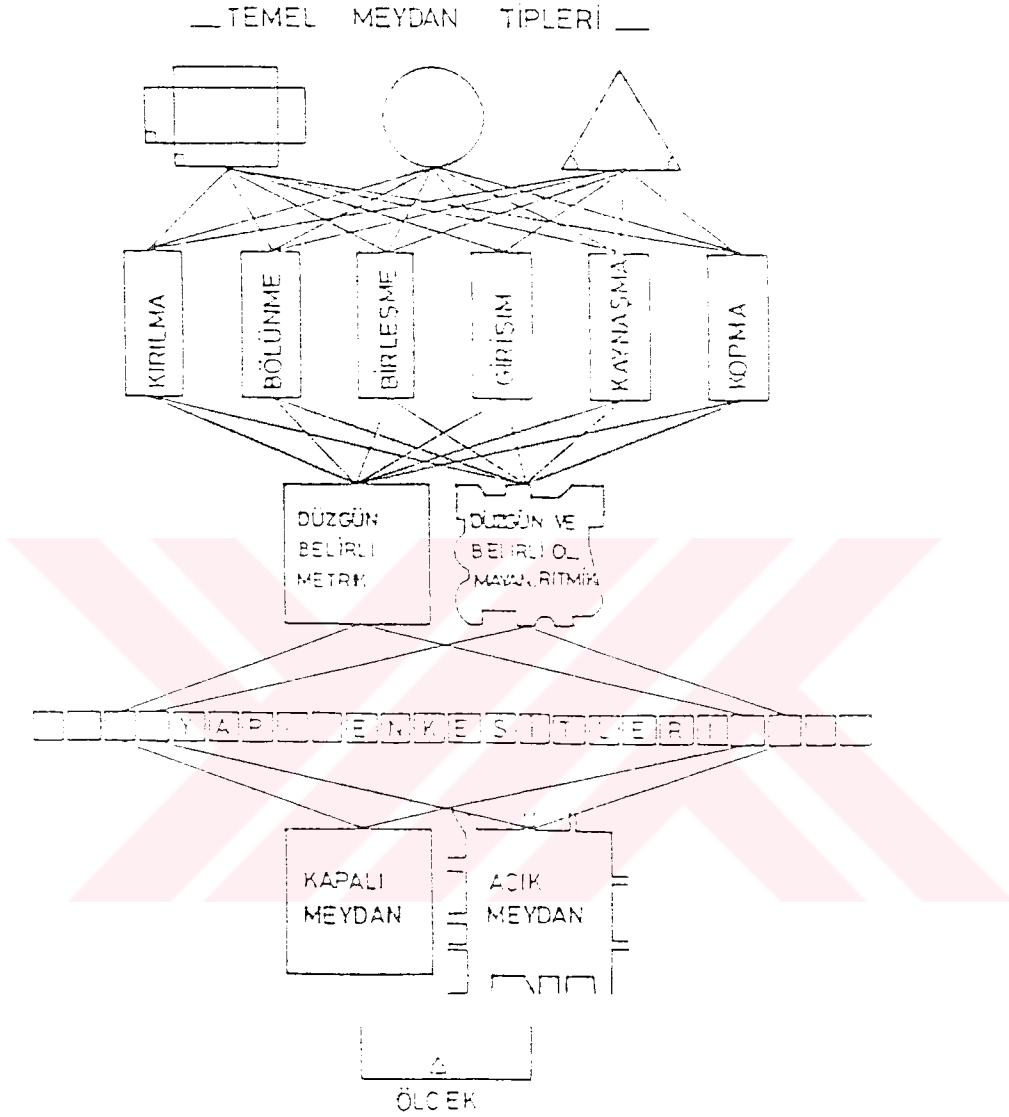
Kentsel açık alanların işlevleri farklı disiplinlerce farklı anlamlarda tanımlanmıştır. Ulaşım planlama disiplini bu alanlar taşıt-vaya ilişkisinin dengelendiği alanlardır. Sosyolojik açıdan ele alındığında bu mekanlar toplum bilincinin geliştiği, nesiller ve kültürler arası ilişkilerin sağlandığı alanlardır. Ekonomistlere göre bu alanlar toplu tüketimin en yoğun olduğu, ekonominin hareketlendiği mekanlardır. Sağlık uzmanları ise bu alanları, bireyin hem beden hemde ruh sağlığı, dolayısıyla toplumun sağlığı açısından önemli alanlar olarak vurgulamaktadırlar. Son olarak şehir planlama disiplinde tüm bu nitelikler dikkate alınarak dengeli bir arazi kullanım için bu mekanlar çok büyük önem taşımaktadır. (Giritlioğlu, 1991: 52,53)

Çeşitli niteliklere sahip yol mekanlarının çeşitli işlev ve nitelikleri kapsayan odak niteliğindeki kentsel açık alanlara ulaşmaları ile meydanlar oluşur. Bu alanların biçimsel nitelikleri, bu odaklara ulaşan yol mekanlarının bağlantı biçimleri ve meydanı çevreleyen sınırlayıcı ögelerin niteliklerine bağlıdır. Meydan biçimleri temelde 3 ana tip içinde ele alınırlar. Bunlar dik kenarlı dörtgen, dairesel form, dar açılı üçgendir.

Bu üç biçimin karma kullanımı, biçimsel açıdan meydanın zenginleşmesini sağlar. Bu kullanımlarla:

- Düzgün, belli biçimsel niteliklere uyan nitelikte metrik meydanlar ile,

- Düzgün olmayan belli biçimsel kurallara uymayan, kontrol edilemeyen ritmik mekanlar oluşur. (Krier, 1984: 29) (Şekil 3.2)

Şekil 3.2 Temel Meydan Tipleri, Krier, 1984:29, Giritlioğlu, 1991:69

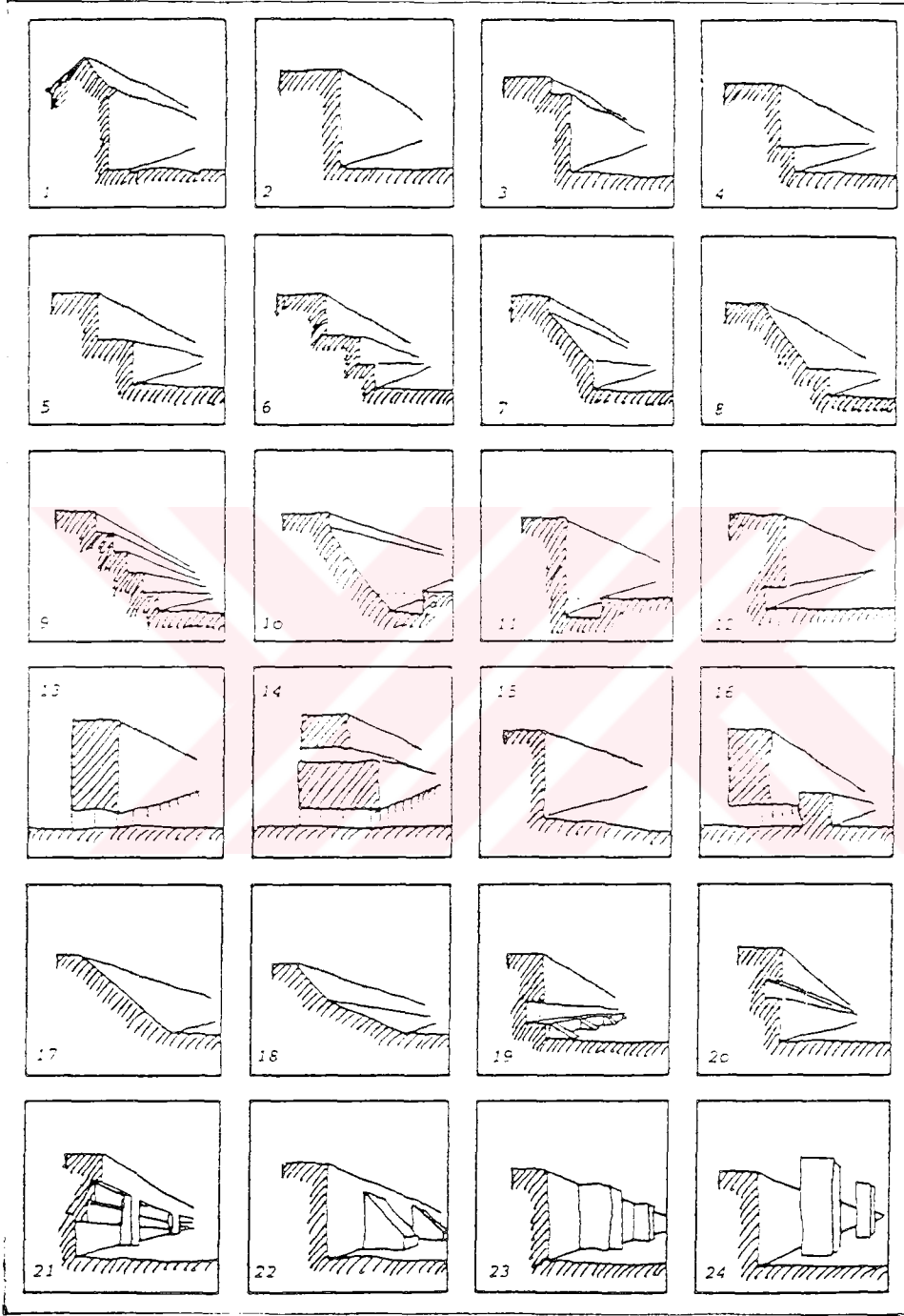
Yol mekanlarına oranla bireye daha çok yönde hareket seçeneği sunan meydanlar biçimsel nitelikleri açısından 8 grupta ele alınırlar. Bunlar kare, kare dikdörtgen, dikdörtgen, yamuk, bileşik dik köşeli form, bileşik dar açılı köşelerden oluşan biçim, dairesel biçim, dairesel+açılı bileşik biçim olarak sıralanır. (Giritlioğlu, 1991: 57,58) (Şekil 3.3)

	TEMEL FORM	MERKEZ AKS İLİSKİLERİ	MERKEZ DİŞİ AĞIRLIK NOKTALARI VE AKS İLİSKİLERİ	TEMEL FORM İÇİN DE, TEMEL FORMA BAĞLI BÖLÜNMELE	TEMEL FORM İÇİN DE KONTRAST FORMLARLA BÖLÜNMELE
KARE					
KARE - DİKDÖRTGEN					
DİKDÖRTGEN					
YAMUK					
BİRLEŞİK DİK KOŞELİ FORM					
BİRLEŞİK DAR AÇILI KÖŞELERDEN OLUŞAN BİCİM					
DAİRESEL MEYDAN BİCİMİ					
DAİRESEL • AÇILI BİLEŞİK BİCİM					

Şekil 3.3 Meydan Tipleri, Form ve Merkez İlişkileri, Giritlioğlu, 1991:58

Meydan mekanının bütünlüğü o mekanı oluşturan elemanların ilişkileri (meydanın formu, duvar profilleri bütünlüğü, ölçü, ışık, renk, gölge) ve işlevsel bütünlüğü ile oluşur. Fiziksel ve işlevsel kopukluklar meydan bütünlüğünü bozmakla birlikte, kullanıcılar açısından güçlükler yaratmakta ve mekanın işlevliğini azaltmaktadır.

Meydanda fiziksel bütünlük duvar profilleri, bu profillerin düşey, yatay hareketleri ve doluluk boşluk ilişkileri ile sağlanır. (Şekil 3.4)

Şekil 3.4 Meydanları Çevreleyen Yapı Kesitleri*, Krier, 1984:24

* 1. Standart, geleneksel, çatılı kesit

2. Çatısız kesit

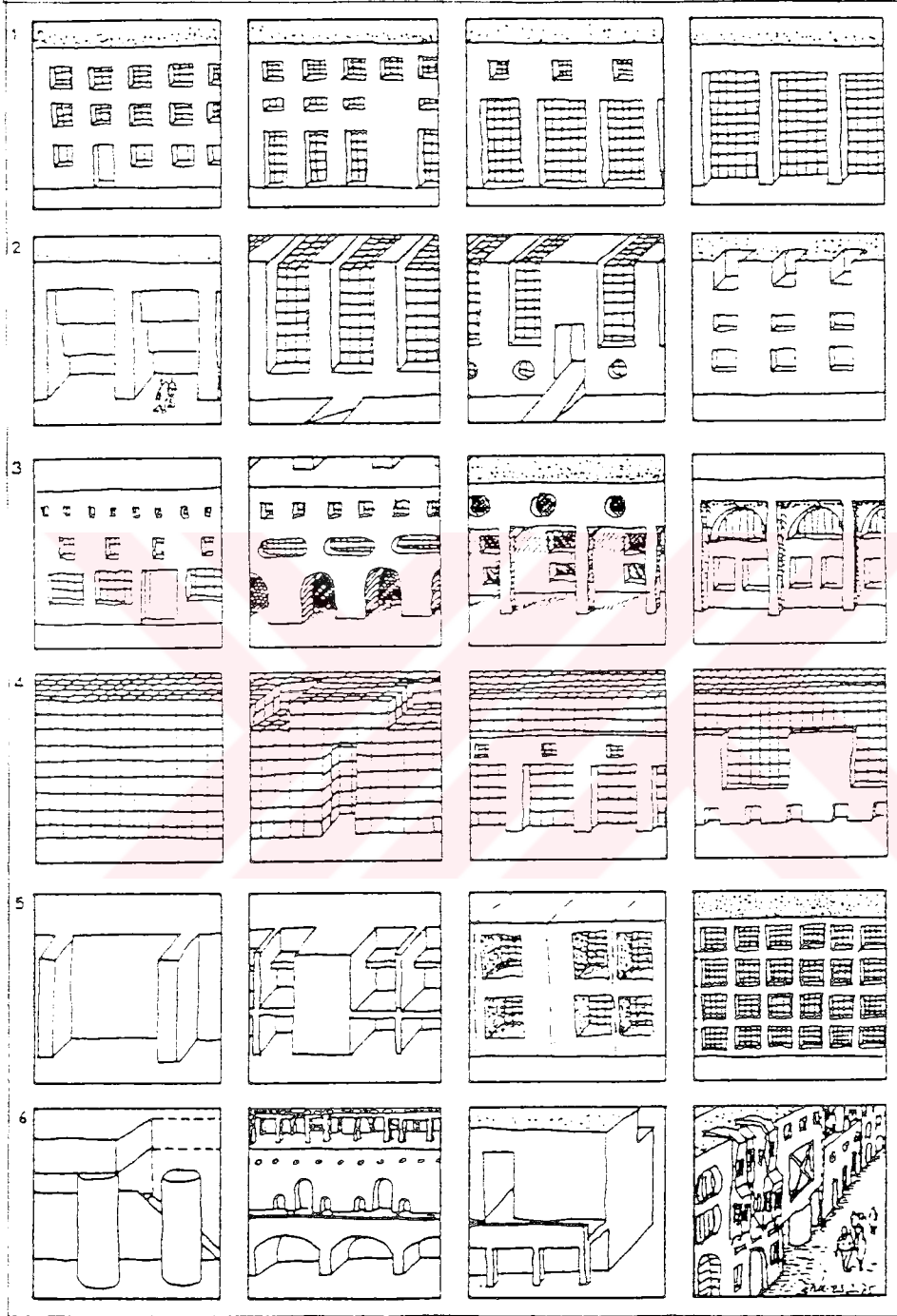
3. Üst katın geri çekildiği kesit. Yapının olduğundan daha az katlı algılanmasına neden olur
4. Yapının birinci katında yaya volunun oluşturulduğu kesit. Yayılar için güvenli ve sevimli bir mekan oluşturur
5. Yapının üst kısmının geri çekildiği kesit
6. Teraslı yapı kesiti
7. Ara katlarda oluşturulan eğimli cephe kesiti
8. Zemin kat hariç diğer katları eğimli cephe kesiti
9. Her katı teraslı yapı kesiti
10. Eğimli cephe kesiti (zemin kat önünde hendekli)
11. Hendekli standart cephe
12. Zemin katı arkadlı cephe kesiti
13. Zemin katı sütunlar üzerinde yükseltilmiş cephe kesiti
14. Zemin katı ve bir ara katı geri çekilerek sütunlar üzerinde yükseltilmiş cephe kesiti
15. Standart cephe önünde eğimli topoğrafya kesiti
16. Büyük yapının önünde küçük yapı kesiti
- 17-18. Arenalar ve stadyumlar gibi eğimli cephe kesiti
19. Zemin üstü arkadlı cephe kesiti
20. Gömme balkonlu cephe kesiti
- 21-24. Cephelelerinde yatay/düşey boyutlarda çıkmaları olan yapı kesitleri

Doluluk-boşluk nitelikleri ile duvar profilleri üzerinde oluşturulan yatay, düşey bölüntüler, değişik geometrik öğelerin ve malzemelerin de kullanımı ile mekanda gorsel ve yapısal hareketlilik sağlanarak meydanın çekiciliği artırılır (Şekil 3.5)

3.1.4.3. Sınırlar

Sınırlar, birbirinden farklı şehirselle bölgeleri birbirinden ayıran veya o bölgeleri sınırlayan ve kentin dokusu içinde kolayca seçilebilen kullanıcılar tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan lineer kentsel öğelerdir. (Lynch, 1968:78) Bu öğeler doğal öğeler olabildiği gibi yapay öğeler de olabilir. Bunlar topoğrafyaya bağlı oluşan akarsu, yeşil alan, bir yamaç, kıyı olabilir. İstanbul Boğazı, Haliç İstanbul yerleşmesinde doğal sınırlardır

Yerleşme içindeki yapay sınırlar ise, insanlar tarafından oluşturulmuş sınırlardır. Bunlar bölgeleri birbirinden ayıran ya da sınırlayan demiryolları, su kanalları, duvarlar, surlar,

Şekil 3.5 Meydanı Çevreleyen Yapı Cepheleri, Krier, 1984:25

geniş akslar, yapay yeşil sınırlardır. Bu sınırlar sosyo-kültürel, işlevsel birer sınır olduğu gibi aynı zamanda görsel sınır da oluşturlar. (Giritlioğlu, 1991, 21)

3.1.4.4. Yollar

Yol sözcüğü, latince “Via Strata” sözcüğüne bağlı olarak avlu ve ulaşmak sözcüklerinden oluşmaktadır. Yol mekanları, üzerinde duran, hareket eden araç ve insanların hareketliliğini ve ulaşılabilirliğini sağlayan alanlardır. Başka bir tanıma göre, kentsel dokuda yer alan yapı adaları arasında kentliye ve kente hareketlilik sağlayan öğelerdir.

Yol mekanları, kentsel dokuyu oluşturan ve onun içinde olan bir ana aks ve o ana aksa bağlanan yan yollar ile kentli tarafından en iyi bilinen kentsel mekan öğelerinden birisidir. Kentliler kendi yakın çevresindeki yollar dışında, kentin diğer bölgelerindeki belirli bazı akslarında tanınmaktadır. Bu da bazı kentsel mekan öğelerinin yerlerinin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, İstanbul’da hemen herkes İstiklal Caddesi’ni, Barbaros Bulvarı’ni ya da Anadolu Yakası sakinleri Söğütözü Caddesi’ni tanırlar ve bilirler. Bu tür ulaşım akslarına değişik ulaşım araçlarıyla ulaşılabilirlik düzeyi, aksın önemini ve hareketliliğini artırır.

Kevin Lynch, yol mekanını, “içinde yaşayan bireylerin rastgele alışkanlıkları ve imkanlara bağlı olarak hareket ettikleri yaşadıkları alanlar” olarak tanımlamaktadır.

Yol mekanının tarihçesi incelenecek olursa, yol mekanının geçmişinin insan topluluklarının oluşmaya başladığı döneme kadar uzandığını söylemek mümkündür. İnsanların ulaşım, haberleşme gereksinimlerine yönelik yol mekanlarının ilk örneği “patika” olarak izlenebilir.

Mısır’da M.Ö. 3000-4000 yılları arasında Nil boyunca, döşeme kaplaması olan, güneşten ve yağmurdan koruyucu elemanlarla örtülü, kenarlarında belirli aralıklarla çeşmeler olan ve eğimlerinin en çok % 20 olduğu çöl yollarının varlığı bilinmektedir. (Giritlioğlu, 1991: 30)

Çin’de ise birbirini dik kesen yol ağı ve min. kesitleri 4 m. olan bu yolların kullanımına ilişkin, kadınlar ve erkeklerin kullanacakları yolları belirleyen, yasal düzenlemelerin varlığı tespit edilmiştir. (Giritlioğlu, 1991: 30)

Suriye’de, M.Ö. 600’lü yıllarda tek izli geçiş imkanı veren, yönlendirici yol işaretlerinin taş olduğu, yol kenarlarında belirli aralıklarla çeşmeler ve sarnıçların, 0.60 m. genişliğinde yaya yürüme yolunun olduğu, genişlikleri 4.5-5 m. olan yollar inşaa edilmiştir

Aynı yıllarda Babil’de yapılmış yaya yolları kısa ancak daha eğimli yollardır. Bunun yanı sıra bu yerleşmede yayalar için büyük ve taşıtlar için daha küçük taş kaplama malzemeleri kullanılmıştır.

Romalılarda da Çinlilerde olduğu gibi birbirini dik kesen yollardan oluşan bir düzen izlenmekte, bunların yanı sıra diyagonal olarak kestirme yollara da rastlanmaktadır. Bu ulaşım ağının bu şekilde inşa edilmesindeki temel prensip “düz yol en kısa yoldur” prensibidir. Bu yerleşmelerde yönlendiren ve uzaklık bildiren levhalar kullanılmıştır. Yol kaplamasında, küçük taş kaplamaları arnavut kaldırımı, dökme taş, mozaik gibi malzemeler kullanılmıştır. Romalılarda yaya ve taşıt yolu ayırımı ilk kez M.Ö. 100 yıllarında Pompei şehrinde yapılmıştır. Yine bu dönemde Roma imparatoru Culus Caesar, yol mekanına ilişkin temel esasları şu şekilde belirtmiştir:

- Yol mekanları belirli bir kademelenmeye uygun olarak belirli işlevlerin görüldüğü alanlar olarak planlanmalıdır,
- Açık ortak kullanım alanlarından meydanların, yollarla ulaşılabilen ve çevresinde kentsel öğelerin yer aldığı mekanlar olarak düzenlenmesi gereklidir.
- Şehirsel mekanda düşey doğrultuda ilişki ve ulaşılabilirlik için, yol mekanında merdiven, rampa ve terasların yapılması kaçınılmazdır.

Bu temel esaslarla ilgili günümüzde de pek fazla değişiklik olmamıştır.

Rönesans ve Barok dönemlerinde yol mekanlarının belirli kurallara bağlı olarak geometrik bir düzen içinde gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Bu dönemlerde yol mekanı sadece yapılara ulaşmayı sağlayan yol düzeni değil ile aynı zamanda yol mekanını sınırlayan ve açık mekana en uygun durumların belirlendiği ilkelerle düzenlenmiştir.

19. yüzyılda yol mekanı, değişen ulaşım araç ve tekniğine bağlı olarak, yayaaların korunması düşüncesiyle üstü kapalı güneş ve yağmurdan koruyan galeriler ve arkatlarla zenginleştirilmiştir.

20. yüzyılda ise değişen işlevlerde ve işlev alanlarına bağlı olarak yol mekanları yeni boyutlara ulaşmıştır. Yaya ulaşımının daha rahat sağlanabilmesi için yaya alanları ve yaya yolları planlanmıştır. Günümüzde hızla ilerleyen teknoloji sonucunda motor gücü kullanımına bağlı olarak yol mekanları anlamlarını ve kullanım çeşitliliğini kaybetmektedirler. Sonuç olarak yol mekanları yaşama alanı olmaktan çıkıp sadece ulaşım kanalları olmaya yönelik değişim göstermektedirler. Gerek mekansal ölçüleri gerekse malzemeleri açısından yeni inşa edilen araç yollarının insanlardan çok araçlar için inşa edildiği izlenimine kapılmak hiç de yanlış değildir. (Giritlioğlu, 1991: 27-34)

i. Yol Mekanında İlişkiler ve Nitelikler

Yol mekanları kullanımlarına göre değişik işlevsel görevler üstlenirler. Bu görevlere bağlı olarak da farklı niteliklere sahip olurlar. Kullanım biçimlerine ve kullanıcı tipine göre bu mekanlar aşağıdaki biçimde bir yapılaşma gösterirler

* Yaşantı Biçimi

Hareketlilik ortamı olan yol mekanının ritmik bir düzene bağlı olması, daralmalar ve genişlemeler göstermesi izleyici ve zaman arasındaki ilişkilere bağlı olarak belirli bir yaşam biçimini ortaya koyar. Sık dönüşlü sokaklara sahip kentse dokunun olduğundan daha büyük ve daha zengin görünümlere imkan vermesi, iki yanında da birbirine benzer yapıların tek düze sıralandığı yol mekanlarının monoton bir atmosfer oluşturduğu insanlar üzerinde soğuk ve itici bir izlenim bıraktığı belirlenmiştir

* Ölçek

Yol mekanının insanlar tarafından kavranılabilir ölçekte olması çok önemli bir niteliktir. Birey birikimlerine bağlı olarak çevresindeki kentsel öğeleri algılar ve kavrar. Bu algılama ve kavrama zinciri sokak ölçeğinin insan ölçüleriyle kavranabilir olmasına olması sonucunda daha kolay gerçekleşir. Yol mekanının ölçüleriyle insan ölçeğinin yakın olması

algılama ve değerlendirmeye zenginlik katar. Yol mekanındaki belirli duraklama noktaları yola ölçek kazandıran elemanlardır.

* Hareketlilik

Yol mekanında kullanılacak öğelerle hareketliliğin hızını ve yönünü belirlemek mümkündür. Yol mekanındaki kırıklar, gölge ve ışık oyunları, gorsel derinlikler gibi kuşullar yol mekanının yönünü bireye anlatan etmenlerdir. Hareketliliğin hızı ise mekanın işlevsel yüküne ve biçimsel niteliğine bağlıdır.

* İşlevsel Farklılaşma

Yol mekanın boyut kazanması, yola yüklene işleve, kullanıcıların çokluğuna ve sıklığına, kullanım biçimine bağlıdır. Yol mekanı kullanım biçimine bağlı olarak ticaret, oyun, konut, okul gibi işlevlerle nitelik kazanır. Yol kaplamaları, eni, boyu, yolu sınırlayan yapı cepheleri, doluluk, boşluk oranları işlevsel farklılıklara bağlı olarak belirlenen niteliklerdir.

* Sınırlar

Yol mekanı sınırlayan etmenler çok çeşitlidir ancak en sık kullanılan ve en belirgin sınırlayıcı etmen yapılardır. Yapıların düzeni, yol mekanlarının hem boyutları hem de işlevleri açısından bütünlük oluşturan bir etmendir. Sınırlayıcı etmenin malzemesi, rengi, doluluk, boşluk oranı yol mekanın değişik özellikler kazanmasını sağlayan öğelerdir.

* Oranlar

Yol mekanındaki sınırlayıcı etmen olan yapı dizilerinin yanı sıra yapıların yükseklikleri de yol mekanı açısından büyük önem taşımaktadır. Yol mekanı içinde, yatay oranların dikey oranlarla mantıklı ilişkiler içinde olması yol mekanın kolay algılanabilir, kavranabilir ve tarif edilebilir olmasını sağlar.

Yol mekanında en-boy oranında 1:27, 1:30 oranının görünümlere zenginlik kazandırdığı, 1:50, 1:20 oranlarının da algılanabilir geçerli oranlar olarak kabul edilmiştir.

Ayrıca yol mekanın 70^0 - 100^0 lik kırıkların hem oran hem de algılanabilirlik açısından mekanlara görsel zenginlik kazandırdığı ve monotonluğu ortadan kaldırdığı tespit edilmiştir. (Giritlioğlu, 1991. 35,36)

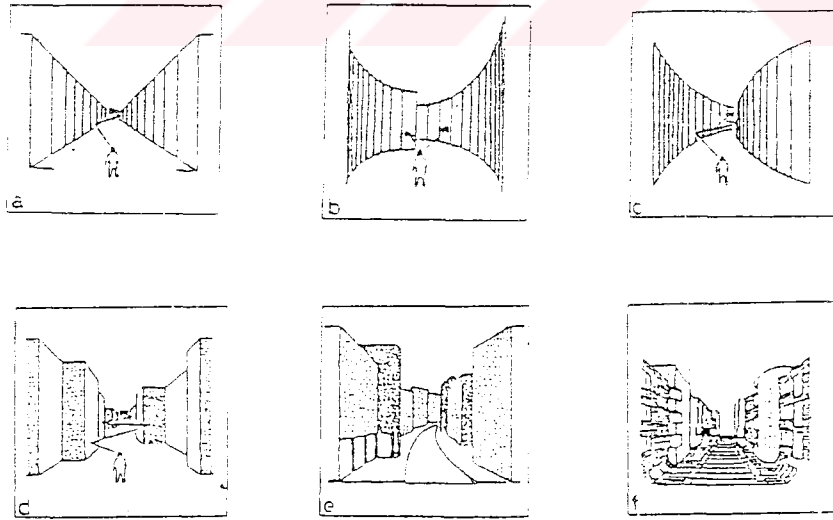
ii. Yol Mekanının Biçimsel Nitelikleri

Yol mekanına zenginlik kazandıran diğer etmenler sıralanırsa:

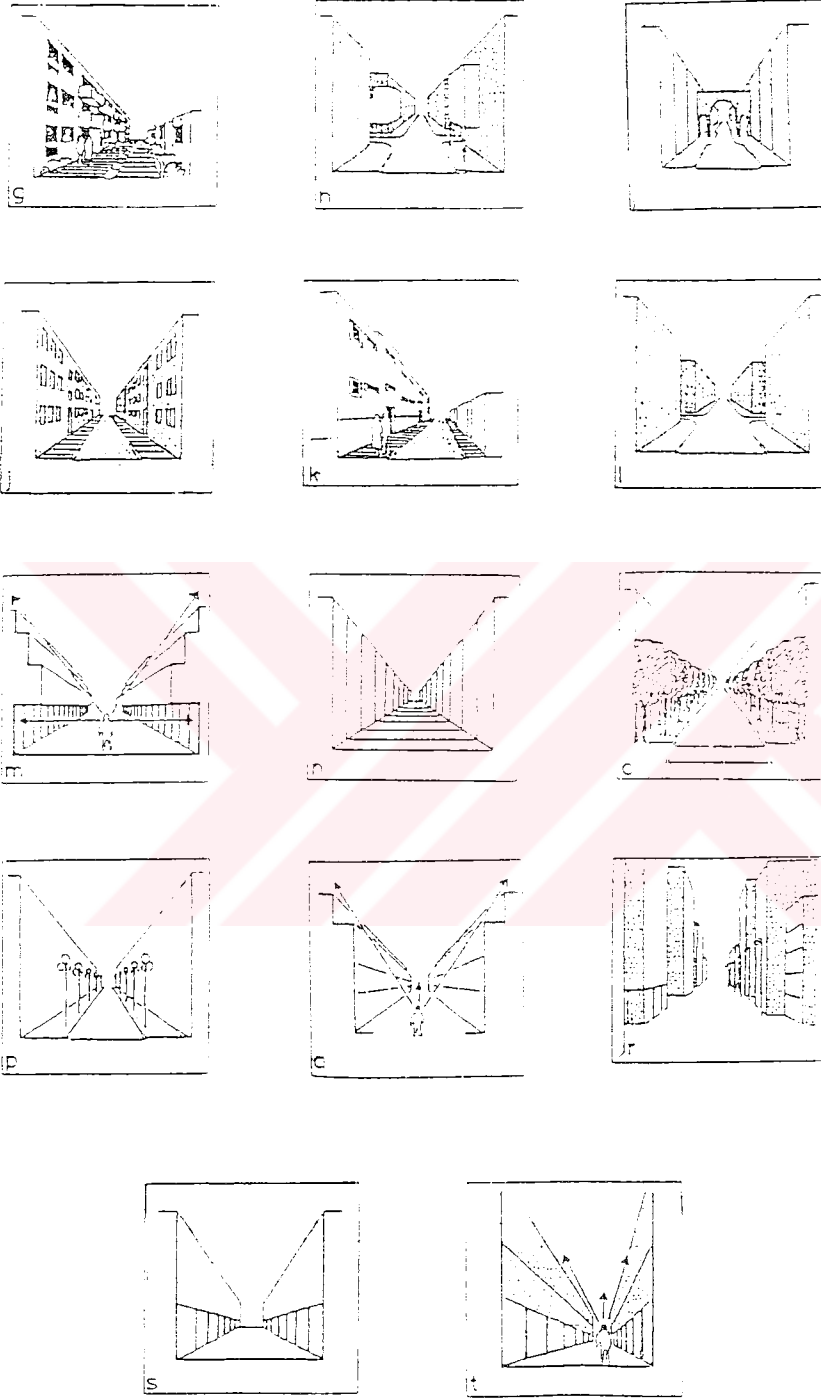
- Yol mekanındaki daralma ve genişlemeler mekana zenginlik kazandırır. (Şekil 3.6 d,e)
- Boy kesitteki alçalmalar ve yükselmeler, mekanın algılanmasında boyutlarda küçülmelere ve büyümelere neden olur. algılanan öğelerin etkinliklerinde farklılaşmalar gözlenir. (Şekil 3.6 e,f)
- Topoğrafyaya bağlı olarak yükselen yol mekanında görülen öğe sayısı azalır. Mekanda bölünme, yüksek kesindeki yapıların algılanamaması ve bazı öğelerin kaybolması söz konusu olur. (Şekil 3.6 g)
- Yol mekanının sınırlayan yapıların karakteri mekanın nitelik kazanmasında etmelidir.
- Sınır öğe olan yapılardaki doluluk, boşluk oranları iç ve dış mekan arasındaki ilişki oranına etkili olur. Yapı yüzlerindeki ölçek, sınırlanan yol mekanında bireyin geçireceği zamanın belirleyicidir.
- Düşey veya yatay doğruların hakim olduğu yapı yüzleri sınırladıkları yol mekanının dinamik veya statik bir görünüm kazanmasında etkindir.
- Yol duvarlarının dışbükey olması sokak mekanında sınırsızlık etkisini yaratır. (Şekil 3.6 b)
- Bakış doğrultusu yönündeki doğrular yol mekanın olduğundan daha uzun algılanmasına neden olmaktadır. (Şekil 3.6 q)
- Yol mekanında düşey doğruların çok olması veya yol mekanının oluşturan yapıların cephelerinin aynı malzemeden ve düz olması, mekanda derinliğin artmasına neden olur. (Şekil 3.6 n)
- Farklı formlar oluşturan içbükey yapı düzlemleri yol mekanının sınırlandırılmasında etkindir,
- İçbükey ve dışbükey yapı düzlemleri görülebilen alan ve yapı düzeyini sınırlarken, yol mekanında uzaklıkların azalmasında rol oynar. (Şekil 3.6 b,c)

- Yolu sınırlayan yapı cephelerinde ileri geri hareketler ve düşey düzlemlerin varlığı mekanda derinliğin azalmasına ve duranlık etkisinin azalmasına neden olur, (Şekil 3.6 d)
- Yapı düzlemlerinde girintiler çıkıntılar, düşey düzlemdeki bölünmeler, balkonlar, çıkmalar gibi elemanlar mekanın derinliğinin artmasında etkindir, (Şekil 3.6 e)
- Yapı düzlemlerinde yatayda ve düşeyde hareketler, renk ve malzeme çeşitliliği mekanın çekiciliğini artırarak ilginçlik kazanmasında ve zenginleşmesinde etkindir.
- Yapı düzlemlerindeki pencere ve kapı alanlarının artması iç ve dış mekan bir arasındaki bütünleşmenin oluşmasını sağlar, (Şekil 3.6 j)
- Yapı düzlemlerindeki hareketlilikler, çıkmalar gibi belirli yol derinliklerinin köşeler gibi güçlendirilmesi ve vurgulanmasını sağlar, (Şekil 3.6 h)
- Yol mekanı üzerinde enine yapılan bağlantılar, kemerler ve üst geçitler, yol mekânında farklı derinlikler ve fonlar oluşturarak mekana zenginlik kazandırır, (Şekil 3.6 i)
- Aynı malzeme, renk ve mimari özelliklere sahip yapılar yol mekânın derinliğini arttırırlar, (Şekil 3.6 j)
- Yapı düzlemlerinin kapalı olması, yol mekânında enine bir daralma ve itici bir etki yaratır,
- Kavşaklardaki yapıların aynı mimari, renk ve malzemeden yapılması kavşağın algılanmasını engeller, (Şekil 3.6 l)
- Yolu sınırlayan yapı düzlemlerinin düşeyde ve yatayda hareketlilik kazanması yol mekânının daha geniş ve konforlu algılanmasına neden olur, (Şekil 3.6 m)
- Yol düzleminde yatay doğruların yer alması yol uzunluğunun gerçekten daha kısa algılanmasına neden olur,
- Ağaç ve ışıklandırma öğeleri yol mekânının olduğundan daha dar algılanmasına neden olur ve ölçek kazandırır, (Şekil 3.6 o,p)

- Yol mekanını oluşturan yapıların üst katlarındaki geri çekilmeler, mekandaki yükseklik etkisini azaltarak mekanın daha geniş algılanmasına neden olur. (Şekil 3.6 q)
- Yol boyunca dar yüksek yapılar yol mekanda yükseklik etkisinin artmasına neden olur. (Şekil 3.6 t)
- Yapıların zemin katlarındaki geri çekmeler ile yol mekânında yükseklikler arasında bir kademelenme ve ölçek sağlanabilir. (Şekil 3.6 m)
- Arkadlar, saçaklar ve bunlar gibi elemanlar ile yükseklikler arasında bir kademelenme sağlanabilir. (Şekil 3.6 s)
- Yol mekanını oluşturan yapıların karakterlerinin aynı olması ve işlevsel bir bütünlüğün ya da ayrılığın olması mekanın belirli bir nitelik kazanmasında etkindir. (Şekil 3.6 r)
- Yol mekanını oluşturan yapı dizilerinde kopmalar, ayrılmalar, boşluklar olması, düşeyde kırılmaların, dönmelerin olması algılanan mekanın niteliklerinde önemli rol oynar. (Şekil 3.6 r)
- Yol mekanını oluşturan yapı dizileri arasındaki boşluklar bu mekanın yol mekânına açılan pencereleri olarak bu mekânı zenginleştirirler. (Şekil 3.6 a-t)

Şekil 3.6 a-t Yol Mekanları, Giritlioğlu, 1991:39-46

Şekil 3.6 a-t Yol Mekanları, Giritlioğlu, 1991:39-46

Yol mekanına nitelik kazandıran diğer etmende yol mekanının işkevidir. Ayrıca yol mekanında yer alan taşıt cinsleri de mekanın nitelik kazanmasında etkin olan öğelerdir. Otomobil, tramvay, yük taşıtları veya yayaaların yol mekanını sıkça kullanmaları mekanının görünümüne etki eder. Bunların dışında, yol mekanına nitelik kazandıran diğer etmenler kent mobilyaları, yol üstindeki hareketlilikler, geçitler, üst geçitler, ışıklar, otoparklar vb. gibi.

Yol mekanında gece ve gündüz arasında da önemli farklar vardır. Gerek kullanım yoğunluğundaki ve işlevsel ilişkilerdeki değişiklikler gerekse ışığın niteliği açısından yol mekanları gece ve gündüz farklı özellikler sergilerler. (Giritlioğlu, 1991: 37.46)

3.1.4.5. Anıtsal Öğeler

Anıtsal öğeler yerleşmelerin içinde, mimari ve şehirselle boyutlarda, mekan içinde kendi nitelikleriyle diğer mekansal öğelerden ayırt edilebilen öğelerdir. Bu öğeler mimari elemanlar olabildiği gibi doğal elemanlar da olabilmektedir. Bunlar yüksek yapılar, kuleler, meydanlar, anıtlar, parklar, ağaç grupları vb. gibi elemanlar olarak sıralanabilir (Şekil 3.7.)

Şekil 3.7 İzmir Saat Kulesi - Kentsel Anıtsal Öge, Özardim, 1983:35

Bu elemanlar kentsel doku içinde açık seçik algılanabilen elemanlardır. Bunlar kente karakter veren dolayısıyla kentin sevilmesi ve benimsenmesini, kenti ziyaret eden diğer insanların da kentin sembolü olarak hatırlamalarını sağlayan kentsel elemanlardır (Şekil 3.8) Anıtsal öğeler o kent için “benim kentim”, “bizim kentimiz” düşüncesinin oluşmasında etken olan, unutulması güç kentsel elemanlardır. Galata Kulesi, Sultanahmet Camii, Topkapı Sarayı vbg.

Şekil 3.8 Anıtsal Yapı, Cullen, 1971:122

Anıtsal öğeler, kentin sadece benimsenmesinde etkin değildir bunun yanı sıra, kent dokusu içinde sivrilen yüksek yapılar kentteki kişiye yön belirlemesi konusunda yardımcı elemanlardır. Kentsel mekan içindeki yabancı insanların kaybolma korkularını azaltan, rahat dolaşmalarını ve diğer öğelerin kolay algılanmasını sağlayan önemli yapılardır. Yine bu anıtsal elemanlara bağlı olarak kentli kentsel bölgelerin yerlerini tarif edebilir.

Doğal anıtlar ise izleyicilere unutamayacakları görüntüler sunan öğelerdir. Bunlar, diğer kentsel öğelerin birbirleriyle ilişkilerinin kurulmasını ve çevrenin kolay algılanmasını sağlarlar. Bu doğal anıtlar, dağ sıraları, yanar dağlar, akarsu yatakları, çağlayanlar, vb.gibi elemanlar olarak sıralanabilir. Bu öğelerin gün-gece, yaz-kış etkinlikleri farklı boyutlardadır. İstanbul'dan doğal anıta en iyi örnek Çamlıca Tepesi'dir (Giritlioğlu, 1991: 22)

3.1.4.6. İşaretler

Bu mekansal ögeler, işlevsel olarak anıtsal ögelere benzemekle birlikte boyut olarak onlardan çok daha küçük elemanlardır. Kentsel bölgelerde, açık alanlarda yer alan heykeller, mimari formlar, cumbalar, saçaklar, çatılar, çeşmeler ve reklam ögeleri işaretler arasında yer alırlar.

Şehrsel mekan içinde algılanma ve mekansal davranış biçimleri sadece mekansal ögelere değil aşağıdaki etmenlere de bağlıdır:

- Mekanı kullanan bireyin psikolojik yapısına,
- Mekan içinde yeralma sıklığına ve sayısına,
- Mekan içinde geçirilen zamana,
- Bireyin sahip olduğu zamana,
- Mekanı oluşturan ögelerin uyarılarının şiddeti ve niteliğine. (Giritlioğlu, 1991: 25)

Mekan içinde yaşayacak olan bireylerin psikolojik yapıları, kentin ve mekanın tasarımını yapacak olan planlar tarafından göz ardı edilmemesi gereken çok önemli unsurların başında gelmektedir. Bu iş pek kolay bir iş değildir, çünkü sayısız denebilecek kadar çok bireysel psikolojik yapı ve durum söz konusudur. Tasarımda öge seçimi ve kullanımı, mekanın algılanmasında bir yol gösterici ve buna bağlı olarak bireyin psikolojik yapısını değiştirici etkileri düzenleyebilir. Bu olgu sonucunda mekanın istenerek algılanan ve sevilen bir kent parçası olması tasarımcılar aracılığı ile sağlanabilir. Tasarım çalışmalarında ışık, renk, iklimsel etmenler, malzeme türü gibi özellikler bu niteliklerin sağlanmasında kuvvetli araçlar olarak kullanılmaktadır.

Kentsel mekan içinde yer alan bireylerin ihtiyaçları ve o kentsel mekandan beklentileri farklıdır. Örneğin, grup halinde mekanda yer alan bireylerin beklentileri farklı, yalnız kalmak isteyen bireyin beklentisi farklıdır. Bu nedenle mekanda farklı düzenlemeler söz konusudur. Sonuç olarak mekanda her bireyi rahatlatarak uyarıların yer alması gerekmektedir. Yalnızlık isteyen bireyler için sakin, gürültüden uzak, sade fakat ilginç ögeler ve renkler ile bu imkan sağlanırken, ikili bir grubun bu mekanda algıladığı

özellikler farklı olabilir. İki kişilik grubun birbirleriyle ilişkisine bağlı olarak (çocuk-ana, baba, arkadaş-arkadaş) mekandan aldıkları uyarılar da çeşitlenmektedir.

Mekansal tasarımı yapan tasarımcının unutmaması gereken bir unsur da bir çok kişinin yalnızlıktan kaçmak amacıyla bu mekanlara geldiğidir. Bu gereksinimi karşılamak amacıyla kullanılacak öğeler ve bunların düzenleri de doğal olarak farklı olacaktır. Tüm bu unsurlara bağlı olarak uyarıların ve algının sağlanması amacıyla kullanılacak olan işaretlerin önemi ve mekana, algıya ve kavramaya ilişkin katkısı büyüktür. (Giritlioğlu, 1991: 24-26)

BÖLÜM 4

ÇEVRESEL İMAJ BAĞLAMINDA BEŞİKTAŞ MEYDANI ÖRNEĞİ

İstanbul Metropolünün en yoğun kullanılan meydanlarından birisi olan Beşiktaş Meydanının böyle bir çalışma için seçilmesinin nedenleri, tarihte sarayların Beşiktaş'ta yeralmasından itibaren daima önemini koruyan, öncelikle deniz ulaşımı ile birlikte, toplu taşın araçları, özel araba gibi kara ulaşımı türlerinin ve yaya ulaşımının odak noktası olmasıdır. Aynı zamanda bu meydanın Beşiktaş-Maslak aksında gelişen Merkezi İş Alanı'nın deniz bağlantısını sağlayan uç noktası oluşu, gelecekte de önemi koruyacak olması alanın seçilmesindeki etkenlerdendir.

Birden çok ardışık mekandan oluşan Beşiktaş Meydanı özel araç, toplu taşın araçları ve yayaların aynı düzlemde ve yoğun olarak kullandıkları, alışveriş, ulaşım, eğitim, tören, kültür, buluşma noktası gibi bir çok işlevi kapsayan buna bağlı olarak imaj öğeleri açısından oldukça zengin bir mekandır.

Çalışmanın Beşiktaş Meydanı'nda yapılmasının başka bir nedeni, yapılacak anket çalışmasının Yıldız Teknik Üniversitesi öğrencileri ile yapılması kararına bağlıdır. Yıldız Teknik Üniversitesi sözü edilen aks üzerinde konumlandığından öğrenciler çeşitli nedenlerle bu meydanı oldukça sık kullanmaktadırlar.

Bu çalışmada imaj öğeleri üçüncü bölümde "Çevre İmajının Öğeleri" başlığı altında ele alınan sıralama doğrultusunda incelenmektedir. İmaj öğeleri çalışma alanı ile ilgili yapılan gözlem ve anketler sonucunda bu öğeler sadece yayalar açısından ele alınarak değerlendirilmektedir.

Meydan'ın kısa tarihçesi, konumu ve fonksiyonlarından yola çıkılarak alan içindeki doku ve bölgeler, alanın çevresindeki ve içindeki sınırlar, yollar, açık alanlar ve düğüm noktaları, anıtsal öğeler ve işaretler düzeninde incelenmiştir.

4.1. Beşiktaş Meydanı'nın Konumu

Beşiktaş İstanbul'un Batı Yakası'nda yer alan, doğu ve güneydoğudan İstanbul Boğazı, güneybatıdan Beyoğlu, Batıdan Şişli ve kuzeyden de Sarıyer ilçesi ile çevrili, Boğaziçi su yolu üzerindeki iki iskelesi ve 1. Boğaz Köprüsü'nün kent içi bağlantısındaki önemli bir

aks olan Barbaros Bulvarı ile birlikte bu çok yapısal özelliğe sahip olan bir içedir (İşören, 1990:69)

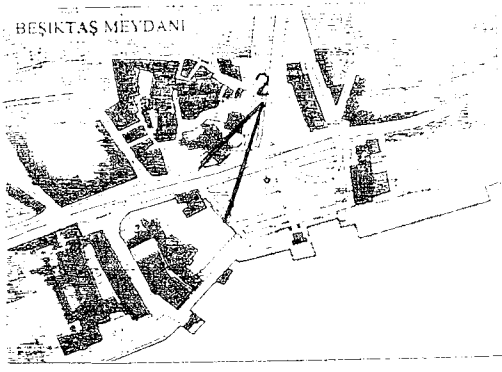
Beşiktaş tarih boyunca önce padişahların mevve bahçeleri oluşu, sonra sarayların, köşklerin bu alanda yer almaları nedeniyle hep özel bir konuma sahip olmuştur. (Tayfur, 1995: 108) Çeşitli kaynaklara göre Beşiktaş'ın en eski adı "Kune Petro" (Taş Beşik) olarak belirtilmektedir. Bazı tarihçiler ise Beşiktaş isminin Barbaros Hayrettin Paşa'nın bu sahile gemileri bağlamak amacıyla beş direk diktiğini bundan dolayı buraya "Beş Taş" adının verildiğini zamanla bu adın Beşiktaş'a dönüştüğü söylemektedir.

Prof. Cavit Boysan da Beşiktaş'da sahilde taş sütunlarda gemi beşiği bulunduğunu bu nedenle bu sütunlara "Beşik Taşı" denildiğini, zamanla Beşiktaş olduğunu belirtmektedir.

Fatih Sultan Mehmet Beşiktaş'ı kuşattığında Beşiktaş küçük bir Rum köyü iken Kanuni zamanında gelişmiştir. 1541 yılında yapılan Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve 1836 yılında yapılan Sinan Paşa Camii mimar kullandığı surduren, meydan ile otunleşmiş öğelerdir (Yıldırım, 1992: 4,5) (Fotoğraf: 1)

Fotoğraf 1 1950'lerde Beşiktaş ve Sinan Paşa Camii. Tayfur, 1995:111

Fotoğraf 2 1995'te Beşiktaş ve Sinan Paşa Camii, N. Erkan

Son 60 yıl içinde özellikle 1950'lerde Barbaros Bulvarı'nın açılmasıyla Beşiktaş çok hızlı bir gelişim süreci geçirmiştir (Fotoğraf 3a-3b). Bu gelişim süreci, bir çok sorunu beraberinde getirirken bugünkü ilçenin fiziksel yapısını ve hayatını da değişikliğe uğratmıştır (Tayfur, 1995: 108).

Osmanlı döneminde yönetsel merkez olan Beşiktaş, yüz yıldan fazladır yaşadığı dinamizmini günümüzde de eğitim, kültür, spor, ticaret ve turizm merkezi olarak sürdürmektedir (Tayfur, 1995: 111). Öğrencilerle yapılan anket sonuçlarında da Beşiktaş'ta hoşunuza giden nedir sorusunu iki öğrenci kültür düzeyi ve Beşiktaş Kültür Merkezi olarak cevaplamışlardır. Yine yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre Beşiktaş'ta 6 yaş üzeri okur yazarlık oranının İstanbul genelinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (% 95,2) (Tayfur, 1995: 111).

Beşiktaş Meydanı Beşiktaş'ın sahip olduğu hizmetler merkezi ve ulaşım odağı kimliğini oldukça iyi vurgulayan bir konumdadır. Bu meydan iskeleler, Dolmabahçe ve Çırağan Caddeleri ve Barbaros Bulvarı'nın kesiştiği noktada yer alır.

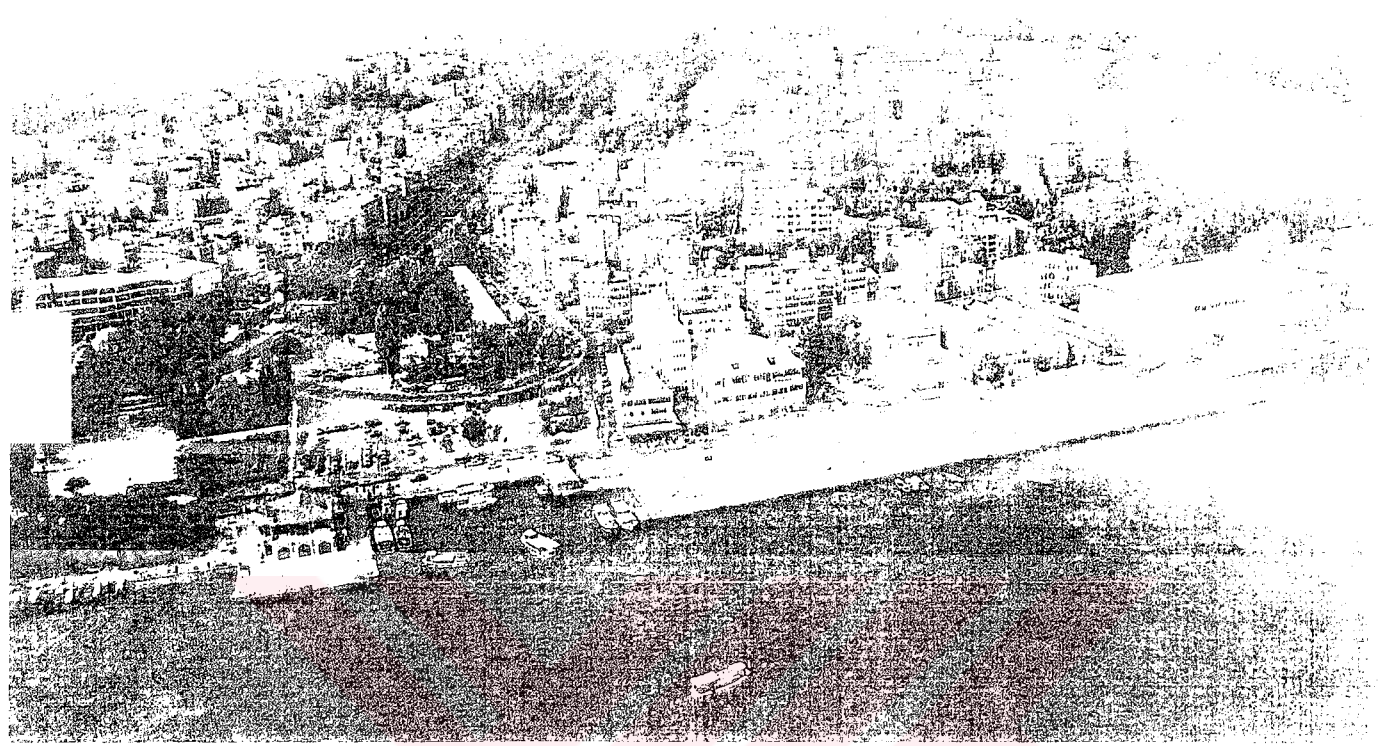

Fotoğraf 3 a Barbaros Bulvarı açıldıktan sonra Beşiktaş, 1950'ler, Tayfur, 1995:110

Bu önemli meydan Beşiktaş ve Barbaros Hayrettin Paşa İskeleleri ile İETT otobüsleri ve dolmuş duraklarını kapsar. (Fotoğraf 4) Bu taşıma fonksiyonlarının dışında bu meydan çevarında yoğun şekilde eğitim fonksiyonları yer almaktadır. Mimar Sinan Üniversitesi ve dershaneler dışında kaymakamlığın yanında İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuarı, Barbaros Bulvarı'nın bitiminde yer alan Yıldız Teknik Üniversitesi ve Sabancı Lisesi ile çevredeki eğitim kurumları Beşiktaş Meydanı'ndaki öğrenci yoğunluğunu artırmaktadır.

Bu fonksiyonların dışında meydanın sınırlarında yer alan kaymakamlık, belediye ve askerlik şubesi bu meydan çevresindeki idari fonksiyonları oluştururlar.

Çevredeki Swiss Otel, Çırağan , Conrad gibi oteller ile Denizcilik Müzesi, Dolmabahçe Sarayı, Akaretler Sıraevleri, Resim Heykel Müzesi meydan çevresindeki turistik işlevleri oluşturmaktadır. (Fotoğraf 4)

Fotoğraf / 3 Beşiktaş 1988, Yavuz, 1990, 139

iskelelerin varlığında yer alan sınırlı ölçekli yeşil alanlar ve Barbaros Hayrettin Piri'nin heykelinin önünde yer alan toren alanının kenarlarında oluşturulmuş yeşil alanlar da sınırlı sayıda bankıara rekreatif işlevleri görmektedir. (Fotoğraf 1, 12)

Bunların dışında Kesim Heykel Müzesi, Bahçe, Yıldız Korusu ve Barbaros Parkı da çevredeki diğer rekreatif fonksiyonların (Fotoğraf 10) Meclis çevreleyen coğrafyanın fonksiyon ncaresi ve ağırlıkla büro hizmetleri fonksiyonudur.

4.2. Beşiktaş Meydanı'nda İmarat Özelliklerini Değerlendirilmesi

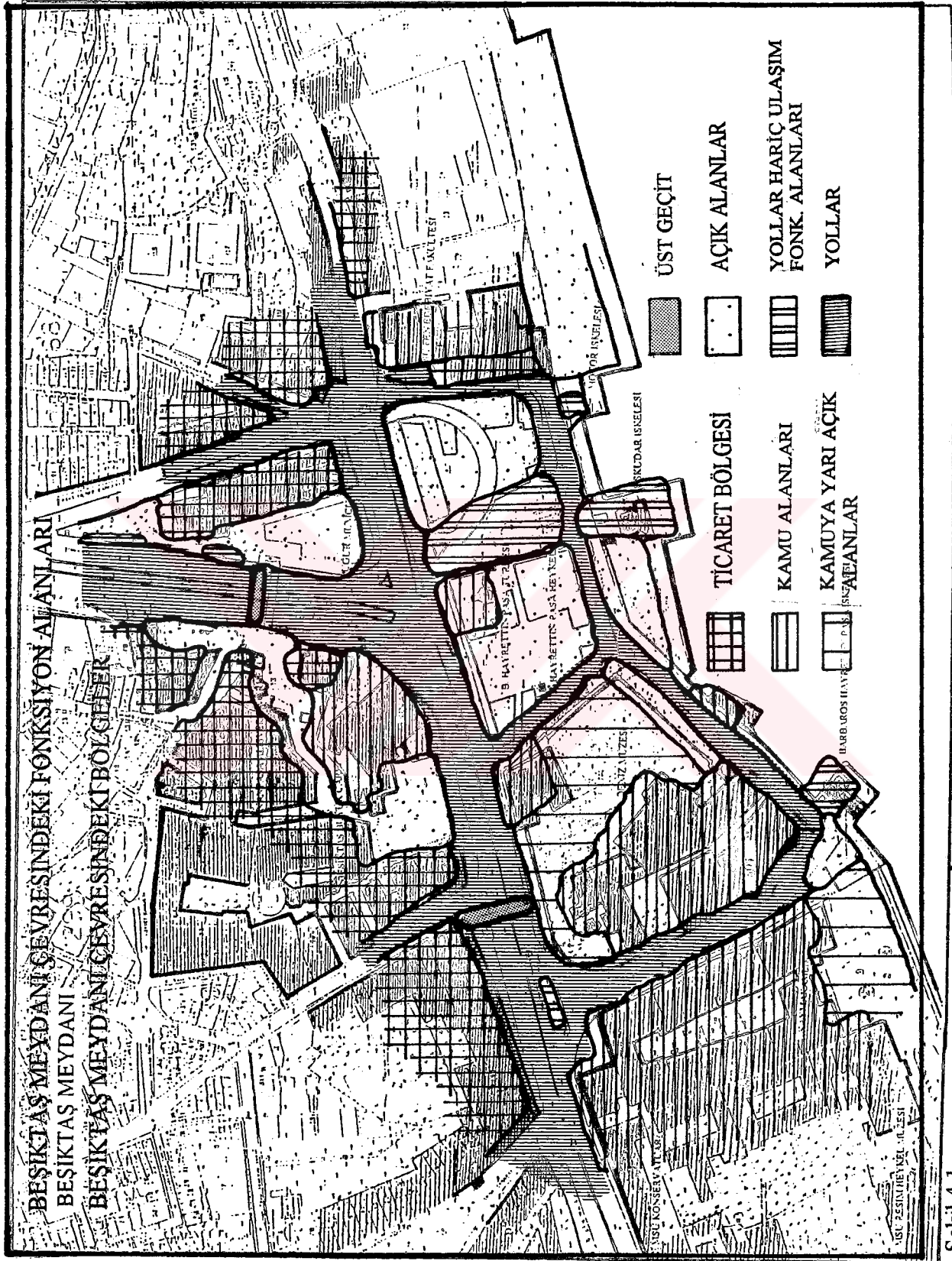
Şehirsel Bölge ve Dokular

Çalışma alanı geniş bir kentsel alan kapsamından dolayı konut ve sanayi alanları ile ilgili şehirsel bölge ve dokular okunur. Çalışma alanında ticaret bölgesi, imarî bölgeleri, rekreasyon ve donatı alanları gibi oldukça çeşitli fonksiyon alanları yer almaktadır. Bu alan içinde Domabahçe Caddesi'nin kuzeyi bankaları, bürolar, perakende ticaret alanı niteliği taşıırken caddenin güneyi Denizcilik Müzesi, Kaymakamlık, Minna,

Sinan Üniversitesi, tören meydanı, otobüs durakları gibi donatı alanlarını kapsamaktadır.
(Şekil 4.1)

Fotoğraf 4 Çalışma Alanına Genel Bakış, N. Erkan

Çalışma alanının batı sınırında yer alan Akaretler Sıraevleri de kentsel sistem içinde yapısal ve sosyal özellikleri ile ortaya çıkan bir şehirselleşme doku örneğidir.

Yapılan anketlerden elde edilen bilgilere göre, çalışma alanında en çok algılanan bölgeler alışveriş bölgeleri ve ulaşım odaklarıdır. Yapılan anketler sonucunda bu alanın en çok ulaşım (100 öğrenciden 87'si) ve alışveriş (100 öğrenciden 59'u) fonksiyonu için kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç da algıyı etkileyen etmenlerden ulaşım tarzı ve ihtiyaç öğelerinin mekanı algılamadaki etkinliğini gösteren etmenlerdir.

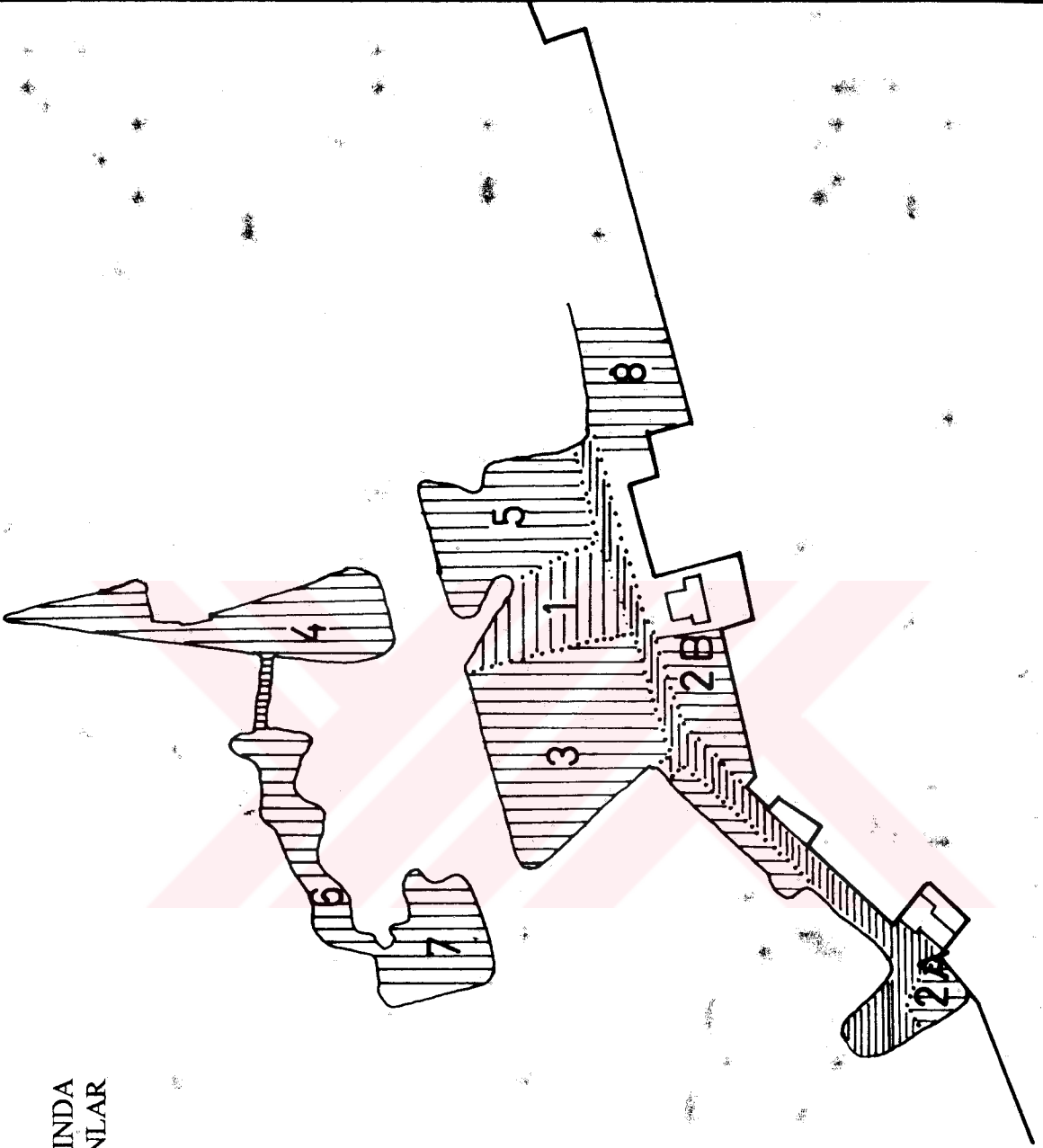
Kentsel Açık Alanlar ve Düğüm Noktaları

Kentsel açık alanlar söz konusu olduğunda çalışma alanı içinde birden çok açık alan, ardışık mekanlar söz konusudur. Aşağıda sıralanan mekanlar anketler sonucunda elde edilen verilere göre numaralandırılmaktadır. Ankette yer alan "Beşiktaş Meydanı'nda bulunan elemanlar ve fonksiyonlar" ile ilgi sorunun cevapları değerlendirilerek mekanlar kademelendirilmektedir. (Şekil 4.2)

1 no'lu açık alan Üsküdar İskelesi'nin kuzeyinde yer alan İETT Beşiktaş ana otobüs durağıdır. Yapılan anketler sonucunda Beşiktaş Meydanı denince en çok bu alanın tanımlandığı ortaya çıkmaktadır. Mekanlar içinde en yoğun olarak kullanılan mekandır. Bunun yanı sıra "Beşiktaş Meydanı'nda en çok sınırlendiren unsur nedir?" sorusuna yedi öğrenci, "Beşiktaş Meydanı'nda tedirgin eden unsur nedir?" sorusuna 4 öğrenci otobüsler otobüs durakları cevabını vermektedir. Bu mekan yoğun kullanıcı kitlesini kapsamakla birlikte aslında kullanıcılar tarafından rahat ve emniyetli bulunmamakta, sadece ulaşım amaçlı zorunluluklar nedeni ile kullanılmaktadır. (Şekil 4.2, Fotoğraf 4)

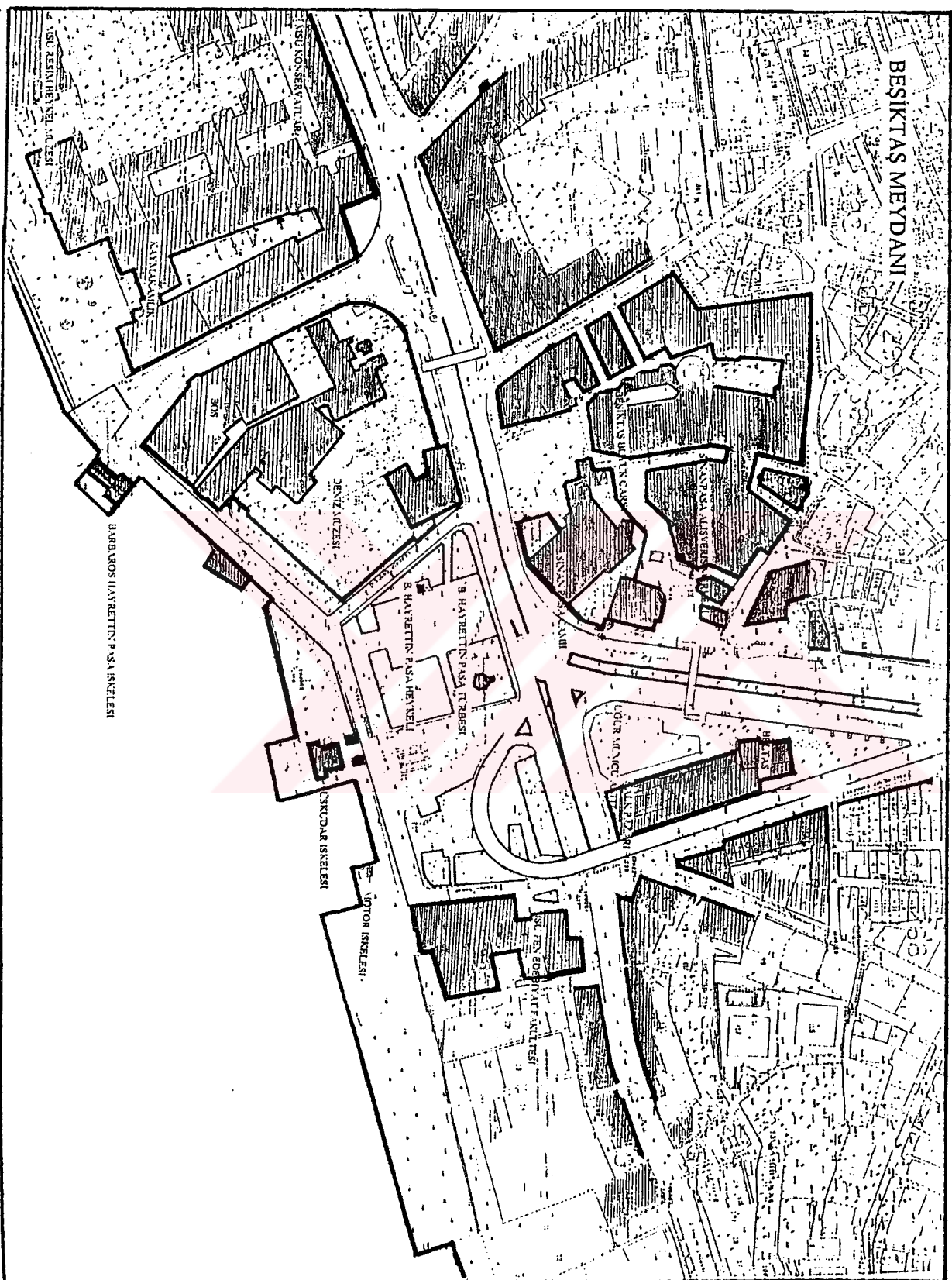
2A no'lu açık alan, çalışma alanının güney batısında yer alan Kadıköy İskelesi'nin yanında yer alan anketler sonucunda kullanıcılar tarafından 2. derecede Beşiktaş Meydanı olarak kabul edilen küçük parktır. Bu açık alanın sınırları güneyde iskele ve deniz, batısında Kaymakamlık'ın yüksek bahçe duvarı, kuzeyde ise araç yolu ile çevrilidir. Doğu ve kuzeydoğudaki görsel sınır ise eskiden tütün deposu olarak kullanılan bugün boş olan bakımsız 4 katlı yapıdır. Yapılan anketlerde randevu noktası olarak öğrencilerin altısı kız bu açık alanı tercih etmektedirler. Tercih sebebi olarak kolay bulunabilir olması ve bilinen bir yer olmasını göstermektedirler. Anketteki, Bu alanda Beşiktaş Meydanı'nda hoş

BEŞİKTAŞ
ÇALIŞMA ALANINDA
ARDIŞIK MEKANLAR

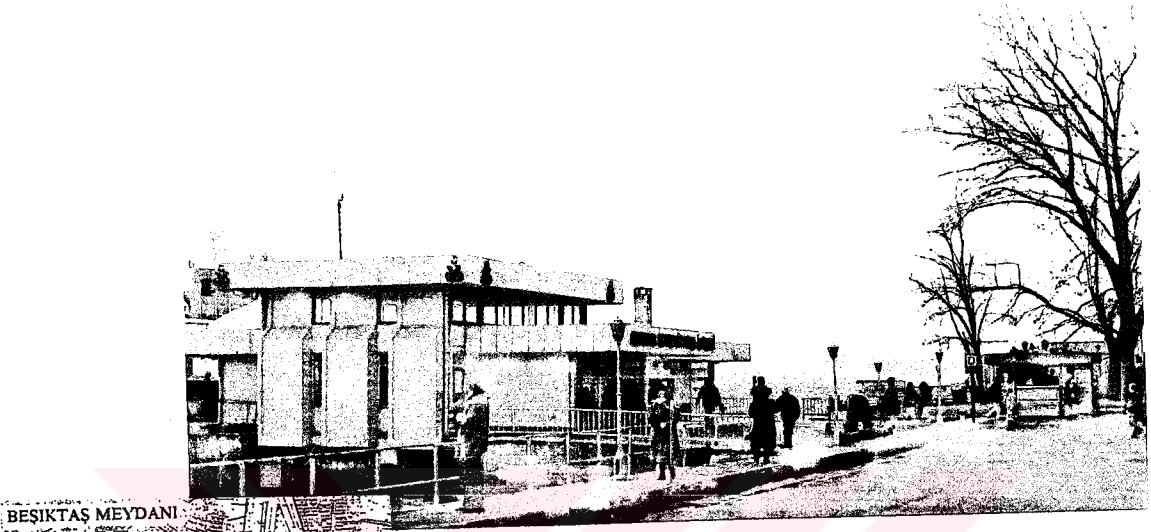

Gözlem ve anketlerden elde edilmiştir.

Şekil 4.2

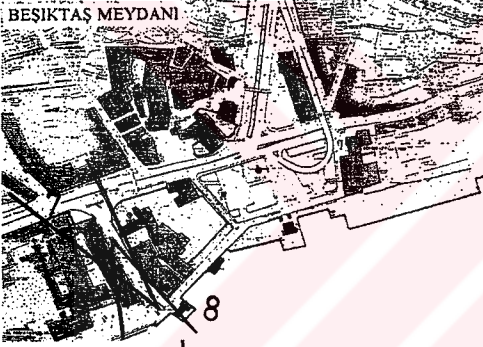
gidenler nedir ?" sorusuna öğrencilerin 24 'ü deniz, manzara unsurunun göstermiştir. Bu unsurların en iyi izlenebildiği üç alandan birisi bu açık alandır. Buna karşılık ankette yer alan sinirlendiren unsurlar sorusuna 11 öğrencinin cevabı dilenciler, falcı çingeneler ve işportacılar bu alanda oldukça kalabalık yer almaktadırlar. (Şekil 4.2, Fotoğraf 5,6,7,8,9)

Fotoğraf 5 Barbaros Hayrettin Paşa
(Kadıköy) İskelesi ve 2A no'lu Açık Alan,
(hafta içi öğlen 12:50) N. Erkan

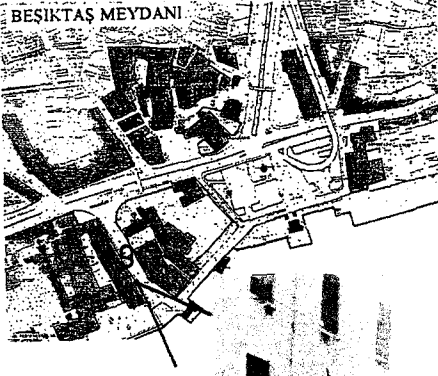
Fotoğraf 6 2A no'lu Açık Alan ve Kaymakamlık Eski Girişi, (hafta içi öğlen 12:50) N. Erkan

Fotoğraf 7 2A no'lu Açık Alandan Otobüs Duraklarına Bakış, (hafta içi sabah 8:40), N. Erkan

Fotoğraf 8 Duraklardan 2A no'lu Açık Alana Bakış, (hafta içi öğlen 12:35), N. Erkan

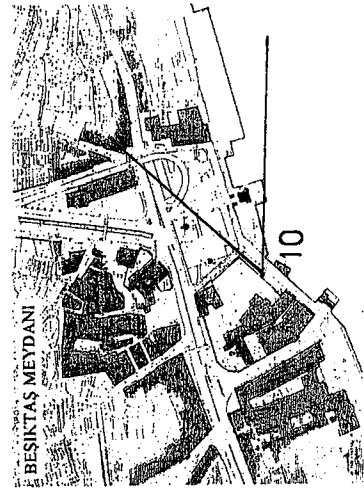
Fotoğraf 9 Duraklardan 2A no'lu Açık Alana Bakış, (hafta içi sabah 8:40), N. Erkan

2B no'lu açık alan, Üsküdar İskelesi'nin batısında yer alan parktır. Anketler bu parkın da 2. derecede meydan kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Bu alan ağaçları ve bankları ile her yaş grubundan insanın oturup dinlendiği ve manzara izlediği bir parktır. Bu park güneyde İstanbul Boğazı, kuzeyde İskele Caddesi, doğuda Üsküdar İskelesi, batıda Denizcilik Müzesi İskelesi ile Beşiktaş İlçesinin evsel sıvı atıklarının denize pompalandığı alan ile sınırlanmıştır. Anketteki "Beşiktaş Meydanı'nda randevu verseniz buluşma noktası neresi olurdu?" sorusunu 22 kişinin Üsküdar İskelesi olarak cevaplamasında iskele yakınındaki parkın etkisi vardır. Yine ankette "Beşiktaş Meydanı'nda hoşunuza giden?" sorusuna dört öğrenci parklar diye cevap vermiştir. (Şekil 4.2, Fotoğraf 4, 10)

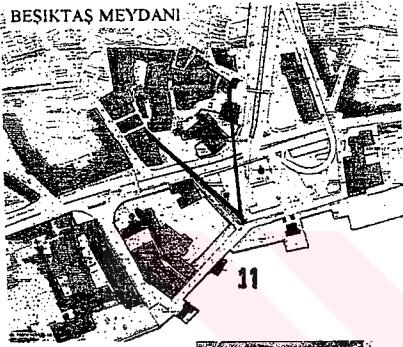
3 no'lu açık alan, kuzeydoğu köşesinde Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesinin, batısında Hayrettin Paşa'nın heykelinin yer aldığı etrafı bitkiler ile sınırlandırılmış tören meydanı kuzeyde kot farkı ile Barbaros Bulvarı, Dolmabahçe caddesi, Çırağan Caddesi'nin kesiştiği kavşaktan ayrılmıştır. Özellikle doğusunda yer alan İETT otobüsleri

Fotoğraf 10 Üsküdar İskelesi ve Batısındaki Park, N. Erkan

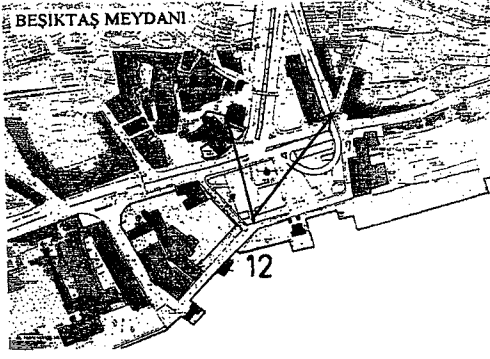

terminalinden yüksek çalı tipli bitki örtüsü ile ayrılmıştır. Yılın belli günlerinde tören meydanı ve konser alanı olarak kullanılmaktadır. Bu günler dışında sadece içinden geçilip gidilen, otobüs bekleyen ilkokul öğrencilerinin top oynadığı bir alandır. Bu alanda sınırlı sayıda bank yer almaktadır ancak özellikle güneşe açık bir mekan olduğundan yaz günleri dinlenmek için tercih edilmeyen bir mekandır. Ankette yer alan “Beşiktaş Meydanı denince akla gelen ?” sorusunu 11 öğrenci Barbaros Hayrettin Paşa Heykeli olarak cevaplamışlardır. “Beşiktaş Meydanı’nın sembol sizce nedir?” sorusuna ise 15 öğrenci bu alanda yer alan heykeli göstermiştir. (Şekil 4.2, Fotoğraf 4, 11, 12)

Fotoğraf 11 3 nò lu Açık Alan ve Barbaros Hayrettin Paşa Heykeli, N. Erkan

4 no’lu alan, batıda Barbaros Bulvarı, doğuda Beltaş, Halk Pazarı, güneyde Çırağan Caddesi ile sınırlı üçgen formlu bir alandır. Otobüs ve dolmuş durakları ile yoğun bir ulaşım odağıdır. Bu alanda da küçük dükkanlar, büfeler, işportacılar, telefon klübeleri yer alır. Alanın güney yarısında Uğur Mumcu Anıtı, çeşme ve banklar vardır. Daha çok

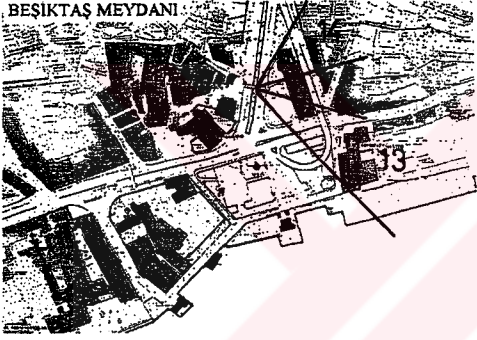

Fotoğraf 12 3 no'lu Açık Alan ve Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi, N. Erkan

ulaşım ve alış veriş amaçlı kullanılan bu alanı orta yaş üstü nüfusun dinlenme amaçlı kullandığı gözlenmiştir. (Şekil 4.2, Fotoğraf 13, 14)

5 no'lu açık alan, Çırağan caddesi ile Barbaros Bulvarı'nı birbirine bağlayan üst geçitli araç yolunun altındaki ve çevresindeki açık alandır (Şekil 4.2). Bu alan doğuda araç yolu ve restaurant binaları ile Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi ile, kuzeyde parmaklıklarla ayrılmış Çırağan caddesi ile, batıda İETT otobüsleri terminali ile sınırlıdır. Bu açık alan içinde geçidin altında küçük dükkanlar, büfe, WC, çeşme, bankamatik kabini, İETT bilet gişeleri yer alır. (Fotoğraf 15,16)

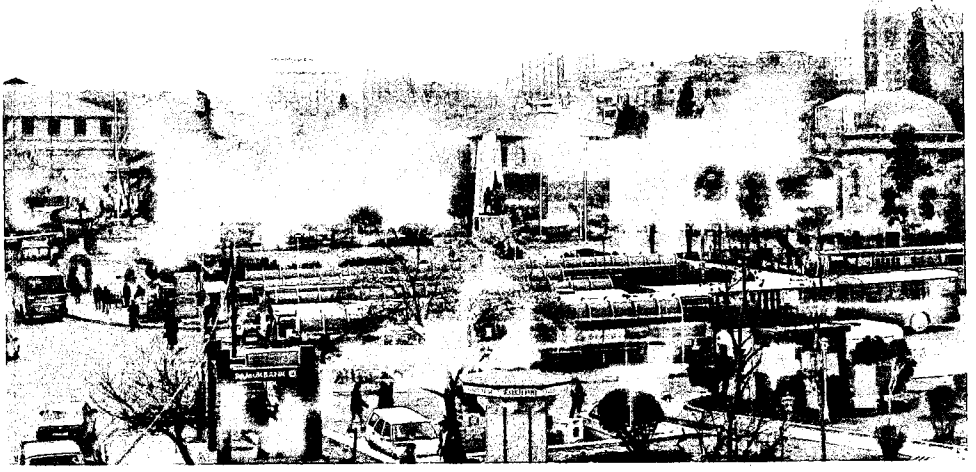
İşportacıların yoğun yer aldığı, insanların sadece gelip geçmek için kullandığı bu mekan bankları olmasına rağmen dinlenmek için kullanılmamaktadır. (Fotoğraf 17)

Fotoğraf 13 4 no'lu Açık Alanda
Halk Pazarının Arkası, N. Erkan

Fotoğraf 14 3 no'lu Açık Alanda Beltaş ve İşportacılar, N. Erkan

Fotoğraf 15 1, 3 ve 5 no'lu Açık Alanlar,
N. Erkan

Fotoğraf 16 5 no'lu Açık Alan, N. Erkan

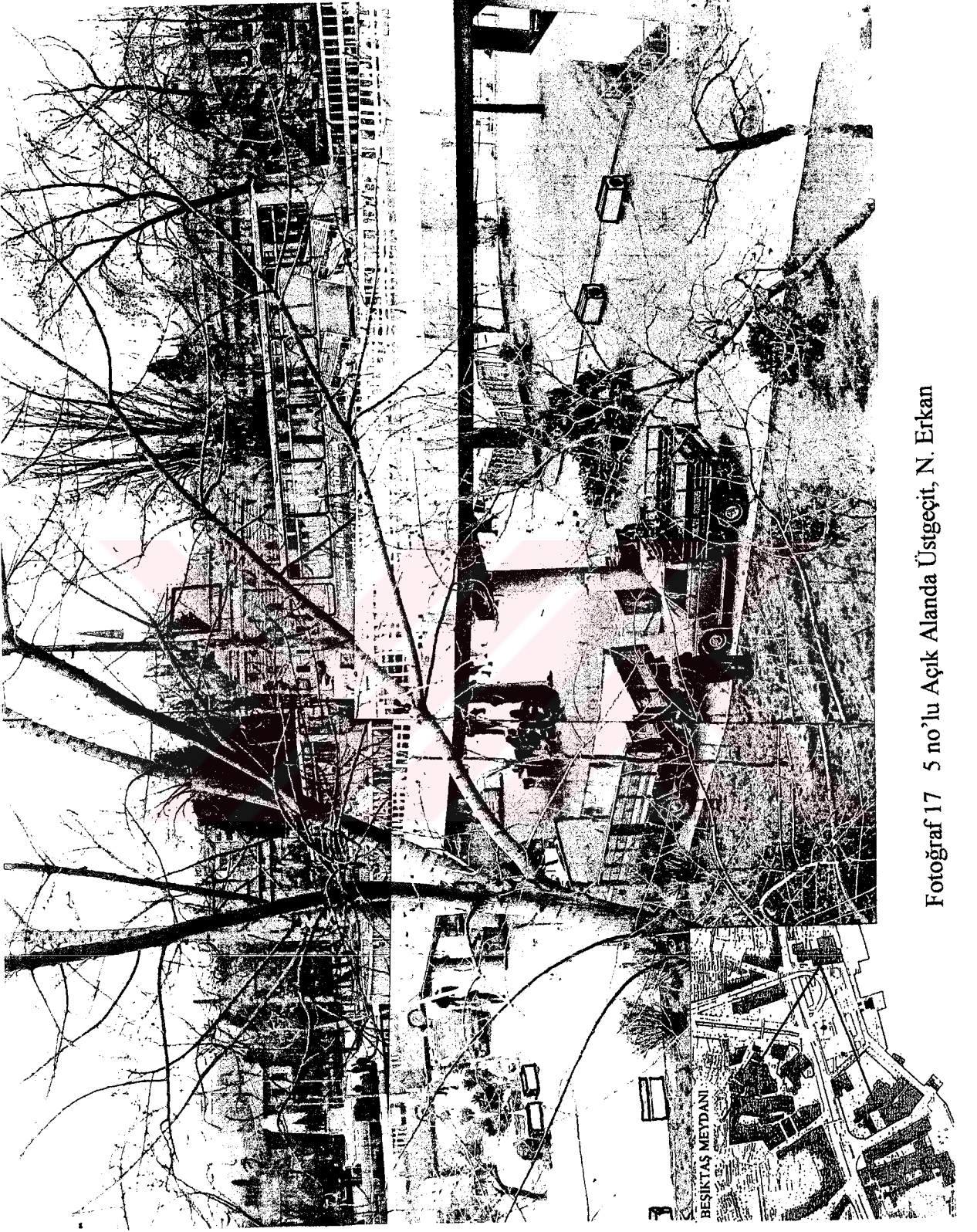
6 no'lu alan, Sinanpaşa Merkezi, pastane ve Sinanpaşa Camii ile sınırlanmış dar yaya alanıdır (Şekil 4.2, Fotoğraf 18, 19). Üst geçit ile 5 no'lu alana bağlanmaktadır (Fotoğraf 20). Mc Donald'ın bu alanda yer alması ve yaya mekanı olması bu mekanın kullanımını artırmıştır. “Randevu noktası” olarak öğrencilerin sekizi Mc Donald's'ın önünü tercih ederken, neden olarak mekanın bilinir, sakin ve güvenli oluşunu göstermişlerdir. Yapılan gözlemler bu mekanda işportacı ve dilencilerin diğer alanlarda olduğu kadar çok olmadığını ortaya koymuştur. Bu da bu mekanı “beklemek” için daha çok tercih edilir hale getirmektedir.

7 no'lu alanın doğusunda Sinanpaşa Camii, batısında dükkanların arka cepheleri, kuzeyinde Büyük Beşiktaş Çarşısı, güneyde Dolmabahçe Caddesi ve caddenin diğer tarafında Denizcilik Müzesi yer almaktadır (Şekil 4.2, Fotoğraf 21, 22, 23). Migros'un yıkılmasıyla oluşturulan bu alanda yapılan gözlem ve anketler sonucunda buranın işlevsel olarak kullanılmadığı sadece çok az kişi tarafından Beşiktaş Çarşısına giriş için kullanıldığı tespit edilmiştir.

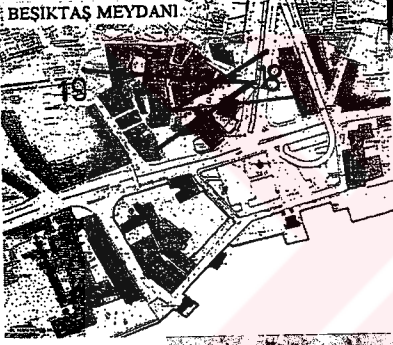
Motor iskelesinin doğusunda yer alan 8 no'lu park ise çay bahçesi ve çocuk parkıyla rekreatif amaçlı yoğun kullanılan bir parktır (Şekil 4.2, Fotoğraf 24). “Randevu noktası” sorusuna bir kişi bu parkın içindeki çocuk oyun alanı içinde eskiden yer alan dinozoru göstermiştir.

Kısaca çalışma alanı içindeki kentsel açık alanlar gerek sınırları gerekse işlevleri açısından tam anlamıyla meydan fonksiyonunu yerine getiremeyen açık alanlardır. Bu açık alanlar ulaşım odakları ve aksları ile parçalanmış rekreasyon alanlarıdır. Tüm bu alanlar çeşitli fonksiyonlar ve yapılar ile bölündüğünden işlev alanları arasında bir bütünlük ve süreklilik söz konusu değildir.

Bunların dışında iskelelerin önleri, otobüs ve dolmuş durakları da ulaşım fonksiyonlu yaya toplanma ve düğüm noktalarıdır. (Şekil 4.3, 4.4, 4.6)

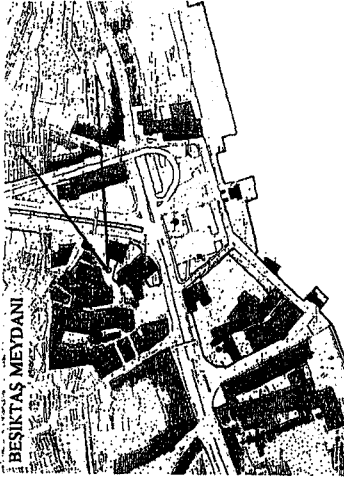
Fotoğraf 17 5 no'lu Açık Alanda Üstgeçit, N. Erkan

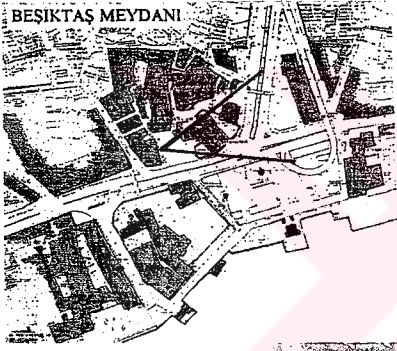
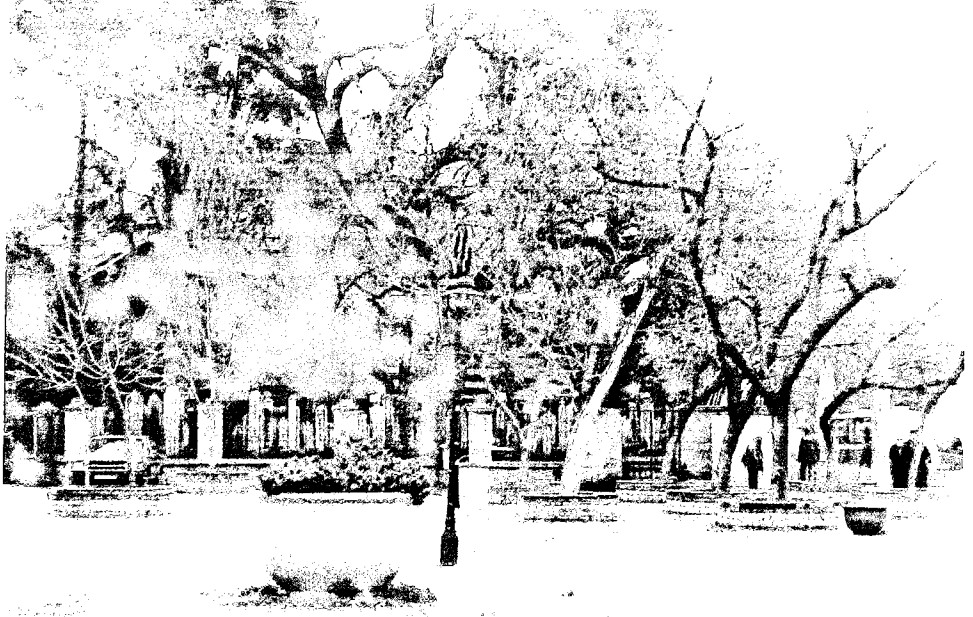
Fotoğraf 18 Büyük Beşiktaş Çarşısı'ndan
6 no'lu Açık Alana Bakış, N. Erkan

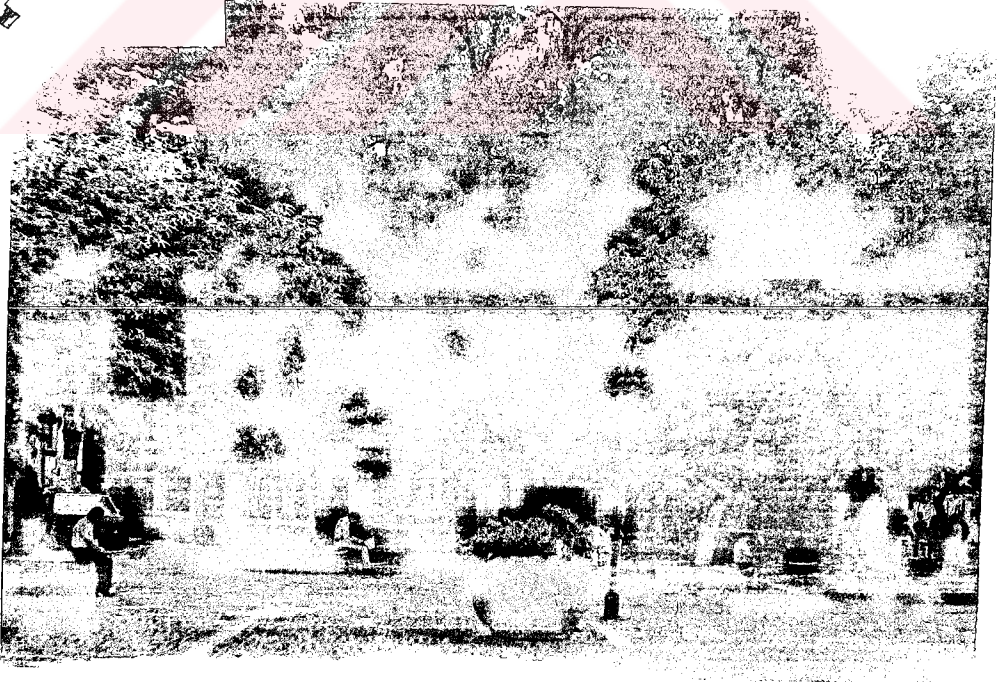
Fotoğraf 19 Yaya Üstgeçidinden 6 no'lu Açık Alan ve Mc Donald's, N. Erkan

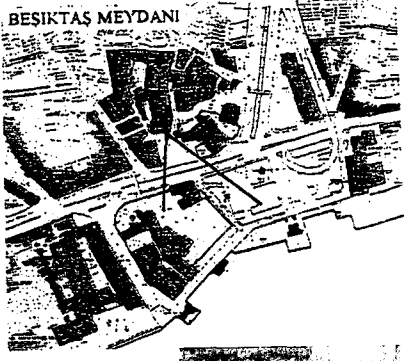
Fotoğraf 20 6 no'lu Açık Alanda Mc Donald's'in Önü, N. Erkan

Fotoğraf 21 7 no'lu Açık Alandan Sinan Paşa Camii'ne Doğru Bakış, (kış), N. Erkan

Fotoğraf 22 7 no'lu Açık Alandan Sinan Paşa Camii'ne Doğru Bakış, (bahar), N. Erkan

Fotoğraf 23 7 no'lu Açık Alan ve Denizcilik Müzesi , N. Erkan

Yapılan anketlerde "randevu noktası" sorusuna en sık tekrarlanan (%58) cevap "iskele"dir (Fotoğraf 5, 25, 26). Neden olarak kolay ulaşım, görünür ve bilinir olması gösterilmiştir. İskele cevabından sonra eşit oranda (%8) Mc Donald's'ın (Fotoğraf 20) önü ve Heykelin önü (Fotoğraf 11) gösterilmiştir.

Sınırlar

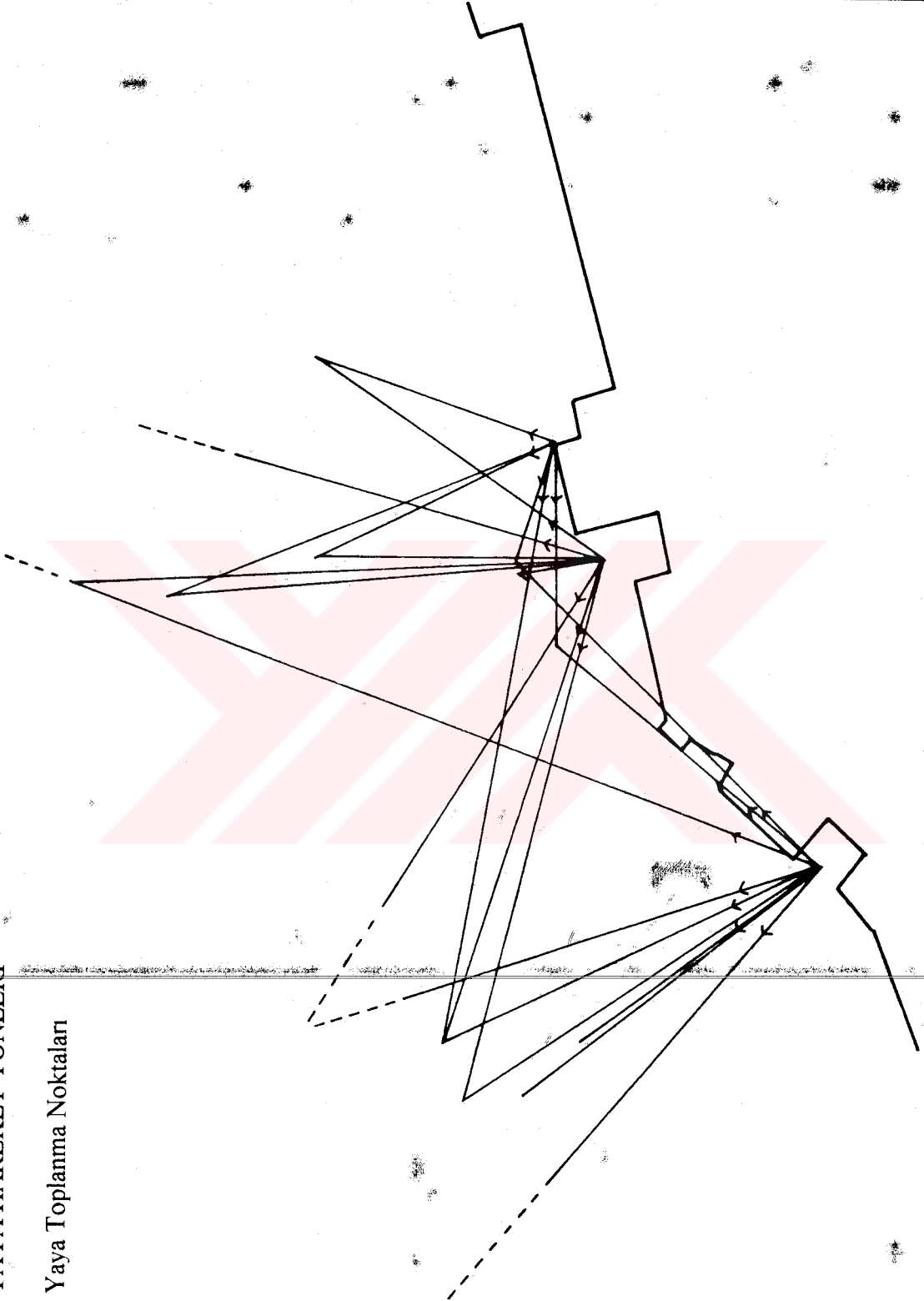
Çalışma alanı içindeki en belirgin sınır İstanbul Boğazı'dır. Bunun dışında çalışma alanının güneybatı sınırını oluşturan Kaymakamlık binasının uzun, tekdüze, dış mekana kapalı duvarıdır. Ayrıca MSÜ ve restaurant yapıları, kuzeydeki dükkanlar, bankalar, büro binaları ve halk pazarı da alanın doğu ve kuzey sınırını oluşturmaktadır. (Şekil 4.5, Fotoğraf 4, 10) İşlevsel sınırları ise Dolmabahçe Caddesi, caddenin kuzeyinde yer alan ticaret fonksiyonu ve Sinanpaşa, Büyük Beşiktaş Alışveriş Merkezleridir. Bu merkezler aynı zamanda görsel olarak da sınır oluşturmaktadırlar. Yapılan anketlerde iki öğrenci "tedirgin eden unsur" sorusuna "sınırsızlık" cevabını vermişlerdir.

Fotoğraf 24 Üsküdar İskelesi'nin Doğusundaki Park ve Motorlar, N. Erkan

YAYA HAREKET YÖNLERİ

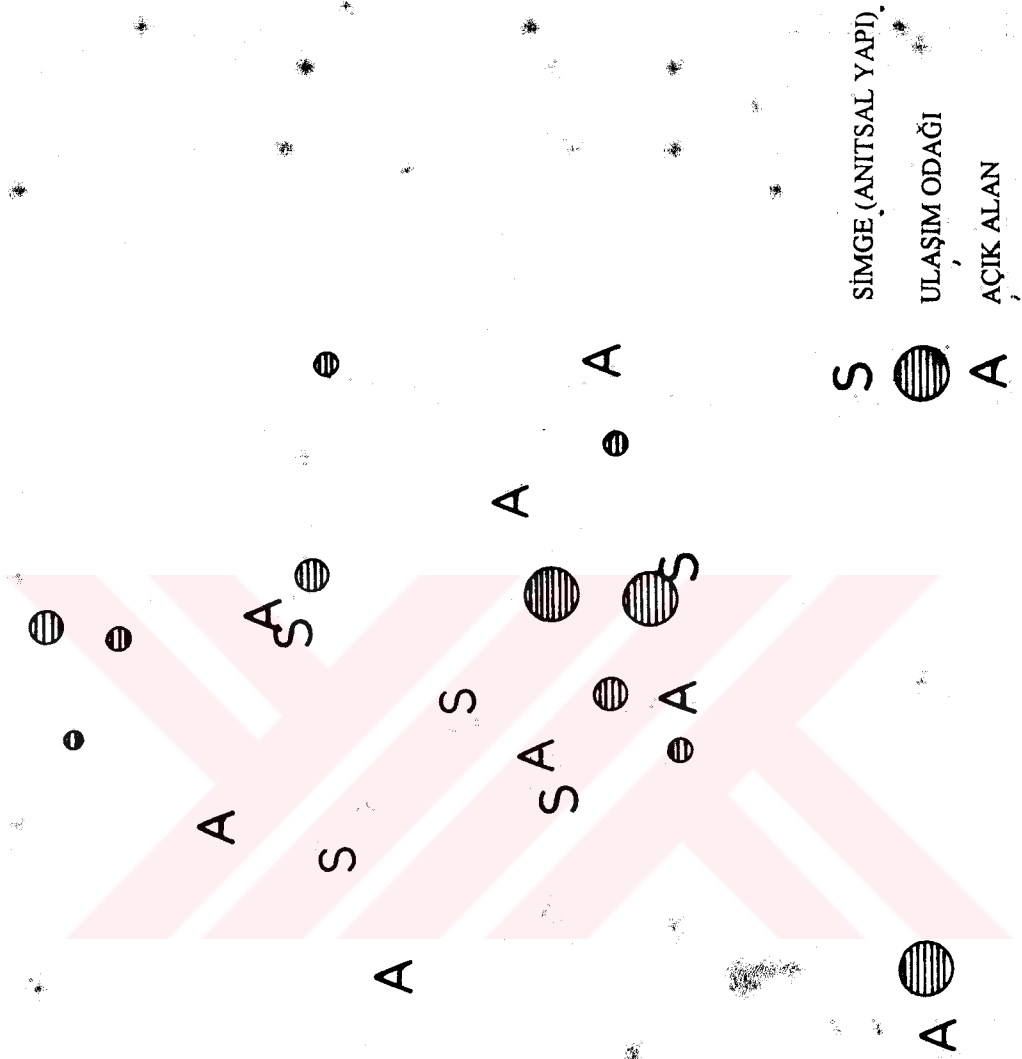
Yaya Toplanma Noktaları

Şekil 4.3

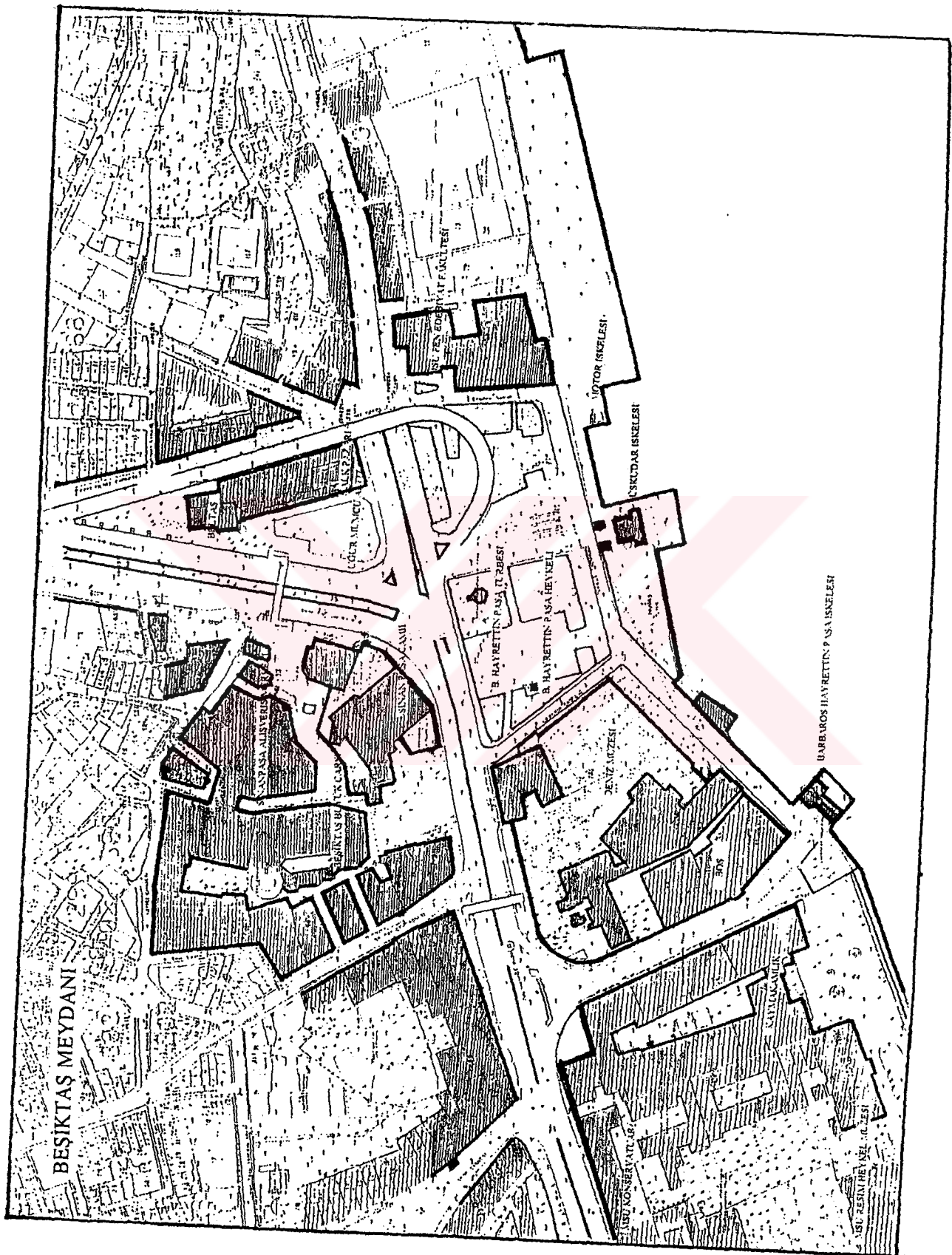
Gözlemlerden elde edilmiştir.

BEŞİKTAŞ MEYDANI ÇEVRESİNDE İMAJ ÖGELERİ

Gözlem ve anketlerden elde edilmiştir.

Şekil 4.4

Bunun dışında “Beşiktaş Meydanı denince akla gelen nedir?” sorusuna bir öğrenciden “algılanamayan” cevabı gelmiştir. Aynı soruya kız öğrencilerin 8’inden tanımsızlık, karmaşa ve algılanamayan cevapları alınmıştır.

Yollar

Çalışma alanı içinde yollar büyük önem taşımaktadır. Dolmabahçe Caddesi 20-25 m’lik genişliği, yoğun trafiği ile bir sınır, özellikle orta refüjde yer alan parmaklıklar (Fotoğraf 27) ile yayalar için geçilmez bir engel oluşturmaktadır. (Şekil 4.5, 4.6)

Bunun dışında İskele Caddesi, Barbaros Bulvarı ve bulvarı Ortaköy yönüne giden Çırağan Caddesi’ne (Dolmabahçe Caddesi’nin devamı) bağlayan üstgeçit hem işlevsel hem de görsel olarak çalışma alanında önem taşıyan yollardır.

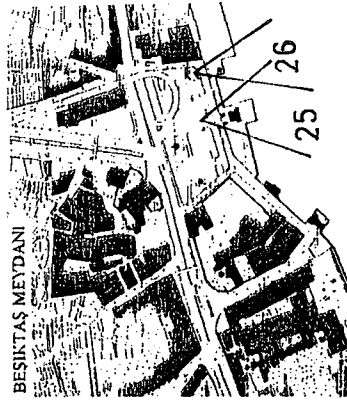
Çalışma alanı içindeki yollar yayalara rahat ulaşım imkanı vermeyen, araçlar tarafından yoğun olarak kullanılan ulaşım akslarıdır. Yapılan anketlerin sonucunda “tedirgin eden ve sinirlendiren unsurlar” başlığı altında en çok tekrarlanan trafik, trafik kazaları, trafik ışıkları ve üst geçitler cevaplarıdır. Bu cevaplarda yayaların bu çalışma alanında rahat ve güvenli olamadıklarını, bunun sonucunda bu mekanı çoğunlukla sadece ulaşım amaçlı kullandıklarını ortaya koymaktadır.

Anıtsal Ögeler

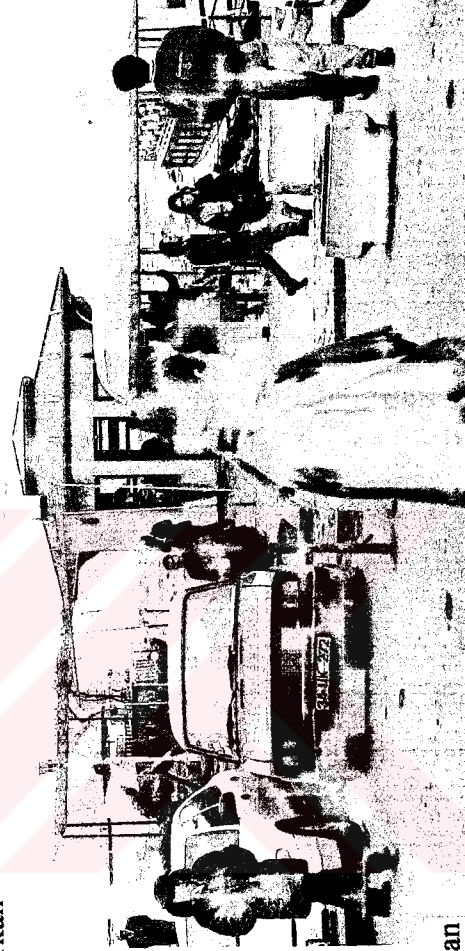
Çalışma alanı içinde Barbaros Hayrettin Paşa Heykeli (Fotoğraf 11), Üsküdar İskelesi (Fotoğraf 25), Sinan Paşa Camii (Fotoğraf 1, 2, 11, 21) ile Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (Fotoğraf 12, 15) çalışma alanı içindeki anıtsal öğeleri oluştururlar (Şekil 4.4, 4.5). Yapılan anketlerin sonucunda “Beşiktaş Meydanı’nın sembolü nedir ?” sorusuna öğrencilerin % 22’si bir yapı ya da heykel adı verirken, % 8’si (erkeklerin % 5’i, kızların % 3’ü) Beşiktaş Jimnastik Klübünü ve Kartal sembolü’nü göstermişlerdir. Anketlerde “Beşiktaş Meydanı’nın sembolü sizce ne olmalıdır?” sorusuna en sık tekrarlanan cevap “heykel” olmuştur. Hoşa giden unsurlar içinde çok yüksek oranda imaj öğeleri açısından doğal anıt kabul edilen sahil ve boğaz gösterilmiştir.

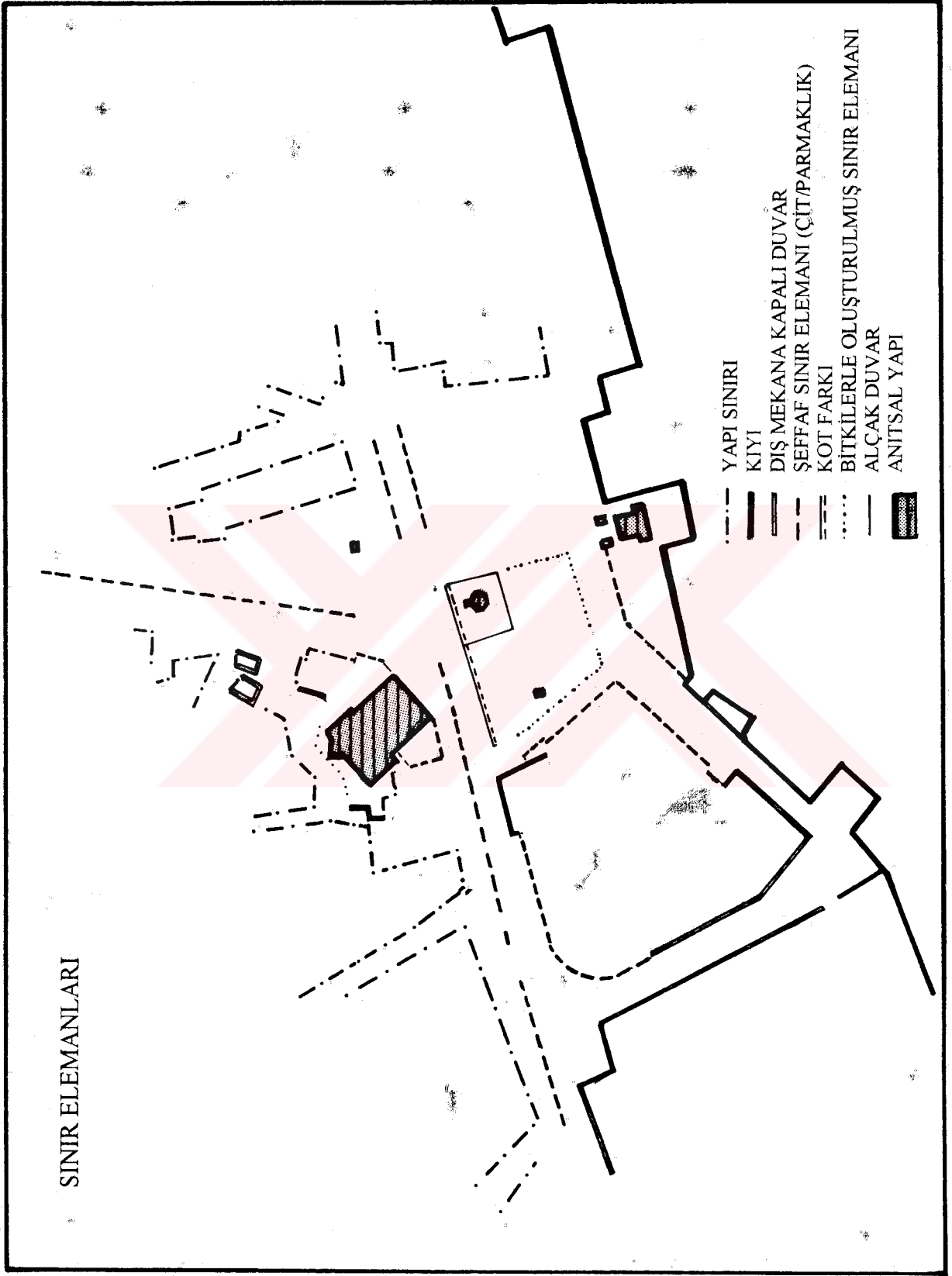

Fotoğraf 25 Üsküdar İskelesi, N. Erkan

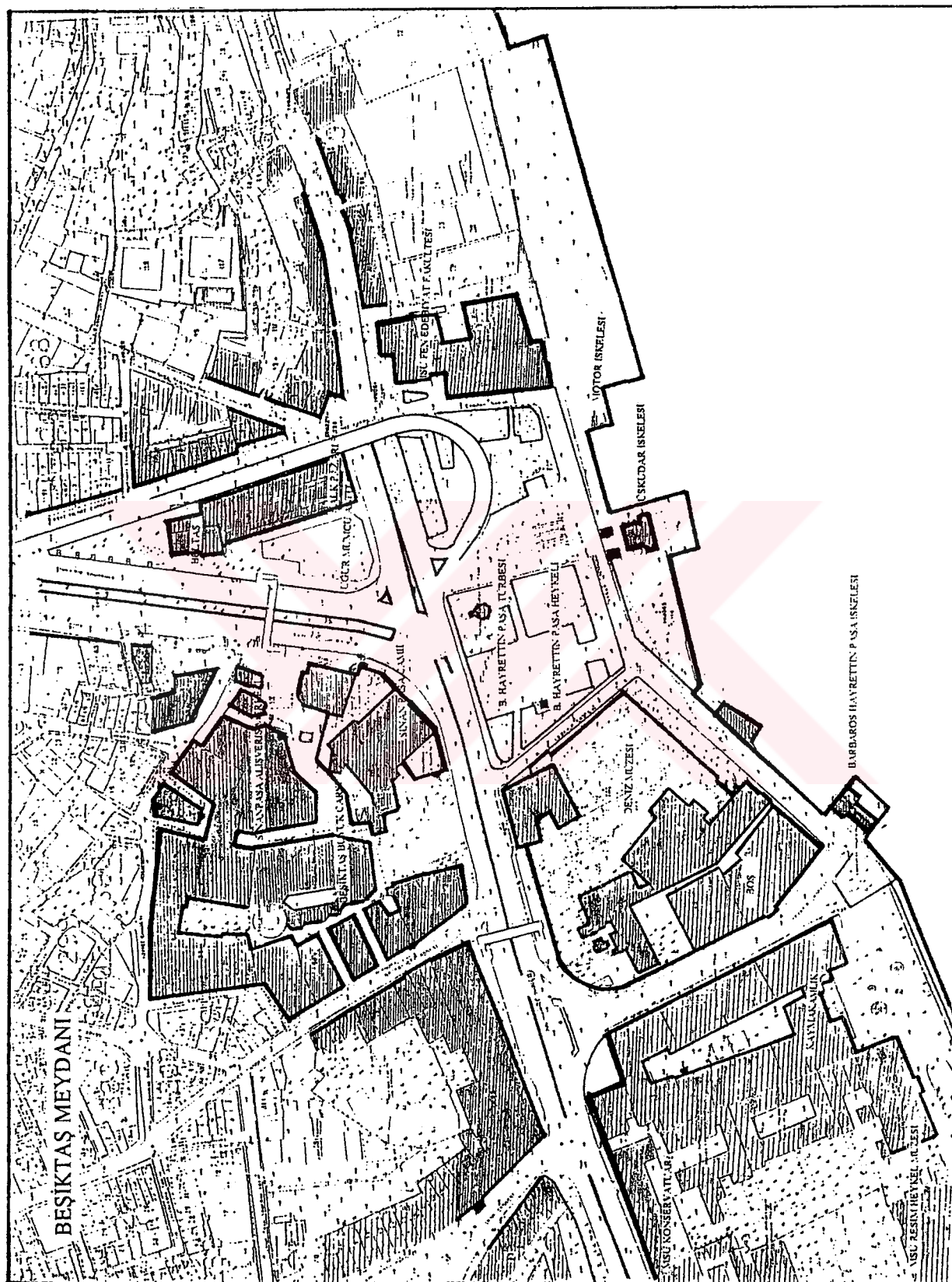
Fotoğraf 26 Motor İskelesi, N. Erkan

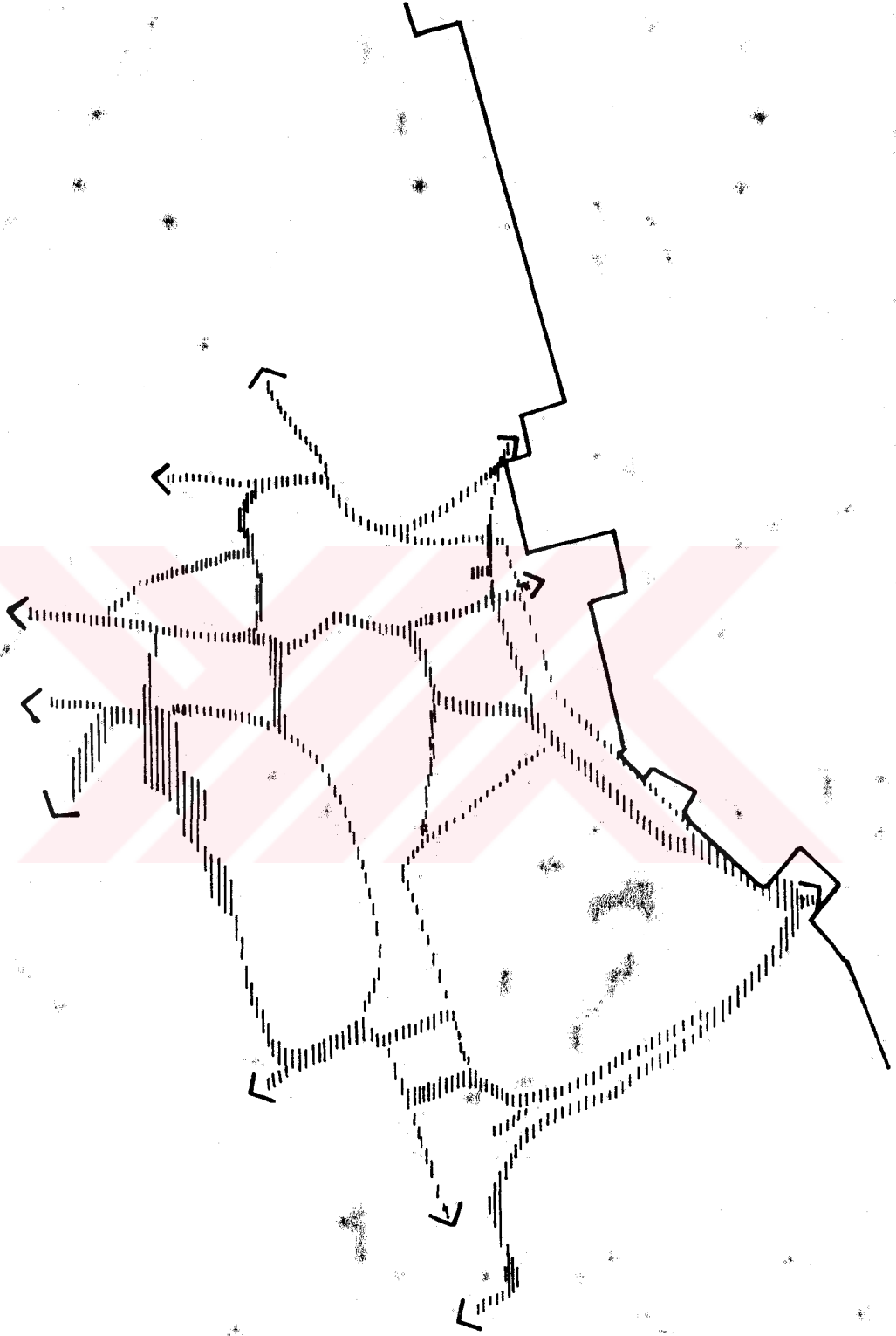

Gözlem ve anketlerden elde edilmiştir.

Şekil 4.5

YAYA ULAŖIM AKSLARI

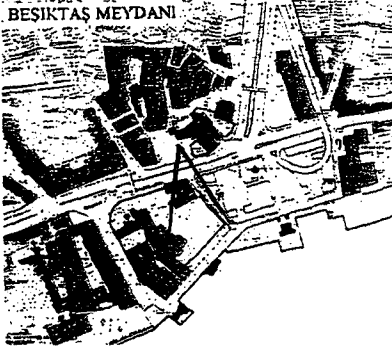

Gözlemlerden elde edilmiştir. Şekil 4.6

BEŞİKTAŞ MEYDANI VE ÇEVRESİNDE
ARAÇ YOLLARI

SARBAROS HAYRETT: PASA ISKIFESI

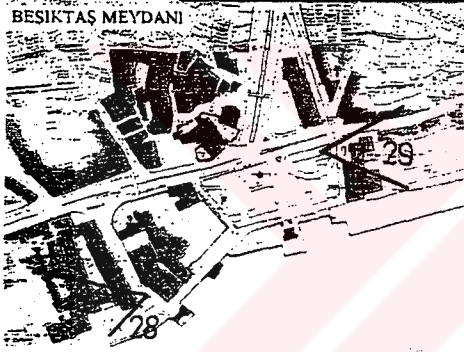
1520 JANAH NISAR ISI

Fotoğraf 27 Dolmabahçe Caddesi Ortasındaki Parmaklıklar ve Deniz Müzesi Tabelası, N. Erkan

İşaret Ögeleri

Çalışma alanı içinde yeralan 3 çeşme (motor iskelesi önünde (Fotoğraf 4), halk pazarının batısında (Fotoğraf 13), (Sinan Paşa Camii batısında), Deniz Müzesinin bahçesinde ve tören alanının çevresinde yer alan tarihi toplar (Fotoğraf 11) bu alan içindeki işaretlerden bazılarıdır. Bunların yanı sıra kaymakamlığın kapısı önündeki yön tabelaları (Fotoğraf 28), Deniz Müzesi (Fotoğraf 27), Barbaros Hayrettin Paşa İskelesi (Fotoğraf 5), Mimar Sinan Üniversitesi tabelaları (Fotoğraf 29) da yol, yön ve fonksiyon belirten işaret öğeleridir.

Fotoğraf 28 Kaymakamlığın Kapısı
Önündeki Yön Tabelaları, N. Erkan

Fotoğraf 29 Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü ve Trafik Tabelaları, N. Erkan

BÖLÜM 5

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çevre psikolojisi bağlamında; çevre başlığı altında, çevrenin tanımı çevreyi oluşturan fiziksel ve davranışsal elemanlar, mekan başlığı altında sosyal mekan, psikolojik mekan ve kentsel mekan incelenmekte, mekan, insan ölçeği ilişkisi araştırılmaktadır.

Mekan, insan ve çevre psikolojisi ilişkisi, bağlamında çevre imajı, işlevi, oluşum süreci, özellikleri ve öğeleri belirlenmekte, elde edilen bilgiler ışığında Beşiktaş Meydanı imaj öğeleri bağlamında incelenmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen verilere göre; insanlar kendi ölçülerinde olan, algılanması, dolayısıyla zihinde imajının oluşturulması kolay, fonksiyonları ile uyumlu, iklim koşulları ile barışık, yayalar için emniyetli olan mekanları daha kolay benimsemekte ve daha çok kullanmaktadırlar.

Yapılan gözlemlerden çalışma alanında da zorunlu haller dışında (otobüs, vapur v.s. beklemek gibi) uzun süre vakit geçirilen alanların iskelelerin yanlarında yer alan parklar (2A, 2B no'lu açık alanlar) olduğu tespit edilmiştir. Tören meydanında yer alan bankların yerine bu parkların tercih edilmesinin nedeni, tören meydanının ölçeğinin büyük oluşu, yeterli sınırlamanın olmaması, tercih edilen parkların ise denize daha yakın, ağaçlar ile güneşten korunmuş olması ve insan boyutlarına yakın ölçekte olmalarıdır.

Tezin önermelerini ayrıntılı analiz etmek üzere Beşiktaş Meydanı'nın kullanıcı grubu olan Yıldız Teknik Üniversitesi ana kampüsü öğrencilerinden 50 adet kız, 50 adet erkek öğrenci bunların 50 adedi şehir planlama ve mimarlık bölümü öğrencisi, geri kalan 50 adedi diğer bölüm öğrencileri olmak üzere toplam 100 öğrenci ile anket yapılmıştır. Çalışma alanında yapılan gözlemlerin yanı sıra 30 öğrenciye Beşiktaş Meydanı'nın şeması çizdirilerek incelenmiştir.

Bu anket, gözlem ve çizimlerden elde edilen sonuçlara göre; çevresel imaj oluşumunu etkileyen en temel faktör algılamadır. Bu doğrultuda algıyı etkileyen etmenlerin temelde imajı da etkilediğini söylemek doğru olur. Örneğin algıyı etkileyen "mekan ile ilgili deneyim" faktörü kişinin zihinsel imaj haritasına da yansımaktadır. 30 öğrenciye

yaptırılan çizimlerde bir öğrenci diğer öğrencilere göre çalışma alanını önemli oranda az eksik ve çok az boyut hatasıyla çizmiştir. Bunun nedeni araştırıldığında öğrencinin daha önce bir derste ödev olarak aynı mekanı analiz ettiği ve mekan ile ilgili deneyim kazandığı ortaya çıkmıştır (Şekil Ek 3.1).

Buna karşılık Avrupa Yakası'nda oturan ve çalışma alanını Anadolu Yakası'ndaki arkadaşları kadar yoğun kullanmayan bir öğrencinin çizimindeki ölçek ve boyutların gerçek oranlardan oldukça fazla sapmış olduğu izlenmektedir. Bu da oluşturulan zihinsel haritaların ve imajın dolaysız olarak deneyimle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra ulaşım tarzının da imaj oluşturmada etkin olduğu yapılan araştırmalar ile ortaya konulmaktadır. Öğrencilerin çizimlerinin 4/5'ünde Barbaros Bulvarı'ndan Çırağan Caddesi'ne bağlanan üstgeçitin çizilmediği ya da yanlış çizildiği tespit edilmiştir (Şekil Ek 3.3, Ek 3.4, Ek 3.5). Bunun nedeni üst geçitin sadece Barbaros Bulvarı'dan gelerek Ortaköy yönüne giden özel araçlar ile Yıldız yönünden gelerek Beşiktaş ana otobüs durağına (1 no'lu açık alan) giden İETT otobüsleri tarafından kullanılması ve denek öğrencilerin bu otobüsleri pek kullanmamasıdır. Ayrıca öğrencilerin bu geçidi yanlış çizmelerinin diğer bir nedeni de yaya olarak geçidi tam algılayamamalarıdır. Öyle ki yayalar bu geçidin altından geçmekte ve geçit geniş bir kavis çizerek ana yola bağlandığından, tam olarak nereden nereye bağlandığının izleyememektedirler.

Beşiktaş Meydanı ile ilgili öğrenciler ile yapılan anket çalışması sonucunda; ankete katılan öğrencilerin % 36'sının zihninde Beşiktaş Meydanı ile ilgili olarak "ulaşım odağı" imgesi olduğu tespit edilmektedir. Öğrencilerin % 85'inin bu meydanı öncelikle ulaşım amaçlı kullandıkları dikkate alınır ise imaj ve fonksiyon ilişkisi desteklenmektedir. Ayrıca meydanı kullanım amacıyla % 64 ile "fotokopi çekirmek" yer almaktadır. Bu da öğrencilerin bu meydanı ulaşım ve fotokopi-ozalit fonksiyonları ile özdeşleştirmelerine neden olmaktadır. Sonuç olarak çevresel imajın, mekan fonksiyonlarının yanı sıra kullanıcı gruplarının kullanım amaçları ile de biçimlendiği ortaya çıkmaktadır.

Anket çalışmasından elde edilen bir başka sonuç "meydanı en çok kim kullanıyor?" sorusuna % 49 oranında "öğrenciler" cevabının alınmasıdır. Çalışma alanı çevresindeki eğitim tesisleri göz önünde tutulduğunda ankete katılan öğrencilerin gözlemlerinde

yanılmadıkları yani mekanı büyük oranda öğrencilerin kullandığı desteklenmektedir. Bu sonuçtan mekan ile ilgili imge oluşturma da mekanı kullanan grupların da etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuca başka bir örnek çalışma alanı içindeki bazı mekanların öğrencilerde (% 7) rahatsızlık, tedirginlik imajı oluşturmalarının nedeninin bu mekanları dilencilerin ve falcıların yoğun kullanması olarak gösterilmiştir.

Öğrencilere meydanın sembolü sorulduğunda şehir ve bölge planlama ve mimarlık öğrencileri en yüksek oranla (% 8) Hayrettin Paşa Heykeli olarak cevaplarırken, diğer bölüm öğrencileri en yüksek oranla (% 8) futbol ile ilgili bir imge olarak cevaplamışlardır. Bu sonuç şehir ve bölge planlama ve mimarlık öğrencilerinin aldıkları eğitimin mekana yönelik bilgilenme sürecini içerdiğinden öncelikle mekan ile ilgili sembollerini düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Anket sonuçlarına göre randevu noktası olarak öğrencilerin % 58'i iskeleleri tercih etmektedirler. Bunun nedeni olarak iskelelerin kolay ulaşılır ve bilinir olmasını göstermektedirler. Randevu noktası olarak ikinci sırada % 8' lik payları ile Barbaros Hayrettin Paşa Heykeli ve Mc Donald's yer almaktadır. Heykelin çevresinin tercih edilmesinin nedeni için görünür olması ve çevresinin kalabalık olmaması gösterilirken, Mc Donald's çevresinin seçilmesinin nedeni olarak sakin ve emniyetli olması gösterilmektedir.

Meydanda en çok sinirlendiren unsur araştırıldığında % 35 ile trafik, en çok tedirgin eden unsur olarak da % 24 ile yine trafik unsuru en üst sırada yer almaktadır. Bunun nedeni yayaların çalışma alanı içinde yürürken 6 no'lu açık alan hariç diğer açık alanlarda yolları taşıtlar ile birlikte kullanmak zorunda kalmalarıdır (Bkz. Şekil 4.6:107). Beşiktaş Meydanı ile ilgili Mayıs 1990 tarihinde yapılan kentsel tasarım yarışmasında dereceye giren projeler en çok trafik sorununu ele alarak yayalar için daha rahat ve emniyetli mekanlar yaratma konusunda çözüm önerileri getirmişlerdir. İmaj oluşturmada etken olan niteliklerden birisi "beğeni duygusu" Beşiktaş Meydanı'nda incelendiğinde % 26 ile deniz ve manzara unsurunun ön plana çıktığı izlenmektedir. 1990 yılındaki yarışma da derece alan projelerin çoğunda da bu unsurlara önem verilerek yaya ve deniz ilişkisi kesintisiz sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışma alanı ile ilgili serbest tanımlarda en çok meydanın kalabalık oluşu vurgulanmış, çoktan seçmeli tanımlarda ise en çok hareketli deyimi tercih edilmiştir. Bu cevabı sıra ile gürültülü, hatırlaması kolay, kalabalık ve kolay ulaşılır olması cevapları takip etmektedir (Bkz. Ek 2 Anket Dökümleri).

Meydana not veren şehir ve bölge planlama ve mimarlık bölümü öğrencilerinin verdikleri notların ortalaması 5.7 iken diğer bölüm öğrencilerinin notlarının ortalaması 6.4 olarak hesaplanmaktadır. Bu şehir ve bölge planlama ve mimarlık bölümü öğrencilerinin aldıkları eğitim doğrultusunda mekana daha eleştirel gözle bakmalarının bir sonucudur. Bu da çevreyi algılama ve imaj oluşturmada mesleki bilgi ve deneyimlerin etkisini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada zihinsel haritaların diğer bir deyişle çevresel imajın oluşumunda mekan ile ilgili geçmiş deneyimlerin, kısaca mekanın hangi sıklıkta kullanıldığı, hangi amaç için kullanıldığının yanı sıra mekanı kullanan grupların, mesleki bilgi ve tecrübelerin de birinci derecede etkin olduğu izlenmiştir. Ayrıca kişinin mekan içinde kendini emniyette ya da tehlikede hissetmesine bağlı olarak mekanı kullanım şeklinin ve benimseme düzeyinin değişmesinin de çevresel imajı etkilediği saptanmıştır.

Beşiktaş Meydanı kullanıcıların zihninde; iskele ve durakların yoğun yer aldığı, bu nedenle en çok ulaşım için kullanılan, trafik problemleri ile kullanıcılara tedirginlik veren, kalabalık, hareketli bir mekan imajı oluşturmaktadır.

Meydanın ulaşım fonksiyonu haricinde daha çok kullanılması ve kullanıcılar tarafından benimsenmesi için insanları kıyı ve deniz ile yakınlaştırmak ve bu alanları taşıt trafiğinden arındırmak gerekmektedir. Böylece meydanın ulaşım odağı fonksiyonu, rekreasyon fonksiyonu ile desteklenerek yeni bir imaj oluşturulmalı ve kıyı ile kullanıcı potansiyeli değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- ALTAN, İlhan (1983) MİMARİDE IŞIK-GÖLGE İLİŞKİLERİNİN PSİKOLOJİK ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA, Doktora tezi, İstanbul: YÜ.
- AYDINLI, Semra (1992) MİMARLIKTAKİ GÖRSEL ANALİZ, İstanbul: İTÜ.
- AYDINLI, Semra (1993) MİMARLIKTAKİ ESTETİK DEĞERLER, İstanbul: İTÜ.
- BAYHAN, İrfan H. (1969) ŞEHİR PLANLAMASI, İstanbul: İskender Matbaası.
- BAYMUR, Feriha (1994) GENEL PSİKOLOJİ, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- BOZOK, Özerdim (1983) KENTSEL MEKANLARIN GÖRSEL ANALİZİNDE KULLANILABİLECEK BİR YÖNTEM ÜZERİNE, İzmir: Ticaret Matbaası.
- CULLEN, Gordon (1971) THE CONCISE TOWNSCAPE, The Architectural Press.
- ÇUBUK, M., YÜKSEL, G., KARABEY, H. (1978) YAPILANMAMIŞ KENTSEL -KAMUSAL DIŞ MEKANLAR, YAPI no. 30, Kasım-Aralık 1978, s. 25-54.
- ÇUBUK, M., SEYMEN, Ü., KARABEY H. (1977) ÇEVRE OLGUSU VE ÇEVRE DÜZENLEME, Yapı no. 26-27, s. 25-37.
- DANBY, M. (1963) ARCHITECTURAL DESIGN, London: Oxford University Press.
- ERKMAN, Uğur (1982) MİMARİ TASARIM İÇİN BİR VERİ ÜRETİM YÖNTEMİ OLARAK ÇEVRE ANALİZİ, İstanbul: İTÜ.

- ERKUT, Erdal (1990) BEŞİKTAŞ MEYDANI VE ÇEVRESİ ULUSAL KENTSEL TASARIM PROJE YARIŞMASI, Mimarlık ve Dekorasyon , Aralık Sayısı, İstanbul: s. 81-86.
- GİRİTLİOĞLU, Cengiz (1991) ŞEHİRSEL MEKAN ÖGELERİ VE TASARIMI, İstanbul: İTÜ.
- GÜL, Atakan (1989) KAPALI KENTSEL DIŞ MEKANLARI DÜZENLEME İLKELERİ, (basılmamış y. lisans tezi), İstanbul: YÜ.
- GÜL, Atakan (1992) İZNİK ÖRNEĞİNDE SUR KORİDOR MEKANINA GÖRSEL ALGIYA DAYALI İLKESEL YAKLAŞIM, Yerleşim Yazıları, A. Ökten, Z. Enlil, A. Kahraman, D. Taşçı, derleyen, İstanbul: YÜ. Mimarlık Fakültesi Yayınları No: 92.039/02, s. 143-168.
- HATİPOĞLU, Hülya (1994) KENTSEL YAPILAŞMANIN ÇEVRENİN OLUŞUMUNDA DIŞ MEKAN YAŞANTISININ YERİ VE İŞLEVİ, İstanbul Taksim Meydanı Örneği, (basılmamış y. lisans tezi), İstanbul: İTÜ.
- HALL, E. T. , (1976) THE ANTHROPOLOGY OF SPACE: AN ORGANIZING MODEL ENVIRONMENTAL PSYCHOLOGY, 2nd. edition; New York: Proshansky, Ittelson, Rivlin (Eds.) Holt, Rinehart and Wiston.
- İŞIKPINAR, Ertürk M. (1990) ÇEVRESEL PSİKOLOJİ, Davranış Psikolojisi Ders Notları, İstanbul: İÜ Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü.
- İŞÖZEN, Erhan (1990) BEŞİKTAŞ MEYDANI VE ÇEVRESİ KENTSEL TASARIMI, Tasarım, Kasım-Aralık, No: 9, İstanbul, s. 69.

- KIRAN, Aziz (1992) MİMARLIK VE ŞEHİRCİLİKTE MEKAN, MİMARİ MEKANDA RENK UYUMU, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- KRIER, Rob (1984) URBAN SPACE, New York: Rizolli.
- LYNCH, Kevin (1960) THE IMAGE OF THE CITY, Cambridge: The M.I.T. Press.
- LYNCH, Kevin (1968) DAS BILD DER STADT, Münih: Bertelsmann Fachverlag,.
- MORGAN, Clifford (1986) PSİKOLOJİ'YE GİRİŞ DERS KİTABI, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Yayınları No: 1.
- MORVAL, Jean (1985) ÇEVRE PSİKOLOJİSİ'NE GİRİŞ, Nuri Bilgin, çeviren, İzmir: EÜ.
- ÖZERDİM, Bozok (1983) KENTSEL MEKANLARIN GÖRSEL ANALİZİNDE KULLANILABİLECEK BİR YÖNTEM ÜZERİNE, İzmir: Ticaret Matbaacılık.
- ÖZTÜRK, Leyla (1992) KENT AYDINLATMA İLKELERİ, İstanbul: YÜ Mimarlık Fakültesi.
- PETERS, Paulhans (1973) STADT FÜR MENSCHEN, EIN PLAEDoyer FÜR DAS LEBEN IN DER STADT, Münih: Callwey.
- REEKIE, Fraser R. (1976) DESIGN IN THE BUILT ENVIRONMENT, Toronto: Fletcher & Son Ltd. Warwick.
- SPREIREGEN, P.D. (1965) THE ARCHITECTURE OF TOWNS AND CITIES, New York: Mc Graw - Hill Book Company.

- TAYFUR, Kemal (1995) ÇAĞDAŞ İSTANBUL'UN SİMGESİ, BEŞİKTAŞ'IN BUGÜNÜ, İstanbul Dergisi, No: Ekim , İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- TÜRKSOY, Ömür E. (1983) AN ATTEMPT TO UNDERSTAND URBAN INTEGRATION THROUGH THE EVALUATION OF MENTAL MAPS: COGNITIVE MAPS OF ANKARA CONSTRUCTED BY HIGH SCHOOL STUDENTS, (yayımlanmamış y. lisans tezi) Ankara: ODTÜ.
- ULUŞAHİN, Bereket (1990) BEŞİKTAŞ MEYDANI VE ÇEVRESİ KENTSEL TASARIMI, Tasarım, Kasım-Aralık, No:9, İstanbul: s. 68-74.
- YENEN, Zekiye (1993) TÜRK KENTİNDE AÇIK ALAN OLGUSUNA ANALİTİK BİR YAKLAŞIM, (baskıya hazırlanmış kitap) İstanbul: YTÜ, Mimarlık Fakültesi, ŞBPl. Bl.
- YILDIRIM, Tefik (1992) BEŞİKTAŞ MEYDANI VE KIYI, İstanbul: YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehirselle İmaj ve Görsel Yapı Analizi Dersi Ödevi, 1991-92 Bahar Yarıyılı.
- YÜREKLİ, Ferhan (1977) ÇEVRE GÖRSEL DEĞERLENDİRMESİNE İLİŞKİN BİR YÖNTEM ARAŞTIRMASI, Doktora Tezi, İstanbul: İTÜ.

EK 1

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR PLANLAMA ANA BİLİMDALİ

ÇEVRE PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÇEVRESEL İMAJ ANALİZİ VE
BEŞİKTAŞ MEYDANI ÖRNEĞİ

ANKET FORMU

1. Cinsiyetiniz K () E ()
2. Yaşınız ()
3. Öğrenim gördüğünüz dal
4. İstanbul'da nerede oturuyorsunuz İlçe (), Semt ()
5. Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz
6. Daha önce nerede oturuyordunuz
İl () İlçe () Kasaba () Köy ()
7. Beşiktaş Meydanı'nı tanıyor musunuz? E () H ()
 - 7.1. Beşiktaş Meydanı'nı ilk kez ne zaman gördünüz? (.....) yıl önce
 - 7.2. Beşiktaş meydanına niçin gidiyorsunuz?

Ulaşım için	()	Alışveriş için	()
Fotokopi için	()	Eğlence için	()
İş için	()	Resmi iş için	()
 - 7.3. Sizce Beşiktaş Meydanı'nı en çok kimler kullanıyor?
 - 7.4. Sizce Beşiktaş Meydanı en çok hangi amaç için kullanılıyor?
8. Aşağıdaki fonksiyonların hangileri Beşiktaş meydanında yer alıyor? İşaretleyiniz.

Denizcilik müzesi	()	Kaymakamlık	()	Cami	()
Güneş saati	()	Vapur iskeleleri	()	Postane	()
Postane	()	Lunapark	()	MSÜ	()
Otobüs durakları	()	Deniz feneri	()	Otel	()
Üstgeçit	()	İTÜ	()	Dershane	()
Hastane	()	Verem Savaş Derneği	()	Otogar	()
Resim heykel müzesi	()	Çocuk parkı	()		
Saat kulesi	()	Botanik bahçesi	()		
Heykel	()	Altgeçit	()		

9. Beşiktaş meydanını düşünerek aşağıdaki soruları cevaplayınız.

9.1. Aşağıdaki sözcüklerden hangileri Beşiktaş meydanını en iyi tanımlayabilen sözcüklerdir? En çok 5 tanesini işaretleyiniz.

Karmaşık	()	Sevimli	()
Gürültülü	()	Sakin	()
Huzurlu	()	Sessiz	()
Kolay ulaşılır	()	Dar	()
Hatırlanması kolay	()	Sıkışık	()
Kalabalık	()	Büyük	()
Huzur kaçırıcı	()	İssız	()
Hareketli	()	Soğuk	()

9.2 Beşiktaş meydanı denince aklınıza ne geliyor?.....

9.3. Sizce Beşiktaş'ın sembolü var mı? E () H ()

9.4. Varsa, nedir?

9.5. Olması gerekir mi? Neden?

9.6. Bu sembolün ne tür bir sembol olmasını istersiniz?

10. Beşiktaş Meydanı'nı üç sözcükle tanımlayınız.

EK 2

ANKET DÖKÜMLERİ

ANKET YAPILAN ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİ

% 50 ERKEK % 50 KIZ

ÖĞRENCİLERİN BÖLÜMLERİ

% 50 ŞEHİRCİLİK VE MİMARLIK % 50 DİĞER

ÖĞRENCİLERİN OTURDUKLARI SEMTLER

% 42 FATİH - BAKIRKÖY-ŞİŞLİ
% 42 ANADOLU YAKASI
% 10 BEŞİKTAŞ VE ÇEVRESİ
% 6 BİLİNMIYOR

ÖĞRENCİLERİN KAC YILDIR İSTABUL'DA BULUNDUKLARI

% 61 0 - 5 YIL
% 10 5 - 10 YIL
% 5 10- 15 YIL
% 10 15- 20 YIL
% 11 20 YIL VE ÜZERİ

ÖĞRENCİLERİN GELDİKLERİ YERLER

% 57'Sİ BAŞKA BİR İLDEN GELMİŞ
% 18'İ İSTANBUL SINIRLARI DIŞINDAN BAŞKA BİR İLÇE'DEN GELMİŞ
% 17'İ İSTANBUL'LU
% 4'Ü KIRSAL BİR YERLEŞMEDEN GELMİŞ

BEŞİKTAŞ DEYİNCE AKILLARINA GELEN

ERKEKLERİN

19 DURAK. İSKELE - ULAŞIM
17 HUZURSUZLUK. GÜRÜLTÜ. KALABALIK. SIKIŞIK TRAFİK. BOMBOŞ ALAN
11 BELLİ BİR YAPI. HEYKEL. CAMİ
6 DİNLENMEK. PARK. TEMİZLİK. DENİZ. YEMEK
2 ALIŞVERİŞ -.ÇARŞI
2 ÖĞRENCİLER
2 YTÜ
1 HİÇ BİRŞEY

KIZLARIN

17 OKUL ÇIKIŞI - ULAŞIM
9 ALIŞVERİŞ. ÇARŞI. MERKEZ. POSTANE. FOTOKOPİ. YAPI
8 HİÇBİRŞEY
8 TANIMSIZLIK. KARMAŞA. KALABALIK. ALGILANAMAYAN MEKAN
6 ANIT. HEYKEL, DENİZ, VAPUR
1 YTÜ

SEMBOL VAR MI ?

ERKEKLER	KIZLAR	TOPLAM
27 EVET	24 EVET	51 EVET
20 HAYIR	25 HAYIR	45 HAYIR
3 BOŞ	1 BOŞ	3 BOŞ

SEMBOL NEDİR ?

ERKEKLER	KIZLAR
9 ANIT. HEYKEL	4 ANIT. HEYKEL (HAYRETTİN PAŞA H.)
8 BİR YAPI. OTEL. MÜZE	3 BJK+KARTAL
5 KARTAL+ FUTBOL TAKIMI	2 YEŞİL ALAN
2 BİR SEMT	2 BARBAROS YOKUŞU
1 ALIŞVERİŞ MERKEZİ. BELTAŞ	2 BELTAŞ/SİNANPAŞA (ALIŞVERİŞ)
1 HATIRLAMİYOR	2 BİR YAPI (SAAT KULESİ. SARAYLAR)
27 BOŞ	2 ÜSKÜDAR İSKELESİ
	1 VAPUR
	1 MEYDAN
	30 BOŞ

SEMBOL NE OLMALI ?

ERKEKLER	KIZLAR
5 HEYKEL	5 HEYKEL
3 MODERN. ÇAĞDAŞ. SOYUT	2 SEVİMLİ
3 TARİHİ	2 AKILDA KALICI/TANIMLAYICI
2 DİKKAT ÇEKİCİ. DEĞİŞMEZ	2 BEŞİKTAŞ'A ÖZGÜ
2 YUNUS	2 DENİZE ÖZGÜ
1 ATATÜRK HEYKELİ	2 KÜLTÜR MERK+KÜTÜPHANE
1 KARTAL	1 KARTAL
1 AKILDA KALICI	1 TARİHİ
1 BEŞİKTAŞ ÖZGÜ	1 ÖZGÜN RENK
1 DENİZ	1 SAAT KULESİ
1 HAYRETTİN PAŞA HEYKELİ	1 DİKLİTAŞ
1 YTÜ	1 BİLİNER SEMBOL
1 İŞMERKEZİ	1 KENTSEL MOBİLYA
1 ÖZGÜRLÜK ANITI	1 AĞAÇLIK ALAN
26 BOŞ	24 BOŞ

BEŞİKTAŞ DEYİNCE AKLA GELEN. TOPLAM İÇİNDE:
ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ

8 KALABALIK	2 OKUL ÇIKIŞI. ÖĞRENCİLER
6 İSKELE	1 NECDET OZALIT
5 ALIŞVERİŞ	1 ARA İSTASYON
3 GÜRÜLTÜ	1 OTURMAK
3 HAYRETTİN PAŞA HEYKELİ	1 DENİZ
3 DURAK+İSKELE	1 FOTOKOPİ
2 ALGILANAMAYAN	1 HAREKET
2 KARMAŞA	1 TRAFİK
2 OTOBÜS DURAKLARI. KUYRUKLARI	1 YTÜ
	3 BOŞ

<u>SEMBOL VAR MI ?</u>	<u>NEDİR ?</u>	<u>NE OLMALI ?</u>
22 HAYIR	8 HAYRETTİN P. HYKLİ	7 HEYKEL
25 EVET	3 BARBAROS YOKUŞU	4 MODERN. ÇAĞDAŞ
4 BOŞ	2 İSKELE	3 TARİHİ
	2 KARTAL	2 SAAT KULESİ
	1 MEYDAN	2 AKILDA KALICI
	1 CONRAD	2 BEŞİKTAŞ'A ÖZGÜ
	1 DERSHANE	1 BİLİNEN BİRŞEY
	1 DOLMABAHÇE SRYI	1 AĞAÇLIKALAN
	1 SİNANPAŞA MERKEZİ	1 KARTAL
	1 VAPUR	1 KENTSEL MOBİLYA
	26 BOŞ	1 HAYRETTİN P. HEYK.
		1 SOKAK AKTİVİTELERİ
		1 SOYUT
		1 ÖZGÜN RENK
		1 DENİZE ÖZGÜ
		1 MEYDANA ÖZGÜ
		16 BOŞ

BEŞİKTAŞ DEYİNCE AKLA GELEN. TOPLAM İÇİNDE:
DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

9 İSKELE	2 POSTANE
8 ULAŞIM	1 KOKOREÇ
8 ANIT, HEYKEL	1 ÖĞRENCİLER
7 BOŞ	1 HUZURSUZLUK
5 KALABALIK	1 TEMİZLİK
4 ALIŞVERİŞ	
3 BOŞLUK	

<u>SEMBOL VAR MI ?</u>	<u>NEDİR ?</u>	<u>NE OLMALI ?</u>
28 E	8 FUTBOL İLE İLGİLİ*	7 HEYKEL, ANIT
17 H	7 HEYKEL, ANIT	2 KÜLTÜR
5 BOŞ	4 TARİHİ YAPI	2 YUNUS
	2 İSKELE	2 İSKELE
	2 YEŞİL	2 FOTBOL İLE İLGİLİ
	2 BELTAŞ	1 İŞMERKEZİ
	1 HATIRLAMİYOR	1 YTÜ
		2 DİKKAT ÇEKİCİ
		2 DEĞİŞMEZ, SEVİMLİ
		1 İŞEYARAR

* FUTBOL İLE İLGİLİ: BJK, KARTAL, STADYUM

RANDEVU NOKTASI
ERKEK ÖĞRENCİLER

25 İSKELE
12 İSKELE
7 ÜSKÜDAR İSKELESİ
4 KADIKÖY İSKELESİ
2 MOTOR İSKELESİ
6 HAYRETTİN PAŞA HEYKELİ (+ UĞUR MUMCU ANITI)

RANDEVU NOKTASI
KIZ ÖĞRENCİLER

33 İSKELE
15 ÜSKÜDAR İSKELESİ
2 İSKELE, DURAK
14 İSKELE
2 KADIKÖY İSKELESİ
1 AKBANK
2 BELTAŞ

4 MC DONALD'S
2 DURAK
2 BELTAŞ
1 PARKTAKİ DİNOZOR
1 HAKAN PASTANESİ
1 HALK PAZARI
1 CAMİ
1 ÜSTGEÇİT
1 BALIKÇILARIN YANI

5 DURAK
2 HEYKEL
4 MC DONALD'S
2 MEF. MSÜ
1 TURFAN KIRTASIYE

RANDEVU NOKTASI
ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK
ÖĞRENCİLERİ

33 İSKELE
17 İSKELE
10 ÜSKÜDAR İSKELESİ
2 DURAK İSKELE
3 KADIKÖY İSKELESİ
1 MOTOR İSKELESİ
2 HEYKEL
3 BELTAŞ
2 DURAK
2 MC DONALD'S
1 TURFAN KIRTASIYE
1 AKBANK
1 OZALİTÇİ
1 HALK PAZARI
1 MEF
1 SİNANPAŞA ALIŞVERİŞ MERKEZİ
1 UĞUR MUMCU ANITI

RANDEVU NOKTASI
DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

25 İSKELE
12 ÜSKÜDAR İSKELESİ
9 İSKELE
3 KADIKÖY İSKELESİ
1 MOTOR İSKELESİ
6 HEYKEL
6 MC DONALD'S
4 DURAK
2 ÜST GEÇİT
1 MSÜ
1 AKARETLER
1 BALIKÇI
1 PASTANE
1 DİNOZOR
1 BELTAŞ
1 BOŞ

HOŞA GİDEN
ERKEK ÖĞRENCİLER

11 DENİZ
10 HEYKEL . ANIT
7 HAREKETLİLİK
4 PARK
4 İSKELE
4 ALIŞVERİŞ
2 MC DONALD'S
1 ULAŞIM
1 KÜLTÜR
6 BOŞ

HOŞA GİDEN
KIZ ÖĞRENCİLER

15 DENİZ
5 ALIŞVERİŞ
4 ULAŞILABİLİRLİK
3 HİÇ BİRŞEY
3 İSKELE
2 CAMİ
2 KALABALIK
1 BEŞİKTAŞ KÜLTÜR MERKEZİ
1 LAHMACUNCU
13 BOŞ

HOŞA GİDEN
ŞEHİR PLANLAMA VE
MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ

- 18 DENİZ, SAHİL, MANZARA
- 7 İSKELE
- 4 ALIŞVERİŞ
- 2 HEYKEL
- 2 MC DONALD'S, LAHMACUNCU
- 2 HAREKET
- 1 HİÇBİRŞEY
- 1 KALABALIK
- 1 ULAŞIM
- 1 ÇAYBAHÇELERİ
- 1 ÇİÇEKÇİLER
- 1 TÜRBE
- 1 MEŞE
- 9 BOŞ

SİNİRLENDİREN
ERKEK ÖĞRENCİLER

- 16 TRAFİK
- 6 KALABALIK
- 5 İŞPORTACILAR
- 4 GÜRÜLTÜ
- 3 İNSANLAR
- 1 KÖPEKLER
- 1 EGZOS
- 1 HEYKEL
- 1 ASKERİ DENETİM
- 1 ÜSTGEÇİT
- 1 DENİZ MÜZESİ
- 1 SOĞUK
- 1 PASAJLAR
- 1 CONRAD
- 1 OTOBÜS DURAKLARI
- 1 BARBAROS BULVARI
- 4 BOŞ

SİNİRLENDİREN
ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK
ÖĞRENCİLERİ

- 13 TRAFİK+ IŞIKLARI
- 9 KALABALIK, KARMAŞA
- 7 OTOBÜSLER
- 4 SEYYAR SATICILAR, FALCILAR, İŞSİZLER
- 4 GÜRÜLTÜ
- 3 İNSANLAR
- 1 ASKERLER
- 1 BARBAROS CAD
- 1 PASAJ
- 1 EGZOS
- 1 BELTAŞ ÖNÜ

HOŞA GİDEN
DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

- 7 HEYKEL, ANIT
- 6 ALIŞVERİŞ
- 6 DENİZ
- 4 ULAŞIM İMKANLARI
- 4 PARKLAR
- 3 GENİŞLİK
- 2 CAMİİ
- 2 KÜLTÜR
- 2 HİÇ BİRŞEY
- 1 MC DONALD'S
- 1 İSKELE
- 1 ÇARDAK
- 1 KARMAŞIK OLMAYIŞI
- 10 BOŞ

SİNİRLENDİREN
KIZ ÖĞRENCİLER

- 19 TRAFİK
- 7 KALABALIK
- 6 OTOBÜS DURAKLARI
- 5 DİLENCİLER VE İŞSİZLER
- 2 GÜRÜLTÜLÜ
- 2 ÜSTGEÇİT
- 2 KARMAŞA
- 1 YOK
- 1 BELTAŞ ÖNÜ
- 5 BOŞ

SİNİRLENDİREN
DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

- 22 TRAFİK
- 7 DİLENCİ, İŞPORTACI
- 5 KALABALIK
- 2 ÜSTGEÇİT
- 1 SOĞUK
- 1 MÜZE
- 1 HEYKEL
- 1 KÖPEKLER
- 1 CONRAD
- 1 ASKERLER
- 1 GÜRÜLTÜ
- 1 KARIŞIKLIK

- 1 YOK
1 ÜSTGEÇİT
4 BOŞ

TEDİRGİN EDEN
ERKEK ÖĞRENCİLER

- 13 TRAFİK
6 KALABALIK
3 KARMAŞA
2 KÖPEKLER
2 SINIRSIZLIK
2 GÜRÜLTÜ
2 İŞPORTACILAR
1 GECE
1 HIRSIZLIK
1 İSKELE ÇÖKMESİ
1 SOĞUK
1 OTOBÜSLER
1 KOŞUŞTURMA
1 ÖĞRENCİ KAHVELERİ
13 BOŞ

TEDİRGİN EDEN
ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK
ÖĞRENCİLERİ

- 13 TRAFİK+TRAFİK KAZASI
8 KALABALIK, KARMAŞA
3 SERSERLER, SARHOŞLAR
3 GÜRÜLTÜ SES
2 SINIRSIZLIK
2 SIKIŞIKLIK
2 HIRSIZLIK
1 KOŞUŞTURMA
1 OTOBÜSLER
1 HAYVANLAR
1 GECE
1 SOĞUK
13 BOŞ

ERKEK ÖĞRENCİLER

İLK NE ZAMAN
GÖRDÜNÜZ

HANGİ AMAÇ İÇİN
KULLANILIYOR

KİM EN ÇOK
KULLANIYOR

4 1 YIL	30 ULAŞIM	26 ÖĞRENCİLER
10 2 YIL	8 REKREASYON	5 HERKES
6 3 YIL	7 ALIŞVERİŞ	5 YOLCULAR
11 4 YIL	4 BOŞ	4 İŞSİZLER
3 5 YIL	1 İŞ	3 ÇALIŞANLAR
1 6 YIL		3 GENÇLER
5 7 YIL		2 YAŞLI VE ORTA
4 10 YIL		YAŞLILAR
5 15 YIL		1 İŞİ OLANLAR
1 20 YIL		

- 1 OTOBÜS BEKLEMEK
5 BOŞ

TEDİRGİN EDEN
KIZ ÖĞRENCİLER

- 11 TRAFİK
7 KALABALIK
3 KÖPEKLER
3 OTOBÜSLER
3 İŞPORTACI VE FALCILAR
2 KARMAŞA
2 SIKIŞIKLIK
1 HIRSIZLIK
1 SARHOŞLAR
1 GECE
1 GÜRÜLTÜ
15 BOŞ

TEDİRGİN EDEN
DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

- 12 TRAFİK
9 KALABALIK
4 İŞPORTACILAR VE ÇİNGENELER
4 KÖPEKLER
2 OTOBÜSLER
1 İSKELE ÇÖKMESİ
1 DÜZENSİZLİK
1 ÖĞRENCİ KAHVELERİ
1 GÜRÜLTÜ
15 BOŞ

KIZ ÖĞRENCİLER

İLK NE ZAMAN GÖRDÜNÜZ	HANGİ AMAÇ İÇİN KULLANILIYOR	KİM EN ÇOK KULLANIYOR
5 1 YIL	29 ULAŞIM	23 ÖĞRENCİLER
9 2 YIL	7 ALIŞVERİŞ	8 İŞSAHİPLERİ
9 3 YIL	5 DİNLENME	7 YOLCULAR
11 4 YIL	3 ULAŞIM VE İŞ	4 İŞİ OLANLAR
2 5 YIL	1 İŞ	3 HERKES
3 6 YIL	5 BOŞ	1 GENÇLER
1 7 YIL		1 İŞSİZLER
1 8 YIL		2 BOŞ
3 10 YIL		
1 13 YIL		
2 14 YIL		
2 15 YIL		
1 20 YIL		

ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ

İLK NE ZAMAN GÖRDÜNÜZ	HANGİ AMAÇ İÇİN KULLANILIYOR	KİM EN ÇOK KULLANIYOR
12 2 YIL	31 ULAŞIM	26 ÖĞRENCİ
4 3 YIL	8 ALIŞVERİŞ	10 YOLCULAR
12 4 YIL	4 DİNLENME	5 HERKES
3 5 YIL	3 ULAŞIM +İŞ	6 İŞİ OLANLAR
3 6 YIL	2 İŞ	1 İŞSİZLER
5 7 YIL	9 BOŞ	1 GENÇLER
6 10 YIL		1 BOŞ
1 13 YIL		
2 14 YIL		
6 15 YIL		
1 20 YIL		

DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

İLK NE ZAMAN GÖRDÜNÜZ	HANGİ AMAÇ İÇİN KULLANILIYOR	KİM EN ÇOK KULLANIYOR
9 1 YIL	29 ULAŞIM	23 ÖĞRENCİ
7 2 YIL	9 DİNLENME,	11 İŞ OLANLAR
12 3 YIL	6 ALIŞVERİŞ	4 İŞSİZLER
11 4 YIL	1 ULAŞIM + İŞ	3 HERKES
3 5 YIL	6 BOŞ	3 GENÇLER
1 6 YIL		3 YOLCULAR
1 7 YIL		2 YAŞLILAR
1 8 YIL		1 BOŞ
2 10 YIL		
2 15 YIL		
1 20 YIL		

ÖĞRENCİLERİN MEYDANI KULLANIŞ NEDENLERİ

MEYDANIN KULLANIM AMAÇLARI
ERKEK ÖĞRENCİLER

42 ULAŞIM
33 FOTOKOPİ
24 ALIŞVERİŞ
18 EĞLENCE
16 İŞ
5 RESMİ İŞ

MEYDANIN KULLANIM AMAÇLARI
KIZ ÖĞRENCİLER

43 ULAŞIM
33 ALIŞVERİŞ
31 FOTOKOPİ
14 EĞLENCE
5 İŞ
1 RESMİ İŞ

MEYDANIN KULLANIM AMAÇLARI
ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK
ÖĞRENCİLERİ

47 ULAŞIM
27 ALIŞVERİŞ
36 FOTOKOPİ
16 EĞLENCE
11 İŞ
5 RESMİ İŞ

MEYDANIN KULLANIM AMAÇLARI
DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİ

38 ULAŞIM
30 ALIŞVERİŞ
28 FOTOKOPİ
16 EĞLENCE
11 İŞ
1 RESMİ İŞ

OTOBÜS DURAKLARI	% 90 VAR	% 10 YOK
VAPUR İSKELESİ	% 86 VAR	% 14 YOK
DENİZ MÜZESİ	% 86 VAR	% 14 YOK
ÜSTGEÇİT	% 75 VAR	% 25 YOK
DERSHANE	% 66 VAR	% 34 YOK
MSÜ	% 59 VAR	% 41 YOK
HEYKEL	% 58 VAR	% 42 YOK
CAMİ	% 52 VAR	% 48 YOK
POSTANE	% 51 VAR	% 49 YOK
RESİM HEYKEL MÜZESİ	% 33 VAR	% 67 YOK
KAYMAKAMLIK	% 25 VAR	% 75 YOK
ÇOCUK PARKI	% 25 VAR	% 75 YOK
OTEL	% 19 VAR	% 81 YOK
İTÜ	% 9 VAR	% 91 YOK
GÜNEŞ SAATİ	% 8 VAR	% 92 YOK
SAAT KULESİ	% 7 VAR	% 93 YOK
BOTANİK BAĞÇESİ	% 7 VAR	% 93 YOK
DENİZ FENERİ	% 4 VAR	% 96 YOK
HASTANE	% 4 VAR	% 96 YOK
ALTGEÇİT	% 4 VAR	% 96 YOK
OTOGAR	% 4 VAR	% 96 YOK
LUNAPARK	% 3 VAR	% 97 YOK
VEREM SAVAŞ DERNEĞİ	% 3 VAR	% 97 YOK

MEYDANA VERİLEN NOT

DİĞER BÖLÜM ÖĞR.		ERKEK ÖĞR.		KIZ ÖĞR.		ŞEHİR PLANLAMA ve MİMARLIK Ö ĞR..	
ADET	NOT	ADET	NOT	ADET	NOT	ADET	NOT
1	2	3	1	1	2	3	1
1	3	2	3	2	3	3	1
5	4	3	4	8	4	3	3
6	5	7	5	6	5	6	4
7	6	8	6	9	6	7	5
12	7	12	7	11	7	10	6
12	8	12	8	6	8	11	7
1	9	1	9	1	10	7	8
1	10	1	10	6	BOŞ	1	10
4	BOŞ	1	BOŞ			3	BOŞ

KIZ ÖĞRENCİLERİN MEYDAN İLE İLGİLİ 3'ER ADET SERBEST TANIMLARI

24 KALABALIK
 20 YANITSIZ
 16 HAREKETLİ
 13 SEVİMLİ, HOŞ, HUZURLU, ALGILANABİLİR
 8 KARMAŞA
 8 TRAFİK
 7 GÜRÜLTÜ
 6 OTOBÜS, DURAK
 6 BOŞ ALAN, ALGILANAMAYAN
 5 İSKELE
 5 SIKIŞIK
 4 BELTAŞ
 4 SUNİ, HUZUR KAÇIRICI, SIKICI
 4 KOLAY ULAŞILIR
 3 DENİZ
 3 ODAK
 2 PARFÜMERİ
 2 BEŞİKTAŞ KÜLTÜR MERKEZİ
 1 GÜNEŞ
 1 MC DONALD'S
 1 SİNANPAŞA ALIŞVERİŞ MERKEZİ
 1 TARİHİ ALAN
 1 POSTANE
 1 DENİZ MÜZESİ
 1 İŞ
 1 İNSAN
 1 HEYKEL

ERKEK ÖĞRENCİLERİN MEYDAN İLE İLGİLİ 3'ER ADET SERBEST TANIMLARI

23 KALABALIK
 22 HOŞ, SEVİMLİ, RAHAT
 16 GÜRÜLTÜLÜ
 14 YANITSIZ
 13 HAREKETLİ
 13 SIKICI, HUZUR KAÇIRICI, RUTİN
 10 KARMAŞIK
 10 SIKIŞIK

- 10 KOLAY ULAŞILIR. İSKELE. DURAK
- 8 BÜYÜK. GENİŞ
- 2 İNSANLAR
- 2 ALIŞVERİŞ. BELTAŞ
- 2 SAKİN
- 1 YEŞİL
- 1 SEYYAR SATICI
- 1 DENİZE YAKIN
- 1 TRAFİK SIKIŞIKLIĞI
- 1 HATIRLAMASI KOLAY

ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK ÖĞRENCİLERİNİN MEYDAN İLE İLGİLİ 3'ER ADET SERBEST TANIMLARI

- 37 CANLI. KALABALIK
- 16 BOŞLUK. KARMAŞA
- 16 FERAH. RAHAT. GÜVENİLİR
- 13 GÜRÜLTÜLÜ
- 5 ULAŞILABİLİR
- 5 DURAK. İSKELE
- 4 SEVİMSİZ. KİRLİ
- 3 YOĞUN TRAFİK
- 2 DAR
- 2 SOĞUK
- 2 HAREKETSİZ
- 2 DENİZ
- 1 FARKLI
- 1 TARİHİ
- 1 ALIŞVERİŞ
- 1 İŞ
- 1 SEYYAR SATICILAR
- 1 KÜLTÜR
- 1 BULUŞMA YERİ

DİĞER BÖLÜM ÖĞRENCİLERİNİN MEYDAN İLE İLGİLİ 3'ER ADET SERBEST TANIMLARI

- 25 KALABALIK
- 22 SEVİMLİ
- 15 YANITSIZ
- 12 HAREKETLİ
- 11 GÜRÜLTÜLÜ
- 11 SIKIŞIK
- 7 KARMAŞIK
- 6 BÜYÜK
- 6 İSKELE
- 5 BELTAŞ
- 5 OTOBÜS
- 4 KOLAY
- 4 İYİ
- 3 İNSAN
- 3 TRAFİK
- 2 MERKEZİ. KOLAY ULAŞILIR
- 2 PARFÜMERİ
- 1 POTANE
- 1 SİNANPAŞA MERKEZİ

- 1 RUTİN
- 1 HEYKEL
- 1 MC DONALD'S
- 1 BEŞİKTAŞ KÜLTÜR MERKEZİ
- 1 DENİZ MÜZESİ

KIZ ÖĞRENCİLERİN MEYDAN İLE İLGİLİ 5'ER ADET SEÇMELİ TANIMLARI

- 39 HAREKETLİ
- 36 KALABALIK
- 34 GÜRÜLTÜLÜ
- 29 KOLAY ULAŞILIR
- 19 HATIRLAMASI KOLAY
- 16 KARMAŞIK
- 11 SIKIŞIK
- 11 BÜYÜK
- 10 SEVİMLİ
- 4 HUZURLU
- 3 DAR
- 3 SOĞUK
- 3 HUZUR KAÇIRICI
- 1 SAKİN
- 1 HATIRLANMIYOR

ERKEK ÖĞRENCİLERİNİN MEYDAN İLE İLGİLİ 5'ER ADET SEÇMELİ TANIMLARI

- 40 HAREKETLİ
- 32 GÜRÜLTÜLÜ
- 31 KALABALIK
- 29 KOLAY ULAŞILIR
- 23 HATILAMASI KOLAY
- 21 YANITSIZ
- 18 KARMAŞIK
- 12 SIKIŞIK
- 10 SEVİMLİ
- 9 BÜYÜK
- 7 DAR
- 5 HUZURLU
- 5 HUZUR KAÇIRICI
- 5 SOĞUK
- 2 SAKİN

ŞEHİR PLANLAMA VE MİMARLIK ÖĞRENCİLERİNİN MEYDAN İLE İLGİLİ 5'ER ADET SEÇMELİ TANIMLARI

- 43 HAREKETLİ
- 38 KOLAY ULAŞILIR
- 36 GÜRÜLTÜLÜ
- 36 KALABALIK
- 33 YANITSIZ
- 23 KARMAŞIK
- 20 HATIRLANMASI KOLAY
- 10 SEVİMLİ
- 9 BÜYÜK
- 7 SIKIŞIK

- 5 HUZURLU
- 5 SOĞUK
- 4 DAR
- 3 HUZUR KAÇIRICI

DİĞER BÖLÜMDEKİ ÖĞRENCİLERİNİN MEYDAN İLE İLGİLİ 5'ER ADET SEÇMELİ TANIMLARI

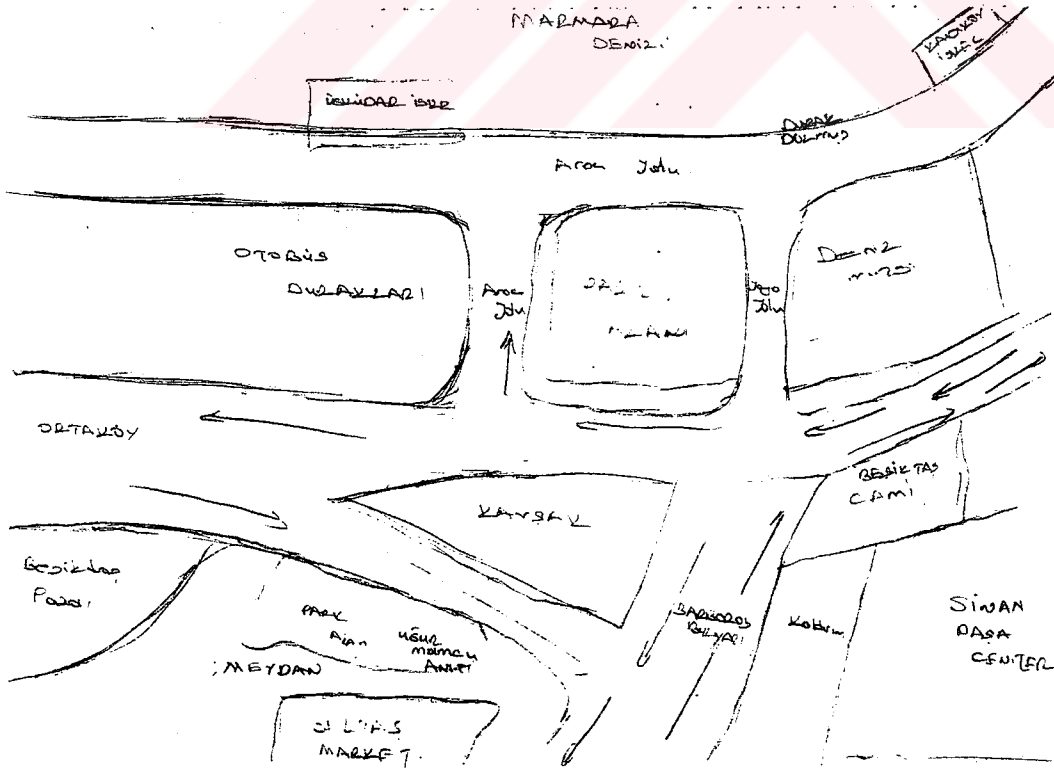
- 39 HAREKETLİ
- 33 GÜRÜLTÜLÜ
- 32 KALABALIK
- 26 YANITSIZ
- 24 KOLAY ULAŞILIR
- 24 HATIRLAMASI KOLAY
- 14 KARMAŞIK
- 14 SIKIŞIK
- 12 SEVİMLİ
- 10 BÜYÜK
- 6 HUZURLU
- 6 DAR
- 3 SAKİN
- 3 HUZUR KAÇIRICI
- 2 SOĞUK
- 1 HATIRLANMIYOR

EK 3

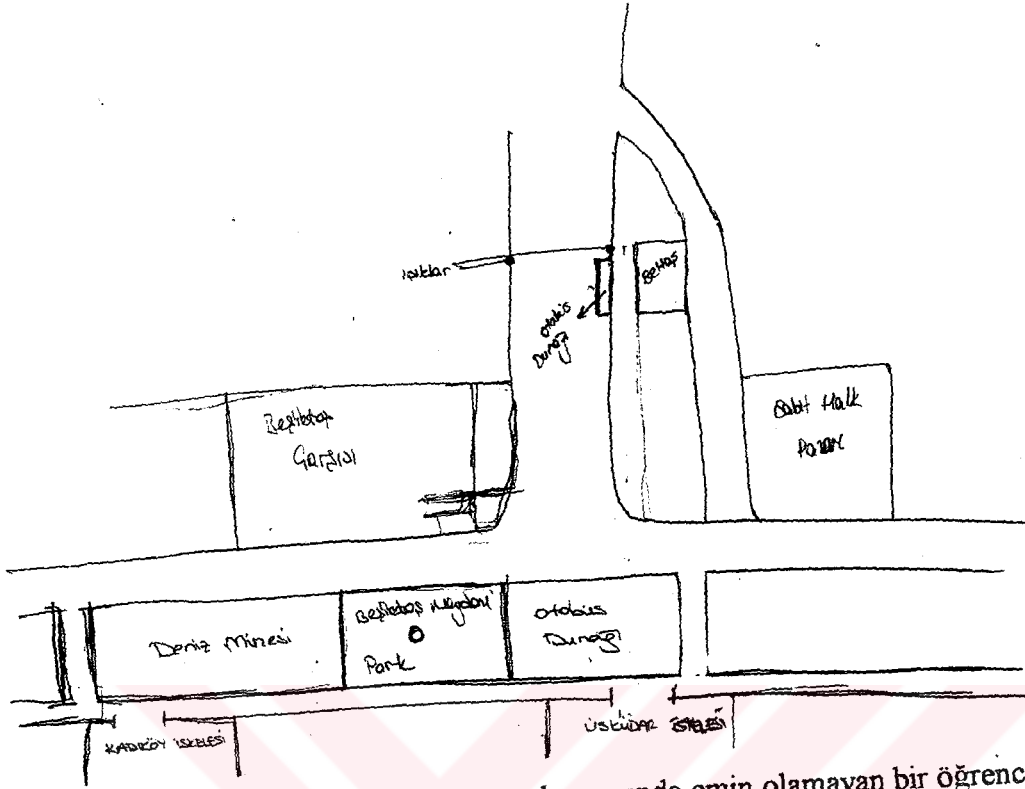
BEŞİKTAŞ MEYDANI İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ ÇİZİMLERİ

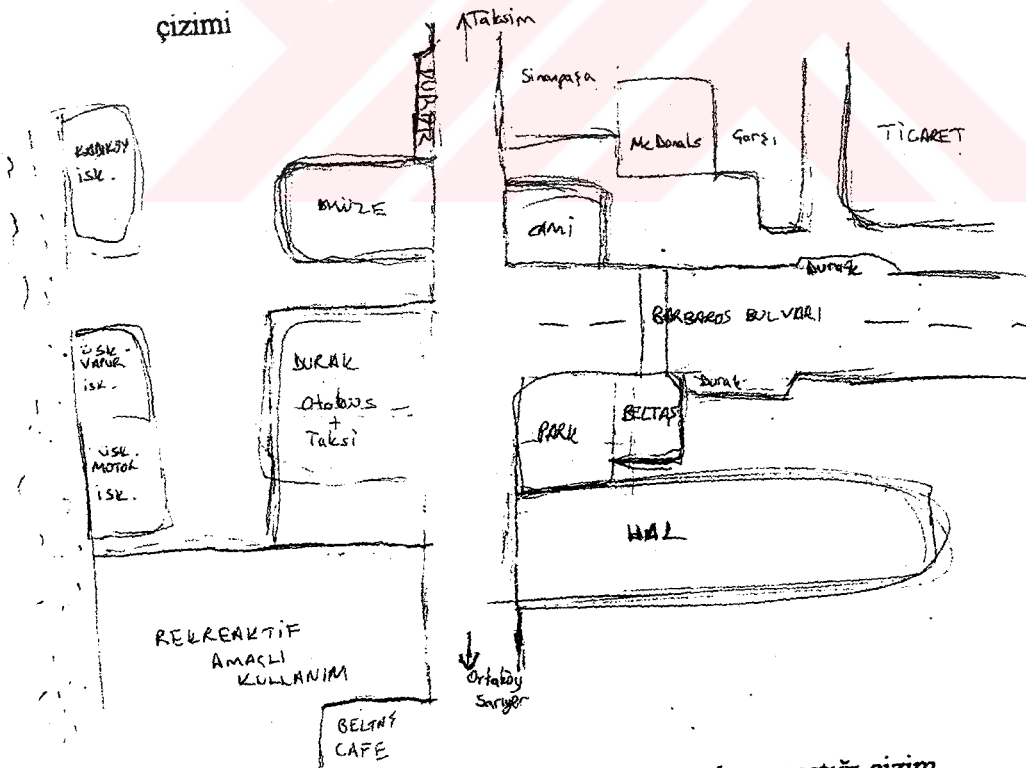
Şekil Ek 3.1 Daha önce Beşiktaş Meydanı'nı analiz etmiş bir öğrencinin gerçeğe en yakın çizimi

Şekil Ek 3.2 Beşiktaş Meydanı'nı çok sık kullanmayan bir öğrencinin çizimi

Şekil Ek 3.5 Üstgeçidin bağlantı noktası konusunda emin olamayan bir öğrencinin çizimi

Şekil Ek 3.6 MSÜ ve tören alanının unutulduğu oranların şaşırtıcı çizim

ÖZGEÇMİŞ

İSİM SOYİSİM : Nilgün Çolpan ERKAN

DOĞUMYERİ VE TARİHİ : Köln, 1971

ÖĞRENİM DURUMU

İLKOKUL	: Westerwald Grundschule Humbolt, KÖLN	1983
ORTA OKUL	: Yalova Lisesi	1986
LİSE	: Yalova Lisesi	1989
ÜNİVERSİTE	: YÜ. Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama BL.	1993
YÜKSEK LİSANS	: YTÜ Fen Bil. Enst., Şehir Pl. Ana Bilim Dalı	-

ÇALIŞMALAR

GÖREVİ	: Araştırma görevlisi (1995 -)
GÖREV YERİ	: YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı

KATILDIĞI YARIŞMALAR

II. BİLİMSEL ÖĞRENCİ KURULTAYI

ERKAN Nilgün, ÖRNEK Elif (1995) Kadıköy İlçesi, Hasanpaşa ve Fenerbahçe
Semtleri Planlama Çalışması, Şehir
Planlama Dersi, Fen Bilimleri Enstitüsü, YTÜ

HAZIRLADIĞI SEMİNERLER

- ERKAN, Nilgün (1993) **Kentleşme ve Kentlileşme Sürecinde Konut, Konutun
Evrimi Dersi, Fen Bilimleri Enstitüsü, YTÜ**
- ERKAN, Nilgün, ÖRNEK, Elif (1993) **Kültür ve Tabiat Varlıkları Olgusunun İncelenmesi,
Planlamada Yasal Sistemler Dersi, Fen Bilimleri
Enstitüsü, YTÜ**
- ERKAN, Nilgün (1994) **İstanbul'da Azınlıklara Ait Mülklerin Ortaya
Çıkardığı Tasarım Sorunlarının İrdelenmesi ve
Beyoğlu Örneği, Düzenleme Politikaları Dersi, Fen
Bilimleri Enstitüsü, YTÜ**
- ERKAN, Nilgün (1994) **Kentsel Peyzajın Kentsel İmaja Etkisi Üzerine Bir
Araştırma, Peyzaj Tasarım Dersi, Fen Bilimleri
Enstitüsü, YTÜ**